

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למדעי החברה
בית הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית וממשל

**השפעת מיקור חוץ במשק הבית על
תעסוקת נשים וגברים יהודים בישראל,
ניתוח מהלך-חיים לשנים 2000–2017**

עבודת גמר לתואר מוסמך בכלכלה ומדיניות ציבורית
בהנחיית ד"ר ליאת רז-יורוביץ

מגיש : אסף צחור-שי, 026498444

ינואר 2020

תקציר

בעשורים האחרונים חלה עלייה חדה בשיעורי התעסוקה של נשים, וכיום הם דומים יותר לשיעורי התעסוקה של גברים מאשר לאלו של נשים בשנות ה-70 של המאה הקודמת. עם זאת, עדיין קיים פער מגדרי בשוק העבודה, המתבטא בין היתר במידה קטנה יותר של השתתפות ובפערי שכר. אחד הגורמים לכך טמון בחלוקת עבודה לא שוויונית במשק הבית, כשהאחריות לטיפול בילדים ולעבודות משק הבית מוטלת במידה רבה יותר על הנשים. במציאות זו נוצר עבורן קושי גובר בשילוב בין עבודה למשפחה. אחת הדרכים להתמודדות עם קושי זה, היא מיקור חוץ במשק הבית.

באמצעות שימוש בנתוני פאנל מסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עבודה זו בוחנת את ההשפעה של מיקור חוץ במשק הבית על סטטוס התעסוקה ומספר שעות העבודה השבועיות במהלך החיים של נשים וגברים בישראל בשנים 2000–2017. האסטרטגיה האמפירית במחקר כוללת אמידה של מודל אפקטים קבועים (Fixed Effects), תוך שימוש במשתנה עזר להיצע עבודה אזורי למשקי בית בשיטת Two Stage Least Square (2SLS).

ממצאי המחקר מראים כי למיקור חוץ יש השפעה מובהקת על תעסוקה של נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה. נמצא כי שימוש במיקור חוץ מגדיל ב-24% את הסיכוי של נשים אלה להיות מועסקות. כמו-כן, נמצא שכל שעת מיקור חוץ מגדילה את שעות העבודה של נשים אלה ב-1.44 שעות שבועיות בממוצע. עבור נשים בעלות השכלה שאינה אקדמית, גברים יהודים לא-חרדים ועבור האוכלוסייה החרדית – לא נמצאה השפעה של מיקור חוץ במשק הבית על מאפייני תעסוקה.

תודות

כתיבתה של עבודה זו לא הייתה יכולה להתממש מבלי העזרה והתמיכה של מספר אנשים, להם אני רוצה להודות מעומק ליבי. ראשית, תודה לד"ר ליאת רז-יורוביץ, שהנחתה אותי בכתיבת העבודה ועודדה אותי להתמיד בתהליך המחקר. זכיתי ללמוד רבות מניסיונה העשיר ומהליווי המקצועי. תודה לניצה (קלינר) קסיר ולעמיתי במכון החרדי למחקרי מדיניות, שתמכו בי בתהליך ואיפשרו לי להשקיע את הזמן הדרוש לכתיבת העבודה. תודה לכל בני המשפחה שנרתמו לסייע ובלעדיהם לא הייתי מצליח לשלב בין לימודיי לבין אבהות לבנותיי. לבסוף, תודה לאשתי, שירי צחור-שי, שהעניקה לי מוטיבציה ותמיכה גדולה לאורך כל התקופה בה עבודת התזה שלי הייתה חלק בלתי נפרד מחיינו המשותפים.

תוכן עניינים

5	הקדמה
7	פרק א': סקירת ספרות
7	מגמות בהשתתפות גברים ונשים בשוק העבודה והפער המגדרי
7	מגמות בהשתתפות גברים
8	מגמות בהשתתפות נשים
9	הפער המגדרי בהשתתפות בשוק העבודה
11	התאוריה של השתתפות בשוק העבודה: הקצאת זמן בין עבודה, פנאי ועבודה במשק הבית
13	חסמים להשתתפות נשים בשוק העבודה
13	אי-שוויון מגדרי בחלוקת העבודה במשק הבית
17	מדיניות סיוע לשילוב עבודה-משפחה (Reconciliation Policy)
19	מיקור חוץ (Outsourcing)
21	מיקור חוץ ותעסוקת נשים
24	המקרה הישראלי
24	השתתפות גברים ונשים בשוק העבודה והפער המגדרי
26	השתתפות בשוק העבודה בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל
28	התמודדות עם הקושי בשילוב עבודה-משפחה עבור נשים בישראל
30	פרק ב': מתודולוגיה
30	קובץ הנתונים
31	משתנים
33	אסטרטגיית מחקר אמפירית
40	פרק ג': תוצאות
40	סטטיסטיקה תיאורית
42	השפעת מיקור חוץ על תעסוקה בשוק העבודה (Extensive Margin)
46	השפעת מיקור חוץ על מספר שעות העבודה בדרך כלל (Intensive Margin)
50	פרק ד': דיון וסיכום
56	רשימת מקורות
71	נספח

במחצית השנייה של המאה ה-20 חלו בחברה המערבית תמורות משמעותיות בשוק העבודה. אחת מהמהפכות הגדולות ביותר שהתרחשו בתקופה זו היא יציאתן של נשים לשוק העבודה (Goldin 1991; Vlasblom and Schippers 2004). העלייה המתמשכת בשיעורי ההשתתפות של נשים הביאה לצמצום ניכר בפער בין נשים לגברים בשיעורי ההשתתפות. כתוצאה מכך, עלה שיעור משקי הבית בהם שני מפרנסים, וקטן שיעורם של אלו בהם הגבר הוא מפרנס יחיד (שטייר 2010). בתחילה, היציאה לשוק העבודה אפיינה בעיקר נשים רווקות ללא ילדים. בהמשך חלה עלייה גם בשיעורי ההשתתפות של אמהות, שלוותה בשינוי תפיסתי ביחס לתעסוקת נשים (Goldin 2004). כיום, תעסוקה עבור נשים אינה נתפסת רק כמקור לפרנסה, אלא גם כאמצעי למימוש וביטוי עצמי. יותר מאשר בעבר, נשים רבות רוכשות השכלה גבוהה ומשקיעות בפיתוח הקריירה שלהן, הן מתוך דאגה לפרנסה והן בשל שאיפה להגשמה וצמיחה אישית (Blau and Kahn 2007; Goldin 2006).

למרות התמורות שחלו, עדיין קיימים הבדלים ניכרים בין גברים לנשים. מעורבותם של גברים בשוק העבודה גדולה במידה ניכרת מזו של הנשים ומתבטאת בפערים בשיעורי ההשתתפות, בהבדל במספר שעות העבודה, בהבדלים במשלחי היד ובפערי שכר (OECD 2012). לאור זאת, נשאלת השאלה האם נשים מהוות מפרנסות משניות או מפרנסות שוות לבני זוגן (Bertrand, Kamenica, and Pan 2015; Kraus 2002; Potuchek 1997).

גורם משמעותי שניתן לזהות לפערים בין גברים לנשים בשוק העבודה הוא חלוקת עבודה לא שוויונית במשק הבית (Becker 1985; Blau and Kahn 2017). נשים נושאות בעיקר נטל עבודות משק הבית והטיפול בילדים, והן מקדישות זמן רב מהגברים למטלות אלו (Bertrand et al. 2015; Bittman et al. 2003; Kan 2008). במציאות זו נוצר קושי ניכר עבור הנשים לשלב בין עבודה למשפחה, וקושי זה מהווה חסם לצמצום הפער המגדרי בשוק העבודה.

קיימות גישות המציעות פרקטיקות מגוונות להתמודדות עם הקושי בשילוב עבודה-משפחה. מיקור חוץ של פעילויות שונות במשק הבית, כדוגמת ניקיון, טיפול בילדים והכנת אוכל, היא אחת הפרקטיקות המאפשרות למשקי בית לשלב טוב יותר בין עבודה למשפחה (van der Lippe, Frey, and Tsvetkova 2013). משקי בית המסתייעים במיקור חוץ בתשלום עושים זאת במקרים רבים באמצעות העסקה של עובד במשק הבית. מיקור החוץ מסייע בצמצום הזמן המוקדש לעבודות משק הבית, בעיקר עבור נשים (Craig et al. 2016), ומאפשר להן להגדיל את היקף התעסוקה שלהן בשוק העבודה (Cortés and Tessada 2011; Forlani, Lodigiani, and Mendolicchio 2015).

קיימים גורמים שונים המשפיעים על החלטתם של משקי בית האם לבצע מיקור חוץ, וביניהם שיקולים כספיים, העדפות ותפיסות ערכיות (Raz-Yurovich 2014). גם למדיניות ממשלתית יש השפעה ניכרת על ההחלטה האם לבצע מיקור חוץ (Halldén and Stenberg 2014; Raz-Yurovich and Marx 2019). מיקור חוץ נפוץ יותר בקרב משקי בית של שני מפרנסים ובקרב בעלי השכלה גבוהה, שהרחבת היקף התעסוקה עבורם היא הרווחית ביותר (Gupta and Ash 2008; van der Lippe, Tijdens, and De Ruijter 2004). לאור האמור לעיל, מיקור חוץ צפוי לסייע ביציאה לתעסוקה ובהגדלה של מספר שעות העבודה, במיוחד עבור נשים משכילות.

מחקר זה מתמקד בחברה בישראל, שעברה תהליכים דומים לאלו שהתרחשו בעולם המערבי בכל הנוגע לשוק העבודה (Dahan 2007; אקשטיין, ליפשיץ ולרום 2017). זאת ועוד, העלייה בהשתתפות נשים בשוק העבודה בישראל הייתה חדה אף יותר, והגיעה לרמה גבוהה משמעותית מהרמה הממוצעת במדינות ה-OECD, זאת לצד שיעורי פריזון ילודה גבוהים בהשוואה למדינות מפותחות אחרות, גם בקרב נשים יהודיות חילוניות (Okun 2016). על כן, גם בישראל קיים עבור נשים קושי ניכר בשילוב עבודה-משפחה (הריס-אולשק 2015). החברה בישראל הטרוגנית ומגוונת, והשינויים בה לא התרחשו באופן אחיד בכל חלקי החברה. האוכלוסייה המרכזית בה מתמקד המחקר היא אוכלוסיית הרוב היהודית הלא-חרדית, לצד ניתוח מקביל שנעשה עבור האוכלוסייה החרדית.

עבודה זו בוחנת את ההשפעה של מיקור חוץ במשק הבית שמבצעים זוגות נשואים על דפוסי התעסוקה של בני הזוג בשנים 2000–2017. ההשפעה על תעסוקה נאמדת הן מבחינת סטטוס התעסוקה (Extensive Margin) והן מבחינת היקף שעות העבודה (Intensive Margin). ניתוח ההשפעה נעשה באמצעות שימוש בנתוני פרט פאנליים של סקר כוח אדם במודל אפקטים קבועים (Fixed Effects), תוך שימוש במשתנה עזר (Instrumental Variable) של היצע עבודה אזורי למשקי בית בשיטת Two Stage Least Square (2SLS), המסייעת להתמודד עם סוגיות של אנדוגניות במודל הרגרסיה.

ספרות קודמת הדנה בהשפעת מיקור חוץ על תעסוקה השתמשה בעיקר בנתוני מאקרו. מחקר זה הוא מהיחידים בתחום העושים שימוש בנתוני מיקרו בעלי מבנה של פאנל, המאפשרים מעקב אחר פרטים לאורך זמן, תוך זיהוי ישיר של העסקה במשק בית. נוסף על כך, ההתמודדות עם קונפליקט עבודה-משפחה בעזרת מיקור חוץ במשק הבית הוא תחום שכמעט ולא נחקר בישראל. מעבר לתרומתה של עבודה זו לספרות הכללית בנושא מיקור חוץ במשק הבית, עבודה זו מציעה מענה גם לחוסר בספרות זו בישראל.

פרק א': סקירת ספרות

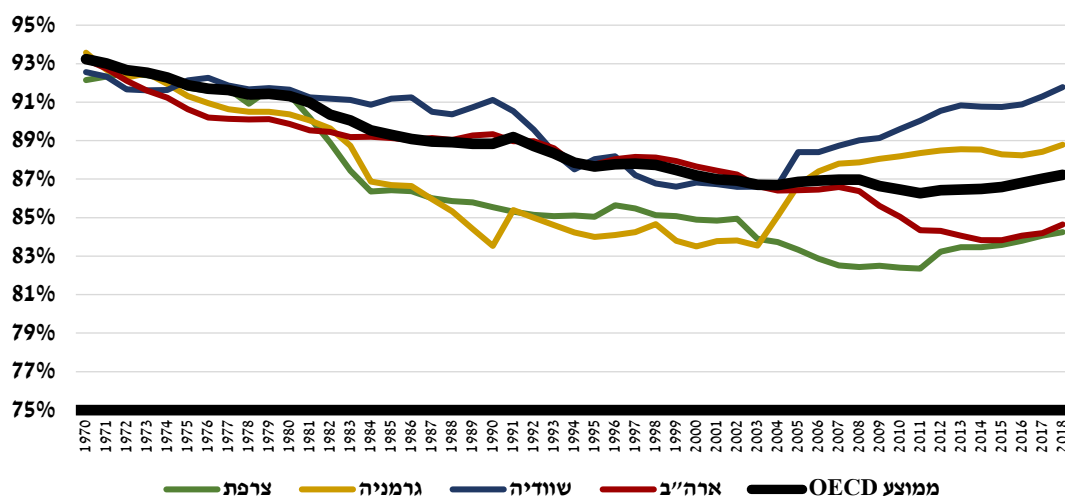
מגמות בהשתתפות גברים ונשים בשוק העבודה והפער המגדרי

מגמות בהשתתפות גברים

עד אמצע המאה ה-20 שוק העבודה בעולם המערבי היה תחומם של הגברים. שיעורי ההשתתפות שלהם בשוק העבודה נשקו ל-100%, בעוד רק כשליש מהנשים נטלו חלק בשוק העבודה. כך למשל, בארצות הברית של שנות החמישים שיעור ההשתתפות של גברים בגילי 25–54 הגיע בשיאו ל-98% (Falzone 2015). במדינות החברות ב-OECD, ממוצע שיעור ההשתתפות של גברים בגילי העבודה העיקריים (25–64)¹ עמד על 93% בתחילת שנות ה-70, עם הבדלים מזעריים בין המדינות השונות (תרשים 1). מאז, שיעור ההשתתפות הממוצע של גברים ב-OECD ירד בהדרגתיות בכ-2 נקודות אחוז בכל עשור, עד שהתייצב על רמה של כ-87% בשנות ה-2000.² נוסף על השינוי בממוצע, חל שינוי גם בשונות בין מדינות, שגדלה לאורך זמן. לדוגמה, בעוד בארה"ב ובצרפת שיעור ההשתתפות בשנת 2018 היה ברמה של כ-85%, בגרמניה שיעור זה עמד על 89% ובשוודיה על למעלה מ-92%.

תרשים 1: שיעורי ההשתתפות של גברים

מדינות OECD נבחרות וממוצע כלל מדינות ה-OECD, גילי 25–64, שנים 1970–2018

מקור: OECD.stat.

הירידה בשיעורי ההשתתפות של גברים מיוחסת בעיקר למגמות של שינוי בגילים הצעירים ובגילים המבוגרים. מבחינת הצעירים, קיימת מגמה של דחיית הכניסה לשוק העבודה לשם רכישת השכלה המגדילה את יכולת ההשתכרות (Krueger 2017). כמו-כן, מעמדם של גברים צעירים בשוק העבודה

¹ גילי העבודה העיקריים מוגדרים לעיתים לטווח הגילים 25–54 ולעיתים לטווח הגילים 25–64. ההגדרה בעבודה זו מתייחסת לגילי 25–64.

² הצטרפות של מדינות לאורך השנים לארגון ה-OECD משפיעה גם היא על הממוצע, אולם נראה כי השפעה זו זניחה יחסית משום שקו המגמה אינו מצביע על תנודות חריגות.

נפגע לאורך השנים, בעיקר בתקופות של משברים כלכליים ושל תנאים משתנים בשוק העבודה, ומשך הזמן שנדרש להם להגיע לתעסוקה יציבה התארך (Aassve, Cottini, and Vitali 2013; Bell 1997; Oppenheimer, Kalmijn, and Lim 1997; Bell and Blanchflower 2011; et al. 2007). מבחינת הגברים המבוגרים, הרחבתה של מדיניות פנסיה, מאפשרת להם לפרוש מוקדם יותר באופן יחסי לעבר (Fullerton 1999; Parsons 1980). גורם נוסף לו מיוחסת חלק מהירידה בשיעורי ההשתתפות הוא מדיניות קצבאות רווחה, כמו קצבאות נכות והבטחת הכנסה, המאפשרת מקורות הכנסה אלטרנטיביים לשכר עבודה (Dahan 2007; Fullerton 1999).

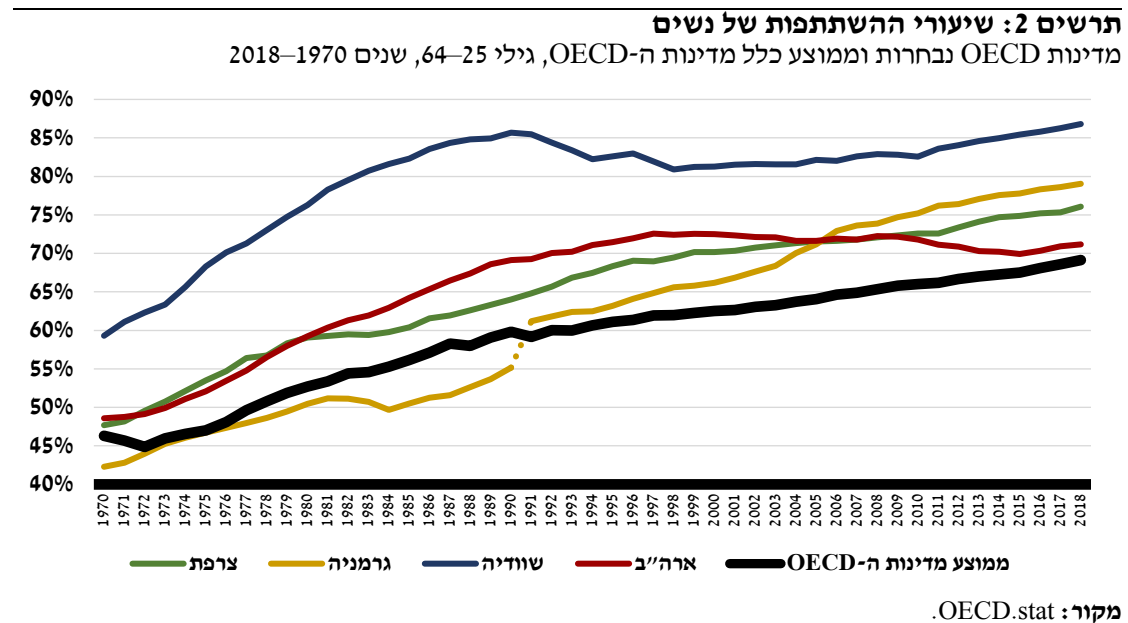
קיימת שונות בשיעורי ההשתתפות בין גברים נשואים לרווקים, כאשר שיעור הנשואים המשתתפים בשוק העבודה גבוה במידה ניכרת, באופן המצביע על תפקידו המסורתי של הגבר בתא המשפחתי כמפרנס עיקרי (Becker 1981; Blau and Kahn 2007). עם זאת, גם בקרב הגברים הנשואים חלה ירידה מסוימת לאורך השנים בשיעורי ההשתתפות.

מגמות בהשתתפות נשים

העלייה בהשתתפות נשים בשוק העבודה היא אחד מהשינויים הגדולים שחוותה הכלכלה העולמית במהלך המאה ה-20. במחצית הראשונה של המאה ה-20 נשים כמעט ולא נטלו חלק בשוק העבודה ושיעורי ההשתתפות שלהן במדינות מערביות היו נמוכים ביותר (Goldin 2006; Vlasblom and Schippers 2004). בארצות הברית למשל, שיעור ההשתתפות ב-1940 עמד על 26% מהנשים בלבד (Goldin 1990). מצב זה החל להשתנות אט אט, כשלתקופת מלחמת העולם השנייה הייתה השפעה לא מבוטלת על יצירתה של נורמה חברתית חדשה, לפיה נשים יכולות לצאת לשוק העבודה כמו הגברים (Acemoglu, Autor, and Lyle 2004; Fernandez, Fogli, and Olivetti 2004; Goldin 1991). גם הגלולה למניעת הריון, שנכנסה לשימוש בתחילת שנות ה-60, היוותה גורם משמעותי בכך שנתנה לנשים שליטה גדולה יותר על מהלך חייהן ותרמה להתעצבות של זהותן הבוגרת מחוץ למוסד הנישואין וללא נוכחות ילדים (Goldin 2006).

כתוצאה מכך, העשורים שלאחר מכן היו תקופה של שינוי מאסיבי בהשתתפות נשים בשוק העבודה (Blau and Kahn 2007; Goldin 2006), כשהעלייה בשיעורי ההשתתפות נמשכת עד היום. גם לעלייה בשכר הריאלי של הנשים לאורך שנים אלה הייתה תרומה להגברת יציאתן לשוק העבודה (Blau and Kahn 2017; Mincer 1962). לפי נתוני ה-OECD, שיעור ההשתתפות הממוצע של נשים במדינות החברות בארגון עומד על 69% כיום, בהשוואה ל-46% בשנת 1970. בחלק ממדינות אירופה השתתפותן של נשים גדולה אף יותר, עם שיעורי השתתפות של 76% בצרפת, 79% בגרמניה ו-87%

בשוודיה (תרשים 2). שיעורי ההשתתפות הללו דומים יותר לאלה של גברים, מאשר לשיעורי ההשתתפות של נשים לפני מספר עשורים. עם זאת, במדינות רבות שיעורי ההשתתפות של נשים עדיין נמוכים משמעותית, ובארצות הברית אף קיימת בשני העשורים האחרונים בלימה בעלייה של שיעור השתתפותן של הנשים (Blau and Kahn 2013; Krueger 2017).

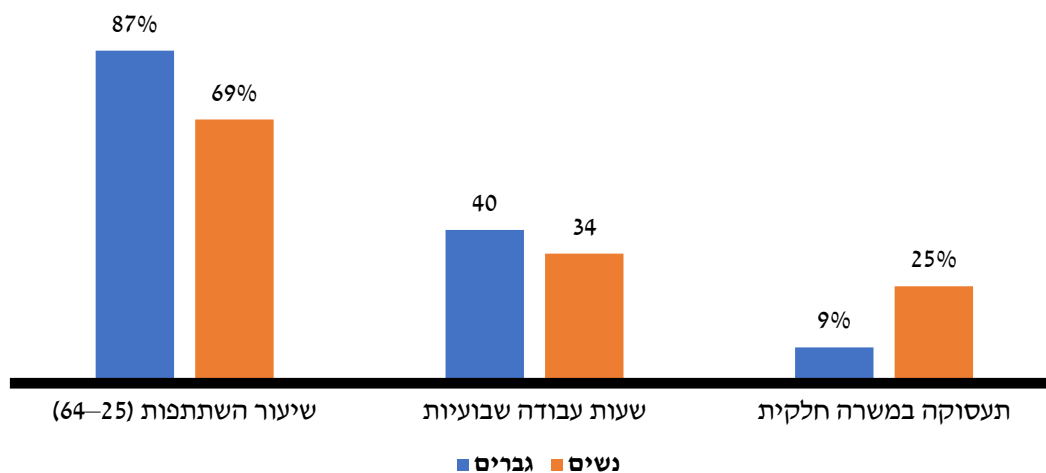
יציאתן של נשים לשוק העבודה התאפיינה תחילה בתעסוקה של נשים רווקות וללא ילדים (Goldin 2006). במהלך המאה הקודמת, היה מקובל כי אישה אינה מפתחת קריירה, ובעת נישואיה היא הופכת לעקרת בית ויוצאת משוק העבודה. כאשר נשים נשואות נטלו חלק גדול יותר בשוק העבודה, החל גם שינוי תפיסתי. מתפיסה של עבודה כפרנסה בלבד החלה להיווצר בקרב נשים תפיסה של העבודה כקריירה, בדומה לתפיסה בקרב גברים (Blau and Kahn 2007; Goldin 2004, 2006). שינוי זה הוא ביטוי ל"מהפכה שקטה", שמתרחשת מאז שנות ה-70, במהלכה נפתחו אפשרויות בחירה חדשות עבור נשים: הן החלו לראות אופק תעסוקתי ארוך טווח שהצדיק השקעה ברכישת הון אנושי; זהותן התעצבה גם סביב היותן עובדות; וקבלת ההחלטות במשק הבית לגבי יציאתן לשוק העבודה ביטאה יחס שוויוני יותר לגבי החשיבות שבתעסוקתן (Goldin 2006).

הפער המגדרי בהשתתפות בשוק העבודה

למרות התמורות הגדולות שחלו בעשורים האחרונים בהשתלבותן של נשים בתעסוקה, כיום עדיין קיים פער משמעותי בין נשים לגברים במידת ההשתתפות בשוק העבודה (Blau and Kahn 2013, OECD 2012; OECD 2017). מנתוני ה-OECD עולה כי הפער בין גברים לנשים בשיעורי ההשתתפות עומד

על כ-18 נקודות אחוז (שיעורי ההשתתפות של 87%-ו-69% בהתאמה).³ הפער בשוק העבודה מתבטא לא רק בעצם ההשתתפות בשוק העבודה, אלא גם בעוצמת ההשתתפות (Intensive Margin) – נשים עובדות שעות מעטות יותר מגברים, ושיעור הנשים המועסקות במשרה חלקית גדול כמעט פי שלושה משיעורם של הגברים (תרשים 3).

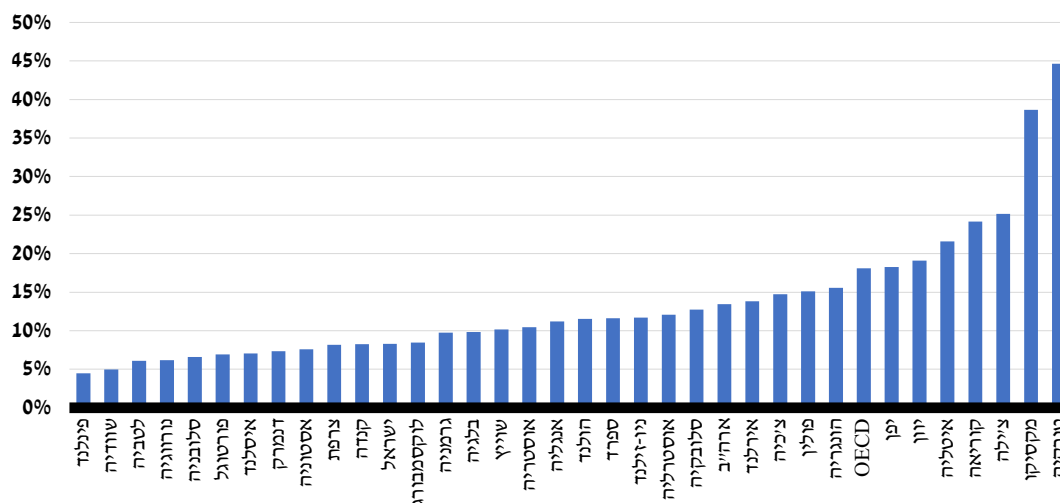
תרשים 3: מדדי ההשתתפות בשוק העבודה של נשים וגברים ב-OECD, שנת 2018

מקור: OECD.stat.

הפער המגדרי בשיעורי ההשתתפות הממוצעים מסתיר שונות גדולה בין מדינות ה-OECD. באירופה, הפער נע בין 4 נקודות אחוז בפינלנד לבין 22 נקודות אחוז באיטליה (תרשים 4). בחלק מהמדינות שאינן אירופאיות הפער מגיע להיקף חריג של עד 45 נקודות אחוז (בטורקיה, לדוגמה). הפער החציוני של כלל מדינות ה-OECD הוא 11 נקודות אחוז.

תרשים 4: הפער המגדרי בהשתתפות בשוק העבודה במדינות ה-OECD
שיעור ההשתתפות של גברים פחות משיעור ההשתתפות של נשים, נקודות אחוז, שנת 2018

מקור: OECD.stat.

³ נצפה באתר [OECD.stat](https://data.oecd.org) בתאריך 7.5.2019, ממוצעים משוקללים עבור גילי העבודה העיקריים (64–25) לשנת 2018.

ההבדלים בפער המגדרי נובעים בחלקם משוני תרבותי בין מדינות. אך לצד זאת, חלק גדול מההבדלים מושפע מצעדי מדיניות שונים בתחום התעסוקה (Blau and Kahn 2013). זכאות לחופשת לידה ארוכה או זכות לעבודה במשרה חלקית הן דוגמאות לצעדי מדיניות מרכזיים המסייעים לנשים להשתתף בשוק העבודה לאורך זמן. ואולם, מדיניות זו מאפשרת לנשים להיות מחויבות פחות לשוק העבודה באופן המעכב את התקדמותן (Blau and Kahn 2013). מנדל וסמיונוב (Mandel and Semyonov 2005, 2006) מצאו כי מדיניות לעידוד תעסוקת נשים אכן מצליחה להקטין את פער ההשתתפות בשוק העבודה, אך דווקא במדינות המנהיגות מדיניות מסוג זה, קיימים פערים גדולים יותר בין גברים לנשים בתוך שוק העבודה. פערים אלה מתאפיינים בעיקר בריכוז גבוה של נשים במשלחי יד "נשיים" בשכר נמוך ובשיעור קטן שלהן בתפקידים ניהוליים.

הפער בהשתתפות בין גברים לנשים כיום קטן משמעותית מזה שהיה לפני מספר עשורים, והוא הצטמצם מאוד לאור השינויים החברתיים שחלו בתקופת הזמן הזו. רוב הצמצום בפער נובע מהעלייה בשיעור ההשתתפות של הנשים, אך חלקו הקטן נובע גם מהירידה בשיעור ההשתתפות של הגברים (Blau and Kahn 2017). ואמנם, למרות מגמת השינוי הניכרת, גם כיום הפער בין נשים וגברים בשוק העבודה מושפע רבות מחלוקת התפקידים המסורתית, המקבלת ביטוי מרכזי בחלוקת עבודה מגדרית בין בני זוג במשק הבית (Antonopoulos 2008; Blau and Kahn 2017; Ferrant, Pesando, and Nowacka 2014).

התאוריה של השתתפות בשוק העבודה: הקצאת זמן בין עבודה, פנאי ועבודה במשק הבית

התאוריה הכלכלית הקלאסית של היצע עבודה מציגה מודל בחירה בין עבודה לפנאי, בו הפרט ממקסם את תועלתו באמצעות הקצאה אופטימלית של זמנו בין הפעילויות, הנגזרת מהעדפותיו (Becker 1965; Mincer 1962). ככל שהפרט יעדיף לצרוך יותר טובין, כך הוא יבחר בהגדלת זמן העבודה על פני זמן הפנאי, לשם הגדלת השכר המשמש אותו לצריכה. גם לשינויים בשכר יש השפעה על הקצאת הזמן, המתבטאת בשתי דרכים מנוגדות – השפעת ההכנסה והשפעת התחלופה. לפי השפעת התחלופה, עלייה בשכרו של הפרט מביאה אותו לרצות להקצות יותר זמן לעבודה, משום שזו הופכת לרווחית יותר עבורו. מנגד, קיימת השפעה ההכנסה, לפיה עלייה בשכר מאפשרת לפרט לשמור על אותה רמת הצריכה, תוך הפחתה של שעות עבודתו, והגדלה של הזמן המוקצה לצריכה של פנאי. במחקר האמפירי נמצא כי על פי רוב השפעת ההכנסה גוברת ועלייה בשכר מובילה להפחתה בשעות העבודה (Mincer 1962; Rees 1974). עם זאת, העלייה בשיעורי התעסוקה של נשים בשנות ה-50 וה-60, לצד עלייה בשכר הריאלי באותה תקופה, מצביעה כי ייתכן שעבורן השפעת התחלופה היא שהייתה גדולה יותר (Mincer 1962).

במאמרו של מינסר על היצע העבודה של נשים נשואות (Mincer 1962), הוא מצביע על כך שמודל סטנדרטי של עבודה ופנאי אינו מספק משום ששתי הפעילויות אינן קטגוריות הממצות את כלל הפעילות האנושית. בניסיון לבנות מודל המתאים לניתוח היצע העבודה של נשים נשואות, מינסר מדגיש את החשיבות שבהתייחסות לקטגוריה נוספת במודל – עבודה ללא-שכר במשק הבית. למעשה, הפרט מקצה את זמנו בין שלוש פעילויות חיים מרכזיות – עבודה, פנאי ועבודה לא-בשכר במשק הבית.

גרונאו (Gronau 1977), בדומה למינסר, מדגיש גם הוא את החשיבות של ההבחנה בין שלוש פעילויות שונות. הוא מוסיף כי לעיתים לא קל להבחין בין פנאי ועבודה במשק הבית, כמו במקרה של טיפול בילדים. ההבחנה נעשית, לפי גרונאו, בכך שפרטים יכולים לשכור את שירותיו של מישוה אחר לעשות עבורם את עבודות משק הבית, בעוד שאת הפנאי הם לא יכולים לצרוך באמצעות גורם אחר (וממילא הם מעוניינים לצרוך את הפנאי בעצמם). באופן זה, המודל מתייחס לעבודה ללא-שכר בבית ולעבודה בשוק כאל תחליפיים באופן פוטנציאלי. ההבחנה לגבי האפשרות להיעזר בגורם אחר לביצוע מטלות הבית מדגישה את החשיבות בהתייחסות למיקור חוץ כאשר מנתחים את ההקצאה בין עבודה, פנאי ועבודה ללא-שכר במשק הבית.

זאת ועוד, יחידת הניתוח בתאוריה הקלאסית היא הפרט, אך מודל זה אינו בהכרח משקף את המציאות באופן מספק, במיוחד במקרה של נשים נשואות (Mincer 1962). הקצאת הזמן של הפרטים מביאה בחשבון את הקצאת הזמן של בני משק הבית שלהם, בעיקר כאשר מתייחסים לבני זוג. כך, הקצאת זמן בין עבודה, פנאי ועבודה ללא-שכר במשק הבית היא למעשה החלטה משותפת של בני משק הבית (Becker 1965; Mincer 1962).

בקר (Becker 1965) מרחיב את הניתוח של הקצאת הזמן במשק הבית מתוך פרספקטיבה שמשקי בית אינם רק צרכנים, אלא גם יצרנים. לפי הסתכלות זו, משק הבית משול לפירמה וכל פעילות של בני משק הבית – לרבות פנאי, עבודה במשק הבית, עבודה בשכר ורכישת השכלה – משולה למוצר שהפירמה מייצרת. הבחנתו של בקר במאמר זה היא כי התשומות של משק הבית הן לא רק כספיות, אלא גם תשומות של זמן, יכולות ונכסים שעומדים לרשותו. כך, בדומה לפירמה, משק הבית ממקסם את תועלתו כיצרן באמצעות הקצאה יעילה של משאביו השונים, ובפרט של משאב הזמן.

במובן זה, הקצאת משאבים יעילה הממקסמת את תועלתו של משק הבית יכולה לכלול מיקור חוץ של חלק מהפעילויות, בדומה לפירמה (Williamson 1981). כשמשק בית מחליט לבצע מיקור חוץ, הוא משנה את הקצאת המשאבים שלו, כך שבמקום השקעת זמן מצד הפרטים, מושקעים משאבים

כספיים של משק הבית. בתמורה לכך, מתפנים משאבים של זמן עבור בני משק הבית המאפשרים להם להגדיל את תועלתם דרך השקעה בפעילויות אחרות, בעיקר בעבודה או בפנאי.

חסמים להשתתפות נשים בשוק העבודה

אי-שוויון מגדרי בחלוקת העבודה במשק הבית

קיימות עדויות רבות בספרות לכך שנשים מקדישות זמן רב יותר מגברים לעבודה ללא-שכר במשק הבית (Aguiar and Hurst 2007; Bartley, Blanton, and Gilliard 2005; Lachance-Grzela and Bertrand et al. 2015; Bianchi et al. 2010; Moreno-Colom 2017; Raz-Yurovich 2016). לאורך העשורים האחרונים הפער המגדרי בחלוקת העבודה במשק הבית הצטמצם משמעותית, במקביל לצמצום הפער בשוק העבודה (Aguiar and Hurst 2007; Bianchi and Milkie 2010). צמצום זה נבע גם מכך שגברים משקיעים זמן רב יותר בעבודות משק הבית וגם מכך שנשים מפחיתות מהזמן המושקע על ידן (Bianchi et al. 2000, 2012; Bianchi and Milkie 2010). קיימים אף ממצאים המראים כי ככל שנישואיהם של בני זוג ארוכים יותר, חלק הזמן שנשים משקיעות בעבודות משק הבית מצטמצם וחלק הזמן של הגברים גדל (Lam, McHale, and Crouter 2012). ועדיין, חלוקת העבודה במשק הבית רחוקה מלהיות שוויונית.

התאוריה בתחום חלוקת העבודה המגדרית במשק הבית מספקת הסברים לתופעה זו בעזרת מספר מודלים מרכזיים. לפי המודל המסורתי של הגבר המפרנס (Male Breadwinner), משק הבית פועל כיחידת ייצור אחת הממקסמת את רווחתה והחלטות בה מתקבלות על ידי בני הזוג במשותף (Joint Decision). כחלק מכך, בני הזוג מבצעים התמחות וחלוקת עבודה – הגבר יוצא לשוק העבודה ומפרנס את משק הבית, והאישה עובדת במשק הבית ומטפלת בילדים (Becker 1981; Mincer and Polachek 1974). התמחות דרך פיתוח ההון האנושי של הגבר היא מרכיב מרכזי במודל, באמצעות רכישת השכלה או צבירה של ניסיון תעסוקתי. הנשים, מנגד, מתמחות בטיפול בילדים ובעבודה במשק הבית. לפי תפיסה זו, ההתמחות מביאה ליעילות בהקצאה במשק הבית וממקסמת את רווחת בני הזוג הכוללת.

במחקר האמפירי נמצא כי התמחות זו, המביאה לחלוקת עבודה לא שוויונית במשק הבית מושפעת באופן מובהק מתקופות של הריון, לידה וטיפול בפעוטות (Gjerdingen and Center 2005; Grunow, Schulz, and Blossfeld 2012). יבורסקי, דוש ושופ-סוליבן (Yavorsky, Dush, and Schoppe-Sullivan 2015) בוחנים את חלוקת העבודה המגדרית במשק בית של שני מפרנסים באמצעות שימוש בנתוני סקרים וביומני זמן. הם מוצאים כי פערים בעבודה במשק הבית נוצרים

סביב לידה, כאשר נשים מוסיפות כשעתיים של עבודה ליום במשק הבית וגברים כ-40 דקות בלבד. ההפסקה הזמנית בעבודה והקדשת מלוא זמן של הנשים לטיפול בילדים ולניהול משק הבית, מהווים זרז להתמחות המקבעת את חלוקת התפקידים המגדריים במשק הבית, כפי שמסביר מודל הגבר המפרנס (Becker 1981; Gregory and Connolly 2008).

זאת ועוד, בקרב נשים מועסקות, הפסקות עבודה בעקבות הריון ולידה מובילות בטווח המיידי לצבירה של פיגור בקריירה, המתבטא בפגיעה בקידום ובשכר (Blau and Kahn 2017; England et al. 2012; McIntosh et al. 2016). גם לאחר החזרה לשוק העבודה, נשים רבות מצמצמות את שעות עבודתן או עוברות לתעסוקה במשלח יד "נשיים" המתאפיינים במשרות בהיקף חלקי ובשכר נמוך (Adda, Dustmann, and Stevens 2017; England et al. 2016; Gutiérrez-Domènech et al. 2015; Yavorsky et al. 2005). פרקטיקות אלה מסייעות לנשים לשלב בהצלחה בין עבודה למשפחה, אולם הדבר נעשה במחיר של פגיעה בצבירת ההון האנושי ובהתקדמות בשוק העבודה (Blau and Kahn 2017; Goldin 2014; Gregory and Connolly 2008; Gutiérrez-Domènech et al. 2005; Hirsch 2005). כך, חלק נכבד ממשקי בית המקיימים מודל של שני מפרנסים, מקיימים דה-פקטו מודל של מפרנס-וחצי, המהדהד את המודל המסורתי בכל הנוגע לאחריותן של נשים במשק הבית ובטיפול בילדים.

חלוקת העבודה הלא שוויונית במשק הבית מביאה לפערי שכר מגדריים בשוק העבודה (Becker et al. 1985; Blau and Kahn 2017; OECD 2018). ישנן סיבות שונות לפערי שכר בין גברים לנשים בשוק העבודה, הכוללות הבדלים במשלח היד ובענפים הכלכליים בהם נשים מועסקות בהשוואה לגברים (Blau, Brummund, and Liu 2013; Mandel and Semyonov 2005); הבדלים בשעות העבודה (Goldin 2014); בחירה במקצועות לימוד פחות מכניסים (Ceci et al. 2014) ועוד. אך מעבר לזאת, אמהות חוות "קנס" נוסף לשכרן בהשוואה לנשים שאינן אמהות (Motherhood Penalty), הנובע מהקושי בשילוב עבודה ומשפחה שהן חוות (Blau and Kahn 2017; England et al. 2016; Härkönen, Manzoni, and Bihagen 2016; Correll, Benard, and Paik 2007).

נוסף על מודל "הגבר המפרנס" המסורתי, מודל תאורטי אחר בוחן את משק הבית תחת ההנחה שכל אחד מבני זוג ממקסם את תועלתו בנפרד. בשל כך, נוצרים יחסים של מיקוח בין בני הזוג על משאבים, בהם הכנסה מעבודה המשמשת לצריכת טובין ופנאי (Lundberg and Pollak 1996; McElroy and Horney 1981). כוח המיקוח היחסי של כל אחד מבני הזוג גדל ככל שיכולת ההשתכרות היחסית שלו גדולה יותר. בהתאם לכך ומתוך הנחה שמשאבי הזמן של בני הזוג הם

תחליפיים, מתבצעת חלוקת עבודה במשק הבית, כשבמקרה הקלאסי קיימת התמחות מלאה: הגבר מפרנס והאישה עובדת במשק הבית ומטפלת בילדים (Pollak 2012). בגרסתו המודרנית יותר של המודל, שני בני הזוג משתתפים בשוק העבודה ועובדים במשק הבית, אך הזמן שהם מקדישים לכל אחת מהפעילויות תלוי בכוח המיקוח היחסי שלהם, תחת ההנחה ששני בני הזוג מעדיפים שלא לעשות את עבודות משק הבית (Bartley et al. 2005; Bittman et al. 2003).

מחקרים שונים מצאו תמיכה אמפירית למודל המיקוח בין בני הזוג והצליחו להראות שנשים מפחיתות את שעות עבודתן במשק הבית ככל שגדל כוח המיקוח שלהן, דהיינו שכרן היחסי לבן הזוג (Bittman et al. 2003; Gupta 2006; Killewald and Gough 2010). הפחתת שעות העבודה במשק הבית נמצאה משמעותית יותר עבור נשים שהכנסתן נמוכה, מאשר נשים בעלות הכנסה גבוהה, שכל הנראה כבר הפחיתו משעות עבודתן במשק הבית (Killewald and Gough 2010). קאן (Kan 2008) מוצאת שאפקט זה קיים הן עבור גברים והן עבור נשים. גופטה ואש (Gupta and Ash 2008) מציעות נקודת מבט מעט שונה, לפיה לא ההכנסה היחסית של נשים משפיעה על הזמן שהן עובדות במשק הבית, כי אם הכנסתן המוחלטת, ללא קשר להכנסת בן הזוג. אחד ההסברים של החוקרים לממצא זה הוא שנשים משתמשות בהכנסתן לרכישת שירותים של מיקור חוץ.

למרות האמור לעיל, במקרים בהם הנשים מרוויחות יותר מבני זוגן, נרשמה גם התנהגות שאינה עולה בקנה אחד עם שני המודלים שהוזכרו. לעיתים מתרחשת חלוקת תפקידים מסורתית בין בני זוג, והאישה משקיעה זמן רב יותר בעבודות משק הבית, למרות ששכרה גבוה מזה של בן זוגה. תופעה זו תועדה בספרות בארה"ב ואוסטרליה (Bertrand et al. 2015; Bittman et al. 2003) ובספרד (Sevilla-Sanz, Gimenez-Nadal, and Fernández 2010), אך לא נמצאו עדויות ממשיות לכך באנגליה (Kan 2008) ובשוודיה (Hederos Eriksson and Stenberg 2015).⁴ הבדלים בין מדינות מרמזים לכך שנורמות חברתיות שונות עשויות להשפיע על התנהגותם של בני הזוג.

הממצאים האמפיריים הללו, שאינם מוסברים באמצעות המודלים הכלכליים, מקבלים פשר במודל סוציולוגי המתמקד בתפקידים המגדריים (Gender-Role). לפי ההסבר, גברים ונשים חוזרים למודל חלוקת עבודה מסורתי במשק הבית כדי לפצות על הסטייה מהנורמה שגבר אמור להרוויח יותר מבת זוגו (Bertrand et al. 2015; Brines 1994). באופן כללי יותר, הסוציולוגיים ווסט וצימרמן (West and Zimmerman 1987), מסבירים במאמרם הידוע "Doing Gender" כי גברים ונשים מפנימים את התפקידים המגדריים המצופים מהם על ידי החברה, ומתנהגים בהתאם

⁴ קיימת ביקורת על חלק מהממצאים הללו בארה"ב בטענה שלא נעשה שימוש במתודולוגיה מתאימה (Killewald and Gough 2010).

לתפקידים אלה. התנהגות בהתאם לציפיות החברתיות מונעת מהצורך לפעול באופן שמתיישב עם היגיון חברתי ופנימי. באופן זה, נשים מבטאות את המגדר שלהן בכך שהן פועלות בדרכים הנחשבות לנשיות, כמו להיות עקרת בית הדואגת לילדים ולמשק הבית. גברים, מצדם, נוהגים כמצופה מגברים ומבטאים את הזהות המגדרית שלהם בהיותם מפרנסים. במקרים בהם הגבר אינו המפרנס העיקרי במשק הבית, דרך אחרת עבורו לבטא את המגדר היא לשמור על חלוקת התפקידים המסורתית במשק הבית, ולא להגדיל את תרומתו (Brines 1994).

המודלים התאורטיים שנידונו לעיל פותחו לפני מספר עשורים, בתקופות בהן רבות מהנשים תפקדו כעקרות בית וכמטפלות בילדים. ואולם, המציאות הנתפסת במודלים קיימת במידה רבה גם כיום, כפי שמראים הממצאים האמפיריים, חרף השתתפותן הגוברת של נשים בשוק העבודה. משקי בית רבים זנחו את מודל הגבר המפרנס לטובת מודל שני-המפרנסים (Bartley et al. 2005), אך מחויבותן של נשים לטיפול בילדים ובמשק הבית לא פחתה במידה בה השתתפותן בשוק העבודה התעצמה, והאחריות לתחומים אלה נמצאת עדיין על כתפיהן. הקושי בשילוב עבודה-משפחה מהווה חסם משמעותי בפני סגירת הפער המגדרי בשוק העבודה והשתלבות טובה יותר של נשים בתעסוקה.

משום שאי השוויון המגדרי בחלוקת עבודות משק הבית מוביל לפער מגדרי בהשתתפות בשוק העבודה, דרך טריוויאלית להסרת החסם היא השגת שוויון מגדרי בספירה הציבורית באמצעות שוויון מגדרי בספירה הביתית. משמע, הגדלת מעורבותם של גברים במשק הבית, תוך צמצום היקף עבודתם בשוק העבודה, תאפשר לנשים להפחית מהזמן המוקדש לעבודה במשק הבית ולצאת לשוק העבודה במידה שווה לגברים. מגמות לאורך זמן אכן מראות כי גברים מגדילים את שעות עבודתם במשק הבית, בעוד נשים מגדילות את השתתפותן בשוק העבודה, אך הקשר הסיבתי בין המגמות לא ברור והמחקר האמפירי בתחום דל.

מחקר שבחן את הקשר בין תעסוקת נשים בשוק העבודה ועבודת גברים במשק הבית בספרד הניח כי ההשפעה הפוכה מזו שהוצגה לעיל, ומצא כי יציאתן של נשים לשוק העבודה מביאה להגדלת מעורבותם של גברים בעבודות משק הבית (Álvarez and Miles 2006). החוקרים מכירים בכך שקיימת סימולטניות בין המשתנים, משום שבני זוג מחליטים במקרים רבים יחד על הקצאת הזמן שלהם בין עבודה ועבודה במשק הבית, בין אם במיקוח ובין אם במשותף. כדי לטפל בסוגיה זו נעשה שימוש במשתנה עזר לסטטוס התעסוקתי של האישה – שיעור האבטלה באזור המגורים. עם זאת, מגבלה משמעותית המסייגת את תוצאות המחקר ואת הקשר הסיבתי היא השימוש בנתוני חתך, שלא מאפשרים לבחון השפעה של שינוי לאורך זמן בקרב זוגות, אלא רק שונות בין זוגות. ייתכן כי התוצאות נובעות ממתאם בין התפיסות של בני זוג: בקרב נשים וגברים עם תפיסות פרוגרסיביות

לגבי תפקידים מגדריים תהיה סבירות גבוהה יותר להשתתפות של האישה בשוק העבודה ולהשתתפות גדולה יותר של הגבר בעבודות משק הבית. מנגד, בקרב זוגות בעלי תפיסות שמרניות, נשים וגברים יטו לקיים מודל מסורתי בו הגבר מפרנס והאישה עקרת בית.

לצד זאת, קיימות עדויות רבות בספרות לכך שמעורבותם הגוברת של גברים במשק הבית מסייעת לנשים להפחית מהמתח שבין משפחה לבין עבודה (Cooke 2009; Duvander, Lappegård, and Andersson 2010; Esping-Andersen and Billari 2015; Goldscheider, Bernhardt, and Lappegård 2015; Schober 2013). ספרות זו מראה כי כתוצאה מהפחתת הקושי בשילוב עבודה-משפחה פיריון הילודה של נשים גדל. נראה סביר כי כפי שמיתון קונפליקט משפחה-עבודה בקרב נשים מסייע להגדלת פיריון הילודה, השינוי גם משפיע לחיוב על תעסוקת נשים בשוק העבודה, אולם לא נמצאה לכך תמיכה אמפירית בספרות.

למרות שמעורבות גדולה יותר של גברים במשק הבית עשויה לסייע לנשים בהפחתת הקושי שבשילוב עבודה-משפחה, שינוי זה בשגרת החיים של הגברים עשוי גם להגביר את המתח שבין עבודה למשפחה עבורם (Okun and Raz-Yurovich 2019). בשל כך, עולה הצורך במציאת חלופות אחרות להתמודדות עם הקושי שבשילוב עבודה-משפחה, אשר יסייעו לשני בני הזוג ולא רק לנשים.

מדיניות סיוע לשילוב עבודה-משפחה (Reconciliation Policy)

ההכרה בקושי הגדול של נשים להשתלב בשוק העבודה במידה דומה להשתלבותם של הגברים הביאה לכיווני מחשבה נוספים על דרכי התמודדות. אפשרות שניה להסרת החסמים העומדים בפני נשים היא באמצעות מדיניות ממשלתית המסייעת לנשים לשלב טוב יותר בין עבודה למשפחה. ביטוי לרצון של ממשלות לסייע בהגדלת התעסוקה של נשים ניתן למצוא בוועידת ליסבון בשנת 2000, שהציבה יעדי תעסוקה לנשים באיחוד האירופי.⁵

כלי מדיניות מרכזי בתחום זה הוא מסגרות טיפול בילדים, המאפשרות לנשים לצאת לשוק העבודה בזמן שילדיהן מטופלים במסגרת. מתוך תפיסה שאחריות האישה לטיפול בילדים היא חסם מרכזי לתעסוקה, הוחלט באיחוד האירופי, בשנת 2002, על יעדים להגדלת היצע מסגרות הטיפול הרשמיות לילדים במדינות החברות באיחוד (Plantenga et al. 2008). היעדים להשתתפות במסגרות, שהוצבו במסגרת ועידת ברצלונה של האיחוד האירופי, עמדו על 90% מהילדים בין גיל 3 לגיל בית ספר יסודי ו-33% מהילדים בגילי 0–2. בבחינה של האיחוד האירופי כיחידה אחת, היעדים הכללים הושגו

⁵ Lisbon European Council 23 and 24 March 2000 – Presidency conclusion, http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.

חלקית בשנת 2018. לצד זאת, בבחינה של כל מדינה בנפרד, רק 12 מתוך 28 מדינות השיגו את שני היעדים (European Commission 2018).

לעלויות של מסגרות טיפול בילדים השפעה שלילית על היצע העבודה של אמהות (Connolly 1992), ומנגד, הפחתת העלויות מעודדת יציאה לתעסוקה של אמהות. מחקר שנערך במחוז קוויבק בקנדה בחן ניסוי טבעי, בו החל סבסוד ממשלתי נרחב של מסגרות טיפול בילדים שהוזיל משמעותית את העלות המושתת על הורים (Lefebvre and Merrigan 2008). המחקר מצא השפעה חיובית, מובהקת וגדולה של התכנית הממשלתית על היצע העבודה של אמהות לילדים בגילי הגן. מחקרים דומים שבחנו רפורמות ממשלתיות מסוג זה מצאו השפעה חיובית של מדיניות מעונות יום על תעסוקת נשים בהולנד (Bettendorf, Jongen, and Muller 2015), בגרמניה (Bauernschuster and Schlottter 2015) ובבלגיה (Dujardin, Fonder, and Lejeune 2018). במקרים אחרים, כמו בנורווגיה, לא נמצאה כלל השפעה (Havnes and Mogstad 2011) ומיוחסת לרפורמה בעיקר דחיקה של הסדרים לא פורמליים לטיפול בילדים. ככלל, במדינות בהן שיעורי התעסוקה של נשים גבוהים מלכתחילה, הנהגה של מערכת ציבורית לטיפול בילדים צפויה להשפיע במידה פחותה על הגדלת התעסוקה של נשים (Bauernschuster and Schlottter 2015).

כלי מדיניות אחר המסייע בהפחתת הקונפליקט של עבודה ומשפחה מתייחס לקשיים ששוק העבודה מציב ומציע יצירה של הסדרי תעסוקה המתאימים לצרכיהן של נשים. חלק משמעותי מהמדיניות המסייעת לנשים לשלב עבודה ומשפחה קשורה בזכויות הניתנות לנשים בתקופה של הריון ולידה, ובעיקר בזכות לתקופת היעדרות בתשלום לאחר הלידה, תוך הגנה מפני פיטורין (Blau and Kahn 2013; Mandel and Semyonov 2005). הסדרי תעסוקה נוספים מסוג זה כוללים תעסוקה גמישה, בה חלק משעות העבודה מתבצעות בבית בשעות גמישות, זכות לעבודה בהיקף משרה חלקית, שעות עבודה מופחתות ועוד (Ferrant et al. 2014; Raz-Yurovich 2014).

אחד החסרונות המרכזיים במדיניות הסדרי תעסוקה המתאימים לנשים, בייחוד במקרים בהם ניתנות זכויות נדיבות, היא שמעסיקים יגיבו באפליה כלפי נשים בקבלה לעבודה במטרה להימנע ככל שניתן מהענקת זכויות אלה לעובדיהם (Blau and Kahn 2013; Mandel and Semyonov 2005). מעבר לכך, עובדות הזכות לגמישות במקום העבודה משלמות על כך במקרים רבים ב"קנס" בשכר (Goldin 2014).

מיקור חוץ (Outsourcing)

התמורות שחלו בחברה המערבית, שעברה מהמודל המסורתי של מפרנס יחיד (Male Breadwinner) למודל של שני מפרנסים (Dual Earner), יצרו מציאות בה לנשים יש תפקיד כפול. מצד אחד, הן משתתפות בשוק העבודה, מפרנסות ומפתחות קריירה, ומהצד השני, טיפול בילדים וביצוע מטלות משק הבית עדיין נמצאים בעיקר בתחום אחריותן של נשים (Bianchi et al. 2000; Bianchi and Milkie 2010; Moreno-Colom 2017). מיקור חוץ היא פרקטיקה נוספת בה משתמשים משקי בית במטרה להגיע לאיזון טוב יותר בין עבודה לפנאי ומשפחה (Raz-Yurovich 2019; Raz-Yurovich and Marx 2014). פרקטיקה זו מאפשרת לפרטים, ובעיקר לנשים, לצאת ביתר קלות לשוק העבודה, כשחלק מהעבודה במשק הבית נעשית על ידי גורם חיצוני בתשלום.

השימוש במיקור חוץ הפך נפוץ בשלושה תחומים מרכזיים, בהם הכנת אוכל, טיפול בילדים ועבודות משק הבית (Raz-Yurovich 2014). מיקור החוץ בתחומים אלה מתרחש בחלקו באמצעות רכישת שירותים המוצעים בשוק, כמו רכישת מזון בקייטרינג ביתי, שימוש במסגרות טיפול פרטיות לילדים ושכירת שירותיהם של בעלי מקצוע לתיקונים בבית. לצד זאת, מיקור חוץ מתבצע במקרים רבים באמצעות העסקה של עובדים בשכר במשק הבית (Domestic Employment). כך, העסקה של עובדים שמבשלים במשק הבית, מטפלים בילדים או מבצעים מטלות ניקיון וגיהוץ, מתרחשת במשקי בית רבים כאסטרטגיה של מיקור חוץ, ונפוצה בעיקר בקרב משקי בית של שני מפרנסים (van der Lippe et al. 2004).

קיימים גורמים שונים המגבירים או מפחיתים שימוש במיקור חוץ. שיקולים כספיים הם אחד מהגורמים המרכזיים לכך. גובה ההכנסה של משק הבית והעלויות הכספיות של מיקור החוץ הם בעלי משקל משמעותי על ההחלטה האם לבצעו ועל כמות השימוש בו (Raz-Yurovich 2014; de Ruijter, van der Lippe, and Raub 2003; Windebank 2010). האמור נכון בפרט לגבי עלותן של מסגרות טיפול בילדים, המהוות במדינות רבות כלי מרכזי למיקור חוץ בתחום זה (שחר 2012; Connelly 1992; Lefebvre and Merrigan 2008; Lokshin 2004). מיקור חוץ משתלם במיוחד עבור נשים משכילות, שהשכר הפוטנציאלי שלהן בשוק העבודה הוא הגבוה ביותר (Gupta 2019; Raz-Yurovich and Marx 2019; Ash 2008). מעבר לזאת, הגברת היציאה של נשים לשוק העבודה תורמת גם לפיתוח הקריירה שלהן, ולעלייה בשכרן בטווח הארוך (Goldin 2014; Hirsch 2005).

מדיניות ממשלתית היא גורם משמעותי נוסף המשפיע על מידת השימוש במיקור חוץ, בין אם באמצעות סבסוד, רגולציה או הקמת תשתיות מתאימות, כגון מסגרות טיפול בילדים (Dujardin et al. 2018; Halldén and Stenberg 2014; Raz-Yurovich 2014; Raz-Yurovich and Marx 2018). גורמים אחרים ברמת משקי הבית, כמו זמינותם של שני בני הזוג, מבחינת שעות העבודה וגמישות עבודתם, עשויים לעודד או להפחית שימוש במיקור חוץ גם כן (de Ruijter and van der Lippe 2007). בנוסף לכך, מאפיינים שונים של מיקור החוץ המבוקש – מידת הספציפיקציה של השירות הנדרש (כמו ידע מיוחד או תכונות ספציפיות של עובד), התדירות בה מתרחש מיקור החוץ ואי-ודאות לגבי ההתקשרות – עשויים כולם להוות חסם למיקור חוץ בפועל (Raz-Yurovich 2014).

גם לגורמים תרבותיים-סוציולוגיים יש השפעה על ההחלטה לבצע מיקור חוץ. ההעדפות של משק הבית משפיעות על החלטה זו, ובמשקי בית בהם בני זוג נהנים מביצוע מטלות משק הבית וטיפול בילדים, יש סיכוי נמוך יותר לשימוש במיקור חוץ (van der Lippe et al. 2013). נורמות חברתיות, כגון תפיסות על הורות, תפיסות על העסקה במשק הבית או תפיסות מגדריות – במיוחד לגבי תפקידן של נשים במשק הבית – הן בעלות השפעה בלתי מבוטלת על שימוש במיקור חוץ (Raz-Yurovich 2012, 2014; Windebank 2010). במובן זה, קיומם של תנאים כלכליים ופיזיים מתאימים לביצוע מיקור חוץ של משקי בית אינם בהכרח מספיקים על מנת שיקרה בפועל, ויש צורך גם בנורמות חברתיות התומכות בכך.

משום שנשים משקיעות זמן רב יותר בעבודות משק הבית ובטיפול בילדים מאשר גברים (Bianchi et al. 2012; Lachance-Grzela and Bouchard 2010; Raz-Yurovich 2016; Ruppanner 2010; Sevilla-Sanz et al. 2010), מיקור חוץ של עבודות משק הבית מסייע בעיקר להן להפחית מהזמן שמוקדש למטלות משק הבית ולטיפול בילדים. קרייג ואחרים (Craig et al. 2016) מצאו שבאוסטרליה מיקור חוץ מסייע הן לגברים והן לנשים להפחית מהזמן המוקדש לעבודות משק הבית, אך בעוד שנשים מפחיתות כשלוש שעות עבודה במשק הבית בשבוע כתוצאה ממיקור חוץ, גברים מפחיתים פחות משעה.

אחד החידושים במחקרם של קרייג ואחרים הוא במתודולוגיות העושות שימוש בנתונים על זוגות לאורך זמן (Longitudinal Survey), בשונה מרוב המחקרים הקודמים בתחום, המשווים זוגות בחתך זמן אחד. המודלים האקונומטריים בהם משתמשים החוקרים מסייעים להם לבדוד את ההשפעה של מיקור חוץ, בניכוי אפשרות של הטיות שונות כגון הטיית בחירה, סיבתיות הפוכה

ושונות בלתי נצפית.⁶ מספר מחקרים קודמים שהתבססו על נתוני חתך, ולא על נתונים לאורך זמן, מצאו כי מיקור חוץ אינו מסייע בהפחתת שעות עבודה במשק הבית (Craig and Baxter 2016; Killewald 2011; Killewald and Gough 2010; Sullivan and Gershuny 2013). ייתכן שתוצאות אלה מושפעות מההטיות הקיימות בנתוני חתך, ובמיוחד הטיה הנגרמת משונות בלתי נצפית בין הזוגות השונים, המנוטרלת במודל Fixed Effects המתאפשר לשימוש בנתוני פאנל.

מיקור חוץ ותעסוקת נשים

מיקור חוץ מסייע לנשים להפחית מהזמן שהן מקדישות לעבודות משק הבית ולטיפול בילדים, ובעקבות זאת הן יכולות להגדיל את היקף השתתפותן בשוק העבודה (Hazan and Zoabi 2015). מחקרים שונים מצאו כי מיקור חוץ מסייע באופן מובהק ליציאת נשים לשוק העבודה. חרף הקושי ביזיון קשר סיבתי מובהק בין שימוש במיקור חוץ לבין תעסוקה, מחקרים שונים הצליחו להצביע על קיומו של קשר כזה באמצעות מגוון מתודולוגיות זיהוי מחקריות. ניתן לחלק את הספרות בתחום זה לשני סוגים מרכזיים: מחקרים העושים שימוש בנתוני מאקרו, הבוחנים שינויים במדדים אגרגטיביים כגון שיעור התעסוקה, ומחקרים העושים שימוש בנתוני מיקרו, ובוחנים קשר בין מיקור חוץ לתעסוקה בקרב פרטים.

מחקרים מהסוג הראשון, העושים שימוש בנתוני מאקרו, בוחנים לרוב שינויים לאורך זמן ומשתמשים בשינויים אקסוגניים כדי לזהות השפעה שלהם על תעסוקה. מספר מחקרים מסוג זה בחנו את ההשפעה של מהגרים על יציאה לתעסוקה של נשים מקומיות, בעיקר משכילות. לפי הספרות המחקרית, אחד הגורמים שמעודדים מיקור חוץ הוא קיומם של מהגרים, ובמיוחד נשים מהגרות, המהוות היצע של כוח עבודה זול עבור משקי בית המבקשים לבצע מיקור חוץ (Barone and Mocetti 2011; Cortés and Tessada 2011). ברון ומוצטי (Barone and Mocetti 2011) מצאו כי באיטליה קיים קשר חיובי בין קיומן של מהגרות המועסקות בענף השירותים למשקי בית לבין כניסה לתעסוקה של נשים איטלקיות משכילות. במחקר אחר, שבחן גם הוא את הקשר בין מהגרים לבין תעסוקת נשים באיטליה, נמצא קשר חיובי גם עבור הגדלת היקף התעסוקה של נשים לא משכילות, בכל הנוגע להגדלה של שעות עבודתן (Forlani et al. 2015).

גם בספרד נמצא קשר חיובי בין עלייה בשיעורן של נשים מהגרות לבין עלייה בהיצע העבודה של נשים ספרדיות משכילות, בעיקר במשקי בית בהם יש ילדים או הורים בגיל מבוגר (Farré, González, and Ortega 2011). מחקר דומה שנערך בארה"ב העלה גם כן כי למהגרים יש השפעה

⁶ המודלים האקונומטריים כוללים Fixed Effects Panel Regression ו-Simultaneous Equation Models for Panel Data.

על היצע העבודה של נשים, תוך בחינה של השפעת שינויים בהגירה על שינויים בשעות העבודה הממוצעות של נשים בעלות הכנסות גבוהות (Cortés and Tessada 2011). בעוד במקרה הספרדי נמצא כי השינוי הוא גם בכניסה לתעסוקה של נשים שהיו לא מועסקות, בארה"ב לא נמצאה השפעה על שיעורי התעסוקה, כי אם רק על מספר שעות העבודה. ייתכן כי ממצא זה מוסבר על ידי הקשרים מוסדיים שונים הנהוגים בספרד ובארה"ב – בעוד בספרד מקובל שטיפול בילדים ובמבוגרים מבוסס רבות על התא המשפחתי, בארה"ב נהוגים יותר פתרונות שמבוססים על היצע שירותים בשוק (Farré et al. 2011).

מחקרים נוספים המבצעים ניתוח מאקרו נעזרים בשינויי מדיניות הנוגעים למיקור החוץ כדי לבחון את השפעתו על תעסוקה. רז-יורוביץ ומרקס (Raz-Yurovich and Marx 2018, 2019) בחנו את ההשפעות של תכנית ממשלתית בבלגיה לסבסוד העסקה של עובדים במשקי בית על שיעורי התעסוקה של נשים. בעוד שמטרת התכנית הייתה להעלות את שיעורי התעסוקה של עובדים בעלי השכלה נמוכה, החוקרים מצאו שקיימת גם השפעה מובהקת של התכנית על שיעורי התעסוקה של נשים בעלות השכלה גבוהה. העלייה בשיעורי התעסוקה של נשים אלה מיוחסת, בחלקה לפחות, לאפשרות של נשים המבצעות מיקור חוץ במשק הבית לאזן טוב יותר בין עבודה לא-בשכר במשק הבית לעבודה בשוק העבודה.

מחקר מאקרו נוסף שעסק גם הוא בהשפעה של מיקור חוץ על תעסוקת נשים בבלגיה, בחן את ההשפעה של רפורמה להגדלת היצע מעונות היום לילדים עד גיל 3 (Dujardin et al. 2018). החוקרים מצאו כי לרפורמה הייתה השפעה מובהקת על היצע העבודה של אמהות לילדים בגילים אלו, אך האפקט שנמדד צנוע יחסית, כאשר עבור כל חמישה ילדים שהצטרפו למסגרות החינוכיות הצטרפה אישה אחת בלבד לשוק העבודה. ככל הנראה, ממצא זה משקף מצב בו חלק מהילדים שהצטרפו למסגרות החינוכיות כבר טופלו במסגרות לא רשמיות אחרות טרם הרפורמה, כך שעבור אמהות לילדים הללו לא התרחש שינוי משמעותי בכל הנוגע להחלטה להשתתף בשוק העבודה.

זיהוי השפעה של מיקור חוץ על תעסוקה באמצעות שינויי מדיניות משמש גם מחקרים המתבססים על נתוני מיקרו. היתרון המתודולוגי במחקרים ברמת מיקרו הוא בזיהוי טוב יותר של קשר בין מיקור חוץ לתעסוקה של הפרטים, אך בחלק מהמחקרים עדיין קיים קושי בהסקה של קשר סיבתי.

הלדן וסטנברג (Halldén and Stenberg 2014) בחנו את ההשפעה של שינוי מדיניות במיסוי מיקור החוץ על כניסה של נשים לשוק העבודה בשוודיה. בשנת 2007 נערכה בשוודיה רפורמת מס משמעותית שהוזילה בכ-50 אחוזים את העלויות של העסקה במשק הבית והיוותה למעשה

סובסידיה של הממשלה למיקור חוץ. כתוצאה מכך, מספר הפרטים שעשו שימוש במיקור חוץ כמעט והוכפל בכל שנה בין השנים 2007–2010, כשבסוף תקופת המחקר כ-10 אחוזים מהנשים בגילי 25–55 בשוודיה ביצעו מיקור חוץ במשק הבית שלהן. הממצא המרכזי של החוקרים הוא כי 60 אחוזים מהזמן שהתפנה עבור נשים הופנה לעבודה שכירה. המחקר עושה שימוש בנתוני פרט בשנים 2000–2010 ומזהה את השימוש במיקור חוץ באמצעות קבלת החזר מס של משק הבית. השינויים בהיקף התעסוקה נמדדים דרך שינויים בשכר השנתי של מועסקות, מתוך הנחה ששינויים קצרי טווח מבטאים בעיקר שינוי בהיקף העבודה, ורק בחלקם הקטן עליית שכר. בעוד הזיהוי במחקר של השינוי במיקור החוץ הוא יחסית מדויק, המדידה של שינויים בהיקף התעסוקה באמצעות שינויים בשכר השנתי היא גסה יותר.

מחקר נוסף ברמת המיקרו שנערך ביפן בחן את ההשפעה של תכנית ממשלתית על היצע העבודה של נשים. התכנית הציעה להחיל שירותי טיפול ממשלתיים לאוכלוסייה המבוגרת, שבמסורת היפנית מטופלת על פי רוב בידי בנות המשפחה הצעירות (Shimizu, Suzuki, and Noguchi 2008). באמצעות שימוש במתודולוגיה של הפרש ההפרשים (Differences-in-Differences) נמצא במחקר כי למיקור חוץ של הטיפול במבוגרים הייתה השפעה חיובית על הסיכויים של הנשים המטופלות בהם להיות מועסקות.

מחקרי מיקרו אחרים עושים שימוש בנתוני חתך, ועל כן בוחנים קשר בין שימוש במיקור חוץ לבין תכונות כוח העבודה של הפרטים בנקודת זמן אחת, תוך ניצול השונות בין הפרטים. מחקר מסוג זה בחן את הקשר בין מיקור חוץ בלתי-פורמלי של הטיפול בילדים, המתרחש בסיועם של סבים וסבתות בטיפול, לבין לתעסוקה של אמהות (Aassve, Arpino, and Goisis 2012). מהממצאים עולה כי בחלק מהמדינות שנחקרו, סיוע של סבים וסבתות בטיפול בנכדים מתואם עם יציאה של אמהות לשוק העבודה. בעוד בגרמניה, צרפת, בולגריה והונגריה נמצא קשר חיובי ומובהק בין המשתנים, ברוסיה בהולנד ובגאורגיה לא נמצא קשר. החוקרים קושרים את השונות בין המדינות להבדלים בהיצע של מסגרות טיפול פורמליות ובהעדפות שונות – הן של הסבים והסבתות לטפל בילדים והן של האמהות ביחס לתעסוקה. ואולם, גם במדינות בהן נמצא קשר חיובי בין מיקור חוץ ובין תעסוקה, קשה להצביע במחקר מסוג זה, המשתמש בנתוני חתך, על קשר סיבתי.

מחקר נוסף בתחום שנערך בהונג קונג חקר את ההשפעה של העסקת עובד זר המתגורר במשק הבית על התעסוקה של נשים נשואות (He and Wu 2019). מהממצאים עולה כי העסקת עובד זר משפיעה לחיוב על השתתפות נשים מקומיות בתעסוקה ואף מגדילה את מספר שעות העבודה של מועסקות. כדי לצמצם הטיית בחירה של משקי בית המבצעים מיקור חוץ, החוקרים מבצעים התאמה בין

משקי בית המקבילים "טיפול" (מעסיקים בביתם) לבין משקי בית מקבוצת הביקורת (שאינם מעסיקים) על בסיס דמיון ביניהם במאפיינים הנצפים בסקר, בשיטת Mahalanobis Matching. שיטת התאמה זו מסייעת לבדד את האפקט של משתנה ה"טיפול", מיקור החוץ, תוך פיקוח על המשתנים הנצפים. עם זאת, משום שבסיס הנתונים במחקר מבוסס על נתוני חתך, לא מתאפשר לחוקרים לפקח על מאפיינים בלתי נצפים, העשויים להשפיע על מיקור חוץ ותעסוקה.

התרומה של עבודה זו לספרות היא בבחינה של השפעת השימוש במיקור חוץ על שינויים בתעסוקה ברמת מיקרו ולאורך מהלך החיים של אינדיבידואלים. באמצעות נתוני פאנל של משקי בית ופרטים, מחקר זה קושר בין מיקור חוץ לדפוסי תעסוקה ברמת הפרט, תוך בחינה של שינויים לאורך זמן ופיקוח על מאפיינים נצפים ובלתי נצפים של הפרטים במשקי הבית. זאת ועוד, בשונה מחלק גדול מהספרות בתחום, בסיס הנתונים של מחקר זה מאפשר לבחון שינויים בתעסוקה הן מבחינת הסטטוס התעסוקתי (Extensive Margin) והן מבחינת מספר שעות העבודה (Intensive Margin).

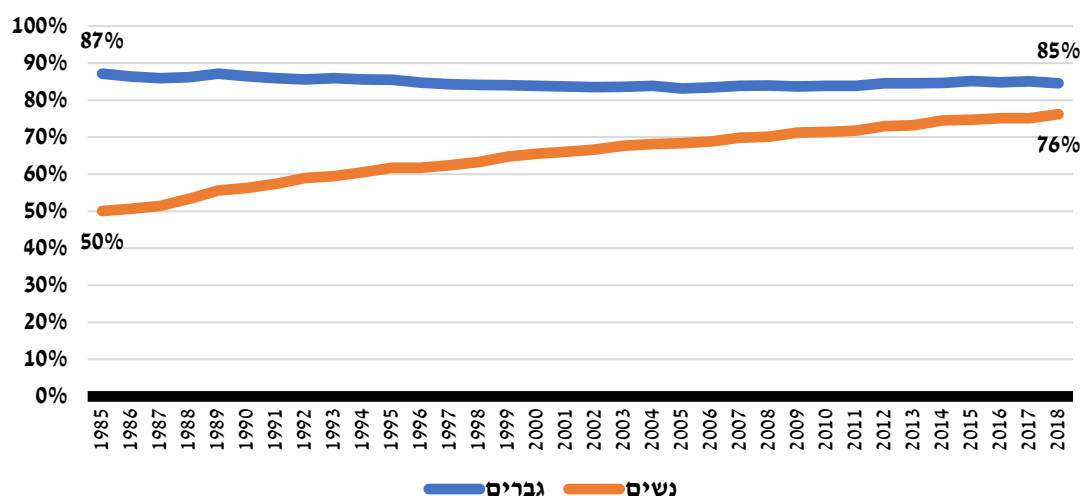
המקרה הישראלי

השתתפות גברים ונשים בשוק העבודה והפער המגדרי

בישראל, בדומה למדינות המפותחות, שיעור ההשתתפות של גברים בשוק העבודה הוא גבוה באופן מסורתי, ועומד כיום על 85% בקרב בני 25–64 (תרשים 5). כמו במדינות אחרות בעולם, גם בישראל שיעור ההשתתפות של גברים היה בירידה בעשורים האחרונים, ואף במידה גדולה יותר בהשוואה בינלאומית (Dahan 2007). ירידה זו נבלמה בשנת 2005, ומאז שיעורי התעסוקה של גברים אף עלו באופן מתון.

באשר לנשים בישראל, שיעור השתתפותן בגילי 25–64 עומד כיום על 76%. מאז שנת 1985 עלה שיעור השתתפותן של הנשים בצורה חדה. כתוצאה מכך, יחד עם מגמת השינוי בהשתתפות גברים, הצטמצם הפער המגדרי בהשתתפות בשוק העבודה מ-37 נקודות אחוז ב-1985 לפחות מ-9 נקודות אחוז ב-2018 (תרשים 5), פער קטן גם בהשוואה לפער החציוני של 11 נקודות אחוז במדינות ה-OECD.

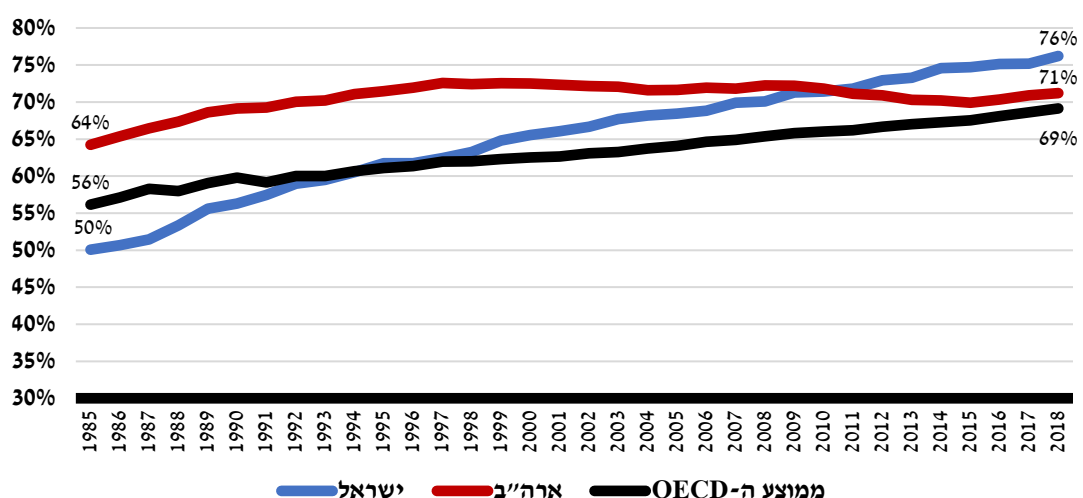
תרשים 5: שיעורי ההשתתפות של גברים ונשים בישראל
גילי 25–64, שנים 1985–2018

מקור: OECD.stat.

למרות המגמה העולמית של עלייה בשיעורי השתתפות נשים בשוק העבודה, העלייה החדה בישראל היא מקרה ייחודי. בעשורים האחרונים עלה שיעור ההשתתפות של הנשים בישראל בקצב מהיר משמעותית בהשוואה למדינות אחרות (ישיב וקסיר (קלינר) 2012). כך, בתוך כשלושה עשורים, ממצב בו ישראל פיגרה בהשתתפות נשים בשוק העבודה בהשוואה למדינות המפותחות, עלה שיעור ההשתתפות של נשים בישראל על זה של נשים בארה"ב ועל שיעור ההשתתפות הממוצע של נשים ב-OECD (תרשים 6). הגורמים המרכזיים שהניעו את העלייה בשיעורי ההשתתפות אלה כוללים עלייה בהשכלתן של נשים, העלאת גיל הפרישה לפנסיה, הפחתה דרמטית של קצבאות רווחה וירידה בפריון הילודה של נשים ערביות (אקשטיין, ליפשיץ, ולרום 2017; שורץ 2017).

תרשים 6: שיעורי ההשתתפות של נשים בשוק העבודה
ישראל, ארה"ב וממוצע ה-OECD, שנים 1985–2018

מקור: OECD.stat

כמו בעולם, גם בישראל הפער המגדרי בשוק העבודה לא מתבטא רק בשיעור ההשתתפות. שיעור הנשים בגילי העבודה העיקריים המועסקות במשרה חלקית עומד על 35%, בעוד בקרב הגברים שיעור זה עומד על 18% בלבד.⁷ מספר שעות העבודה השבועיות של נשים עומד על 31.4, כ-9 שעות פחות מגברים (40.5 שעות שבועיות).⁸ נוסף על כך, קיימים גם פערי שכר משמעותיים בין נשים לגברים בישראל. השכר החודשי הממוצע של נשים בישראל הוא 7,633 ש"ח, נמוך ב-35% מהשכר הממוצע של גברים, העומד על 11,664 ש"ח.⁹ פער השכר השעתי בין נשים לגברים קטן יותר, אך עדיין ניכר: 50.4 לנשים ו-62.1 לגברים – פער של 19.1%.¹⁰ מנתונים אלה עולה כי כמחצית מפער השכר החודשי מוסבר באופן ישיר מהבדלים בשעות העבודה בין גברים לנשים.

מעבר להבדלים בשעות העבודה, הסיבות לפער השכר המגדרי בישראל דומות לסיבות לפער זה בעולם, וכוללות בידול במקצועות בהם מועסקים גברים ונשים, "קנס" על אמהות, כוח מיקוח קטן של נשים בהשוואה לגברים ואף אפליה כלפי נשים (OECD 2017; דגן-בוזגלו וחסון 2015; פוקס 2016).

השתתפות בשוק העבודה בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות בישראל

החברה בישראל אינה הומוגנית ומורכבת ממספר קבוצות אוכלוסייה הנבדלות ביניהן בהיבטים רבים. בהתייחסות לשוק העבודה בישראל נהוג להבחין בין שלוש קבוצות אוכלוסייה שונות: יהודים לא-חרדים, חרדים וערבים.¹¹ מתוך האוכלוסייה בגילי העבודה העיקריים (25–64), שיעורה של החברה הערבית הוא כ-20%, החברה החרדית מונה כ-8% נוספים, והאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית היא הגדולה מבין השלוש, בשיעור של כ-72% מהאוכלוסייה.¹²

אחד ההיבטים המשמעותיים בו נבדלות שלוש קבוצות אלה הוא שיעורי ההשתתפות בשוק העבודה, השונים בתכלית. שיעור ההשתתפות של יהודים לא-חרדים הוא הגבוה ביותר (88%), בפער ניכר משיעורי ההשתתפות של שתי קבוצות האוכלוסייה האחרות – 67% בקרב חרדים ו-59% בקרב ערבים (תרשים 7). בחברה החרדית והערבית קיימת שונות גדולה בין דפוסי ההשתתפות של גברים ונשים. שיעור ההשתתפות של נשים ערביות עומד על 40% בלבד, בעוד שיעור ההשתתפות של הגברים הערבים כמעט וכפול (79%). בקרב חרדים, שיעור ההשתתפות של הגברים עומד על 54%

⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [גברים מועסקים לפי היקף עבודה](#); נשים מועסקות לפי היקף עבודה, 2018.

⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [ממוצע שעות עבודה לשבוע למועסק \(כולל נעדרים זמנית מעבודתם\)](#), 2018.

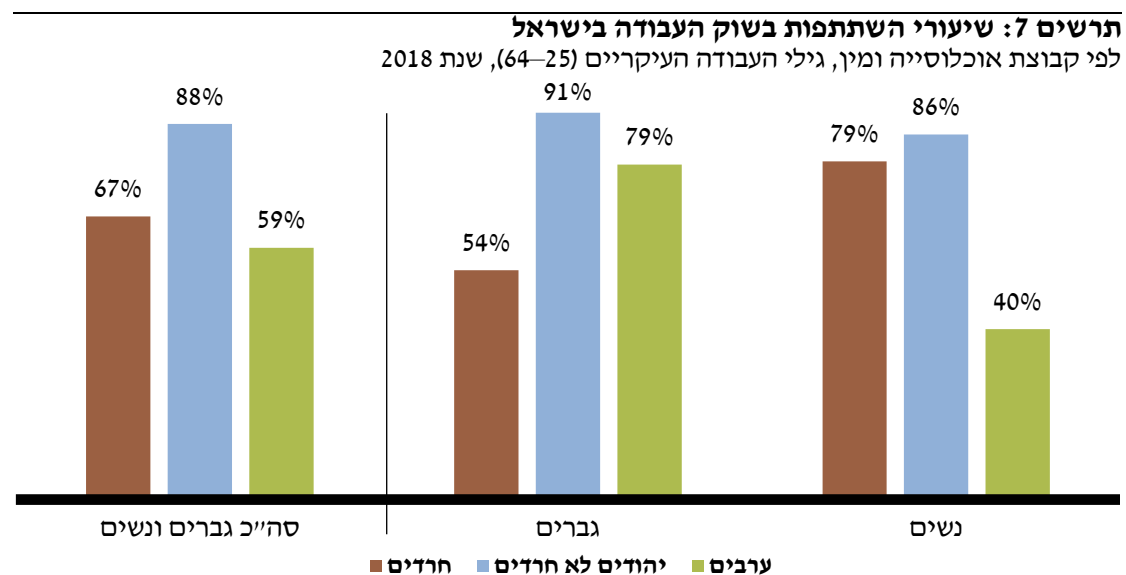
⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2018, [לוח 12.47](#).

¹⁰ שם.

¹¹ לקבוצת היהודים הלא-חרדים מוסיפים לעיתים קבוצה קטנה של "אחרים" (כ-3% מהאוכלוסייה בישראל), שברובה מורכבת מעולי ברית המועצות שאינם יהודים.

¹² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחזיות אוכלוסייה לישראל 2015–2065, חלופה בינונית, שנת 2018.

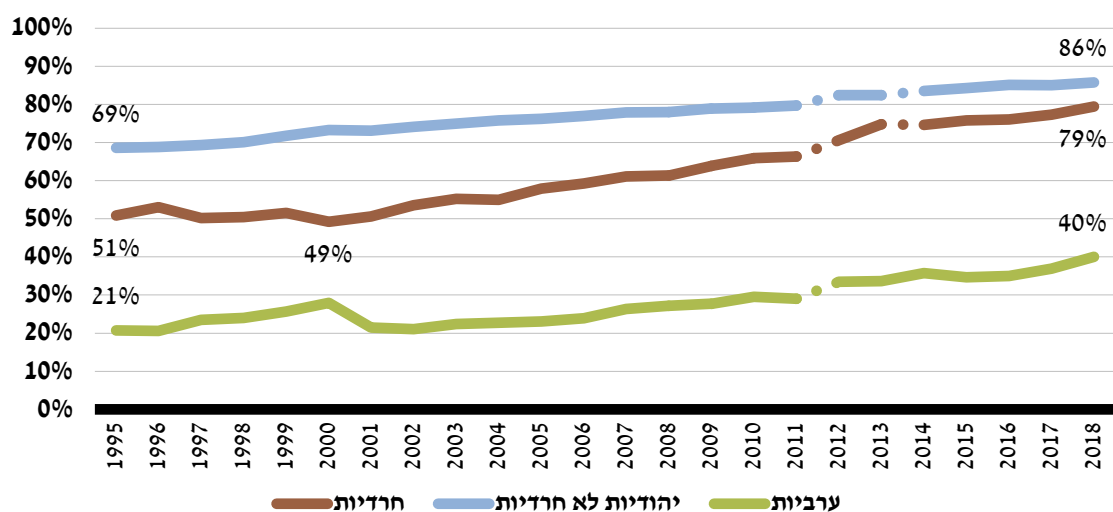
בלבד, בעוד שיעור ההשתתפות של הנשים החרדיות עומד על כ-79%. בקרב יהודים לא-חרדים שיעור ההשתתפות של הנשים נמוך רק במעט מזה של הגברים, והוא גבוה משיעורי ההשתתפות של נשים וגברים בקבוצות האוכלוסייה האחרות. מחקר זה מתמקד בקבוצת האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, שבשל גודלה ובשל שיעורי ההשתתפות הגבוהים של גברים ונשים בקבוצה זו, היא מהווה קרוב ל-80% מכוח העבודה בישראל.

מקור: סקר כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2018.

לצד זאת, בשנים האחרונות חלו שינויים משמעותיים בדפוסי התעסוקה של האוכלוסייה החרדית בישראל. בעוד שיעורי ההשתתפות של נשים מכל קבוצות האוכלוסייה בישראל עלו, שיעור ההשתתפות של הנשים החרדיות זינק בזמן קצר יחסית משפל של 49% בשנת 2000 ל-79% בשנת 2018 (תרשים 8). משום שבחברה החרדית מקובל שגברים ישקיעו את רוב זמנם ללימוד במוסדות תורניים, גם בחייהם הבוגרים (זיכרמן וכהנר 2012; פרידמן 1988), הוטל עול הפרנסה על הנשים החרדיות (סיוון 1991; רגב 2013). אך בשונה מהצפוי, תפקידה של האישה החרדית כמפרנסת לא הקטין את פיריון הילודה הגבוה של הנשים החרדיות, שעמד בשנים 2015–2017 על 7.1 ילדים בממוצע, בהשוואה ל-2.7 ילדים בממוצע לאישה יהודית לא-חרדית (חליחל 2017). בשל מספר הילדים הרב ובשל אופייה המסורתי של החברה החרדית מבחינת חלוקת התפקידים המגדרית במשק הבית, העלייה בהשתתפות נשים חרדיות הגבירה מאוד בעבורן את הקושי שבשילוב עבודה ומשפחה (מלאך, כהן, וזיכרמן 2015; מלחי ואברמובסקי 2015; קוליק 2012; קסיר (קלינר), שהינו-קסלר, וצחור שי 2018).

תרשים 8: שיעורי השתתפות נשים בשוק העבודה בישראל
לפי קבוצת אוכלוסייה, שנים 1995–2018

מקור: סקר כוח אדם, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לאור האמור לעיל, השוני הגדול בתרבות ובדפוסי התעסוקה הקיימים בין קבוצות האוכלוסייה מחייבים ניתוח נפרד בכל הנוגע להתמודדות עם המתח של עבודה-משפחה בכל קבוצה. נוסף על הניתוח המרכזי שבעבודה זו עבור האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, בוצע ניתוח מקביל עבור האוכלוסייה החרדית, נוכח העניין הרב העולה מהמגמה הייחודית שבתעסוקת נשים חרדיות. ניתוח עבור החברה הערבית בישראל הוא מעבר למיקוד של עבודה זו.

התמודדות עם הקושי בשילוב עבודה-משפחה עבור נשים בישראל

גם עבור נשים בישראל, מכל קבוצות האוכלוסייה, הקושי בשילוב עבודה-משפחה נובע במידה רבה מכך שהן אחראיות עיקריות למטלות משק הבית ולטיפול בילדים. ראייה לכך ניתן למצוא במחקר שניתח נתוני סקר ייעודי של משרד הכלכלה, שהקיף כ-1,000 משקי בית בישראל בהם חיים ילדים מתחת לגיל 10 (הריס-אולשק 2015). לפי הממצאים, ב-73% ממשקי הבית הנסקרים רוב המטלות הן באחריות האישה, ב-22% חלוקת המטלות היא שווה בין הגבר והאישה ורק ב-5% ממשקי הבית מרבית המטלות הן באחריות הגבר. למעט מחקר זה, הספרות המחקרית על חלוקת העבודה במשק הבית בישראל כמעט ולא קיימת, ככל הנראה לאור מחסור בנתונים המאפשרים לחקור את התחום (גרוס וסבירסקי 2002).

במחקר גם נבחן הקשר בין חלוקת העבודה במשק הבית לבין מאפייניה התעסוקתיים של האישה (הריס-אולשק 2015). הממצאים מראים מתאם שלילי בין חלקה של האישה בעבודות משק הבית לבין שעות עבודתה בשוק העבודה. כמו כן, נמצא כי בקרב הנשים שדיווחו כי מטלות משק הבית נחלקות שווה בשווה, הערכתן העצמית אודות תפקודן בעבודה ובבית הייתה הגבוהה ביותר. כלומר,

נראה כי קיים מתאם בין תרומתם של גברים במשק הבית לבין יציאת נשים לשוק העבודה בישראל ולהפחתה בקושי בשילוב עבודה-משפחה, אך המחקר לא עומד על הקשר הסיבתי, שנותר לא ברור.

המדיניות הציבורית בישראל פועלת גם כן על מנת לסייע בשילוב בין עבודה לבין המסגרת המשפחתית. מדיניות מרכזית בתחום זה היא סבסוד מעונות יום ומשפחתונים לילדים החל מגיל 3 חודשים והחלת חוק חינוך חובה חינוך לילדים מגיל 3 ומעלה (פיכטלברג-ברמץ וגרינשטיין 2015). סבסוד העלויות של מסגרות הטיפול והחינוך לילדים על ידי המדינה תומך בהגדלת התעסוקה של נשים בישראל. שחר (2012) מוצאת, בדומה למחקרים אחרים בעולם, השפעה שלילית ומובהקת של עלות מסגרות הטיפול בילדים על היצע העבודה של נשים בישראל.

סבסוד ממשלתי בישראל עבור מיקור חוץ במשק הבית ניתן באופן ייעודי עבור אוכלוסייה הזכאית לסיוע על ידי הביטוח הלאומי. כחלק מסיוע זה, קשישים ואנשים עם מוגבלות עשויים להיות זכאים לעזרה במשק הבית בניקיון, בבישול, בעריכת קניות ועוד.¹³ במקרים אלה, מיקור החוץ נועד לסייע לאוכלוסייה עם מוגבלות גופנית שלרוב אינה משתתפת בשוק העבודה. לא קיימת בישראל מדיניות ממשלתית מקבילה התומכת במיקור חוץ במשקי בית בהם פרטים מתמודדים עם האתגר שבשילוב עבודה ומשפחה.

אסטרטגיה לשילוב עבודה-משפחה באמצעות מיקור חוץ של הטיפול בילדים ושל ביצוע מטלות משק הבית כמעט ולא נחקרה בישראל. תרומה נוספת לספרות של עבודה זו היא בבחינה של מיקור חוץ במשק הבית כאמצעי להפחתת המתח שבין העבודה למחויבויות במשפחה בקרב משקי בית יהודים בישראל, וכאסטרטגיה להתמודדות עם חסמים להשתתפות נשים בשוק העבודה. זאת, תוך הבחנה בין יהודים לא-חרדים ויהודים חרדים וניתוח ההשפעה על גברים ועל נשים בנפרד.

¹³ נצפה באתר המוסד לביטוח לאומי בתאריך 25.12.2019, https://www.btl.gov.il/benefits/Long_Term_Care/sherutim/Pages/tipulbabit.aspx

פרק ב': מתודולוגיה

קובץ הנתונים

מחקר זה מתבסס על קבצי הנתונים לשימוש ציבורי (PUF) של סקר כוח אדם, הנערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סקר כוח אדם הוא הסקר הנרחב ביותר בישראל כיום, והוא נערך באופן שוטף. המדגם השנתי של הסקר כולל כ-35,000 משקי בית וכ-80,000 פרטים בגילאי 15 ומעלה, והוא מייצג את אוכלוסיית ישראל בגילים אלה. בסקר נבחנו היבטים רבים של הפרטים ביחס לשוק העבודה, כמו גם מאפיינים פיזיים ודמוגרפים רבים של משקי הבית הנסקרים. מבנה הסקר הוא פאנלי, כאשר בכל חודש נפקדים כ-9,000 משקי בית חדשים. כל משק בית נפקד 8 פעמים לאורך 16 חודשים מרגע כניסתו למדגם: תחילה פקידה של 4 חודשים רצופים, לאחריהם 8 חודשי הפסקה ולבסוף 4 חודשי פקידה נוספים.

בשנת 2012 נערכו שינויים רבים בסקר בעקבות הצטרפותה של ישראל כחברה בארגון ה-OECD. עד לשנה זו נערך הסקר במתכונת דומה של סקירה פאנלית, אך בתדירות רבעונית (במקום חודשית): פקידה של שני רבעי שנה רצופים, 4 רבעים של הפסקה ופקידה של שני רבעים רצופים נוספים. כמו-כן, המדגם השנתי של הסקר לפני שנת 2012 היה קטן משמעותית, כשליש מהמדגם של הסקר כיום.¹⁴ המבנה הפאנלי של הסקר מאפשר לעקוב אחרי שינויים שחלו במשקי הבית לאורך התקופה הנסקרת. משקי בית שנחקרו עד שנת 2011 נדגמו עד 4 פעמים, ומשקי בית שנחקרו החל משנת 2012 נדגמו עד 8 פעמים.

בעבודה זו נעשה שימוש בקובץ נתונים מאוחד לשנים 2000–2017 של זוגות הטרנסקסואלים נשואים. משום שהמחקר מתמקד באוכלוסייה היהודית, קובץ הנתונים מכיל זוגות יהודים בלבד, חרדים ולא-חרדים. יחידת הדגימה בסקר כוח אדם היא משקי בית, בהם נפקדים כלל הנפשות מגיל 15 ומעלה. בשל כך, בניית קובץ זוגות דורשת זיהוי של זוגות נשואים והתאמה ביניהם.

בכל משק בית בסקר מוגדר ראש משק בית יחיד,¹⁵ אליו הותאמו בן או בת זוג, במידה וישנם. בשנים 2000–2011 בן הזוג הותאם לפי משתנה המגדיר באופן חד-ערכי את מספר הפרט של בן הזוג במשק הבית. בשנים 2012–2017, לא קיים משתנה זה ואין בנמצא משתנים אחרים המגדירים באופן חד-ערכי מיהו בן הזוג של ראש משק הבית. אולם, קיימים שני משתנים אחרים בהם קיים מידע הנוגע לבן הזוג – תכונות כוח העבודה של בן הזוג ומשלח היד של בן הזוג. נוסף על כך, עבור כל פרט ידוע

¹⁴ להרחבה על כלל השינויים המתודולוגיים ראו פרסום של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2015).
¹⁵ ראש משק הבית הוא הפרט שמידת השתתפותו בשוק העבודה היא הגדולה ביותר, ללא קשר למינו, גילו או גובה ההכנסה שלו (שם). במידה ויותר מפרט אחד מתאים להיות ראש משק הבית, המראיין מחליט מי הפרט שיוגדר ככזה.

מצב הנישואין ושנות וותק הנישואין (לפי טווחי שנים). לפיכך, בשנים 2012–2017 הותאם בן או בת זוג לכל ראש משק בית שמצבו המשפחתי נשוי, לפי מספר תנאים: המצב המשפחתי של הפרט הוא נשוי, וותק הנישואין שלו זהה לוותק הנישואין של ראש משק הבית, משתני הפרט 'תכונות כוח העבודה של בן הזוג' ו'משלח היד של בן הזוג' תואמים באופן מלא את תכונות כוח העבודה ומשלח היד של ראש משק הבית, ולהיפך.

קובץ הנתונים המעובד מכיל 125,636 זוגות שנדגמו למעלה מפעם אחת, כשכל זוג נדגם 4.3 פעמים בממוצע (5.6 דגימות בממוצע בשנים 2012–2017, ו-3.3 דגימות בממוצע לשנים 2000–2011). בסך הכל, קובץ הנתונים מכיל 546,412 תצפיות של זוגות-דגימות, כ-18,500 בכל שנה בין השנים 2000–2011 וכ-54,000 בכל שנה בין השנים 2012–2017. סך התצפיות בקובץ נחלקות ל-492,161 של יהודים לא-חרדים ו-54,251 של חרדים.

הבחנה בין האוכלוסייה החרדית והאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית נעשתה לפי שיטת בית הספר האחרון, כמקובל בטווח שנים זה.¹⁶ לפי שיטת זיהוי זו, משק בית יוגדר כחרדי במידה ובית הספר האחרון בו למד לפחות אחד מבני משק הבית הוא ישיבה גדולה.

משתנים

משתנים תלויים

סטטוס תעסוקה. משתנה דיכוטומי המגדיר האם הפרט מועסק או לא. מועסקים מוגדרים כפרטים שענו בחיוב לאחת מהשאלות "האם עבדת בשבוע שעבר?" או "האם עבדת לפחות שעה אחת בשבוע שעבר?". פרטים שענו בשלילה לשאלות אלו, אך ענו בחיוב לשאלה "האם יש לך עבודה ממנה נעדרת בשבוע שעבר?" מוגדרים גם כן כמועסקים.

שעות עבודה בדרך כלל. משתנה רציף של מספר שעות העבודה, לפי תשובת הפרטים לשאלה "כמה שעות בשבוע אתה עובד בדרך כלל, כולל שעות נוספות בכל מקומות העבודה?". טווח המשתנה הוא 1–97 שעות. עבור פרטים שהשיבו שמספר השעות אינו קבוע, נזקף מספר שעות העבודה בדרך כלל בהסתמך על מספר שעות העבודה בפועל בשבוע שעבר, לפי תשובתם לשאלה "כמה שעות בשבוע שעבר עבדת למעשה בכל מקומות העבודה?".

¹⁶ לדיון נרחב בשיטות זיהוי החברה החרדית ראו מסמך של מרכז המידע והמחקר של הכנסת (משה, 2016) ופרסום טכני של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (פרידמן ואחרים, 2011).

משתנים בלתי תלויים

שימוש במיקור חוץ. משתנה דיכוטומי עבור משקי בית המשתמשים במיקור חוץ. הגדרה של מיקור חוץ במשתנה זה מבוססת על תשובה חיובית לשאלה "האם מועסק/ת בביתכם עוזר/ת או מטפל/ת בשכר?".

שעות מיקור חוץ. משתנה רציף של מספר שעות מיקור החוץ שמשק הבית ביצע בשבוע שקדם לראיון. משקי בית שלא ביצעו מיקור חוץ מקבלים ערך 0 במשתנה זה. עבור משקי בית שענו כי הם מעסיקים עוזר/ת בית או מטפל/ת בשכר, אך לא העסיקו בשבוע שקדם לראיון, נזקף ערך של 4 שעות מיקור חוץ, הערך השכיח של משקי הבית שעשו שימוש במיקור חוץ בשבוע שקדם לראיון. טווח השעות במשתנה המקורי הוא 1–96, אך כדי למנוע הטיה הנובעת מערכים קיצוניים, שונו ערכי המשתנה הגדולים מ-48 שעות ל-48, ערך המשקף שבוע עבודה מלא של 8 שעות ב-6 ימי עבודה. נוסף על כך, הבחירה ב-48 כערך מקסימום נעשתה משום שבמשתנה הגולמי היה זה הערך השכיח בטווח השעות הגדול מ-10.

משתני עזר (Instrumental Variables)

שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ (לפי מחוז מגורים ורבעי שנה). משתנה שנבנה מנתוני הקובץ הגולמי של סקר כוח אדם, על בסיס המדגם הכולל של הסקר, בשלב שלפני בניית קובץ הזוגות. במשתנה מחושב שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ לפי מחוז מגורים ורבעי שנה. לאחר בניית המשתנה, הותאם לכל זוג בקובץ הזוגות הערך המתאים, לפי שנת הדגימה, רבע השנה של הדגימה ומחוז המגורים של הזוג. פירוט נוסף על בניית המשתנה נמצא בתיאור אסטרטגיית המחקר האמפירית להלן.

ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית (לפי מחוז מגורים ורבעי שנה). משתנה זה נבנה גם כן מנתוני הקובץ הגולמי של סקר כוח אדם, על בסיס המדגם הכולל של הסקר, בשלב שלפני בניית קובץ הזוגות. במשתנה זה מחושב ממוצע שעות מיקור החוץ של משקי בית (כפי שהוגדר לעיל) לפי מחוז מגורים ורבעי שנה. ממוצעי השעות במשתנה זה מחושבים לכלל משקי הבית, לרבות משקי בית שאינם מבצעים מיקור חוץ (0 שעות מיקור חוץ). לאחר בניית המשתנה, הותאם לכל זוג בקובץ הזוגות הערך המתאים, לפי שנת הדגימה, רבע השנה של הדגימה ומחוז המגורים של הזוג. פירוט נוסף על בניית המשתנה נמצא גם כן בתיאור אסטרטגיית המחקר האמפירית.

משתני בקרה

סטטוס תעסוקה של בן הזוג. משתנה זהה למשתנה סטטוס התעסוקה המצוין לעיל. עבור כל פרט, הותאם משתנה סטטוס התעסוקה של בן או בת הזוג.

שעות העבודה של בן הזוג. משתנה זהה למשתנה שעות העבודה בדרך כלל המצוין לעיל. עבור כל פרט, הותאם משתנה שעות העבודה בדרך כלל של בן או בת הזוג.

מספר ילדים. מספר הילדים עד גיל 17 (כולל) במשק הבית של הזוג. עבור מספר קטן של תצפיות (0.01% מהמדגם) בהן ערך המשתנה היה גדול מ-13 התבצעה החלפה בערך מקסימלי של 13.

ילד בגילי 0-4 במשק הבית. משתנה דיכוטומי המצביע על קיומו של ילד בטווח הגילים 0-4 במשק הבית של הזוג.

בשל השימוש במודל Fixed Effects, המפקח על כלל המאפיינים הקבועים של הפרט (כפי שמפורט להלן), משתני בקרה הנותרים קבועים עבור פרטים וזוגות לא הוכנסו למודל. בין משתנים אלו: מוצא עדתי, מספר חדרים במשק הבית ומחוז מגורים. משתנים נוספים, הנותרים קבועים בקרב 90% ומעלה מהפרטים במדגם, גם כן לא נכללו במודל הסופי. משתנים אלה כוללים את קבוצת הגיל, סטטוס הלימודים, ומשתנה המצביע על אי-תעסוקה בשל נכות. בשל תקופת החקירה הקצרה יחסית של כל משק בית בפאנל (שנה וחצי-שנתיים), לא הוכנסו משתני בקרה לשנות הסקר במודל ה-Fixed Effects.

אסטרטגיית מחקר אמפירית

כאמור, מחקר זה בוחן את ההשפעה של מיקור חוץ על משתני תעסוקה בקרב זוגות. הניתוח של השפעה זו נחלק לשני סוגים שונים. ראשית, נבחנת התרומה של מיקור חוץ לתעסוקה בשוק העבודה (Extensive Margin), כלומר, האם למיקור חוץ יש השפעה על עצם העובדה שפרטים מועסקים בשוק העבודה (משתנה סטטוס התעסוקה). בניתוח זה, המשתנה המסביר הוא עצם השימוש במיקור חוץ (משתנה דיכוטומי כן/לא). שנית, נבחנת התרומה של מיקור חוץ למספר שעות העבודה שהפרטים עובדים בדרך כלל (Intensive Margin). במקרה השני, המשתנה המסביר הוא שעות מיקור החוץ שמבצע משק הבית.

לאור מאפייני התעסוקה השונים של גברים ונשים ולאור החלוקה המגדרית הקיימת בעבודות משק הבית, בשני סוגי הניתוח קיימת חלוקה של המודלים לפי מגדר, כך שהאפקט עבור נשים ועבור גברים נבחן בנפרד. נוסף על החלוקה לפי מגדר, בכל אחד מסוגי הניתוח קיים מודל נוסף המתייחס

לזוג כיחידה אחת, ובוחן את ההשפעה של מיקור חוץ על מספר המועסקים (ב-Extensive Margin) ועל סך שעות העבודה בדרך כלל של שני בני הזוג (ב-Intensive Margin).

השכלה היא גורם חשוב המשפיע על תעסוקת הפרטים וחשוב להביאו בחשבון באמידת הרגרסיות. השכלת הפרטים כמעט ולא השתנתה לאורך התקופה הנסקרת (למשל, רק 18% מהנשים שינו את השכלתן בפרק זמן זה), והשונויות העיקריות בהשכלה היא בין פרטים שונים. לכן, רמת ההשכלה לא הוכנסה כמשתנה בקרה ברגרסיות ה-Fixed Effects, אלא נעשתה אמידה של הרגרסיות לכל אחת מרמות השכלה בנפרד. במודלים לגברים ונשים, חולקה השכלת הפרטים לשלוש רמות – נמוכה, בינונית וגבוהה. במודלים עבור הזוגות במשותף, הוגדרו 9 רמות השכלה, בהתאם לסך הקומבינציות לפי 3 רמות ההשכלה לאישה ולגבר. פרטים שהשכלתם עד תיכונית ללא תעודת בגרות הוגדרו כבעלי השכלה נמוכה. השכלה ברמת תעודה בגרות, סיום ביי"ס על-תיכוני שאינו אקדמי או קבלה של תעודה אחרת הוגדרו כהשכלה בינונית. השכלה אקדמית, בכל רמות התארים, הוגדרה כהשכלה גבוהה.

כפי שהוצג בפרק הקודם, בישראל קיימות מספר קבוצות אוכלוסייה השונות מהותית אחת מהשניה בכל הקשור לתעסוקה בשוק העבודה. מחקר זה מתמקד באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, שהיא הגדולה מבין קבוצות האוכלוסייה והשתתפותה בשוק העבודה היא הנרחבת ביותר. לצד זאת, נבחת גם ההשפעה של מיקור חוץ על תעסוקת חרדים. למרות השוני הרב באוכלוסייה היהודית בין חרדים ולא-חרדים, בחינת ההשפעה עבור חרדים מעוררת עניין בשל העלייה החדה בתעסוקת נשים חרדיות בעשור וחצי האחרונים.

משום שהמיקוד של מחקר זה הוא במשתני תוצאה הקשורים לתעסוקה, הוכנסו למודלים רק פרטים בגילי העבודה, 18–64. במודלים המתייחסים לבני הזוג כיחידה אחת, הוגבלו התצפיות שהוכנסו לפי גיל האישה. מגבלת הגיל לא קיימת עבור גילם של בני הזוג, שמשתני התעסוקה שלהם נמצאים במודלים כמשתני בקרה.

כפי שנעשה במחקר קודם (Aassve et al. 2012), לא נכללו נשים הנמצאות בחופשת לידה במודלים בהם המשתנה התלוי הוא שעות עבודה (Intensive Margin). הכללה של נשים אלה במודל יוצרת עיוות של התוצאות, משום שהן מקבלות תמיכה ממסדית המאפשרת להן שלא לעבוד, כך ששעות עבודתן בדרך כלל בתקופה זו הן אפס. מעבר לכך, מיקור חוץ המתבצע בתקופה זו מסייע לנשים באופנים אחרים, שאינם תעסוקה. לפיכך, אילו הוכללו נשים אלה במדגם היה נחלש הקשר שבין מיקור חוץ ותעסוקה, הקיים בתקופות חיים "רגילות", בהן אין תמיכה ממסדית.

בניסוח פורמלי, המודל האקונומטרי הפשוט המתאר את הקשר בין המשתנים במחקר מוצג להלן
במשוואה (1):¹⁷

$$Emp_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OS_{i,t} + \beta_2 X_{i,t} + \beta_3 W_i + e_{i,t} + u_i \quad (1)$$

זהו מודל ניתוח רוחב (Cross-Section), כאשר Emp הוא משתנה התעסוקה, OS הוא משתנה מיקור החוץ, X הוא וקטור משתני בקרה של הפרט המשתנים לאורך זמן ו- W הוא וקטור משתני בקרה של הפרט הנשארים קבועים לאורך זמן. i הוא אינדקס של הפרט ו- t הוא אינדקס של שלב דגימת הפרט בסקר. e הוא טווח טעות תלוי זמן, ו- u הוא טווח טעות של שונות בלתי נצפית של הפרטים, הקבועה לאורך זמן.

משוואה (1) מציגה מודל OLS של תעסוקה כתלות במיקור חוץ, בפיקוח על משתנים נוספים, אך המודל לא יכול להצביע על השפעה סיבתית של מיקור חוץ על תעסוקה בשל שתי בעיות.

ראשית, ייתכן כי מאפיינים בלתי נצפים של הפרטים והזוגות משפיעים על שני המשתנים, כך שהקשר ביניהם אינו סיבתי. למשל, ייתכן כי זוגות הנוטים להשתמש במיקור חוץ נוטים גם לתעסוקה בהיקף נרחב יותר, בשל מאפיינים תרבותיים ותפיסות נורמטיביות. בשל כך, המודל המתואר לעיל לא מאפשר להסיק כי מיקור החוץ הוא זה שמשפיע על משתנה התעסוקה.

המבנה הפאנלי של קובץ הנתונים מאפשר להשתמש במודל Fixed Effects, הבוחן שינויים בקרב פרטים וזוגות (Within Effect), בשונה ממודל הבוחן שינויים בין הזוגות (Between Effect). מודל Fixed Effects מאפשר לראות את המתאם בין מיקור חוץ לבין תעסוקה ברמת הפרטים וברמת הזוגות, כאשר כל יתר המאפיינים שאינם תלויי זמן נותרים קבועים, לרבות המאפיינים הבלתי נצפים. נוסף על כך, המודל מפקח על מאפיינים חשובים נוספים ברמת הפרט שהם תלויי זמן. משוואות (2) ו-(3) מציגות התאמה של המודל המוצג במשוואה (1) למודל Fixed Effects.¹⁸ כפי שניתן לראות, הגורמים שאינם תלויי זמן, W ו- u , מצטמצמים ואינם משפיעים על המשתנה התלוי, כך שהקשר בין מיקור חוץ ותעסוקה חשוף משמעותית פחות להטיה בשל משתנים בלתי נצפים.

$$Emp_{i,t} - \overline{Emp}_i = \beta_0 + \beta_1 (OS_{i,t} - \overline{OS}_i) + \beta_2 (X_{i,t} - \bar{X}_i) + \beta_3 (Z_i - \bar{Z}_i) + (e_{i,t} - \bar{e}_i) + (u_i - \bar{u}_i) \quad (2)$$

¹⁷ ההצגה הפורמלית של המודל מתבססת בין היתר על מאמרם של קרייג ואחרים (Craig et al. 2016).
¹⁸ במשוואות (2) ו-(3), קו עליון מעל משתנה מסמן את ממוצע המשתנה לפרט i .

$$Emp_{i,t} - \overline{Emp}_i = \beta_0 + \beta_1(OS_{i,t} - \overline{OS}_i) + \beta_2(X_{i,t} - \bar{X}_i) + (e_{i,t} - \bar{e}_i) \quad (3)$$

על מנת לוודא את ההתאמה של מודל ה-Fixed Effects למחקר, נערך מבחן Hausman, הבוחן אם מבנה הנתונים הפאנלי אכן מתאים להרצה של מודל זה, בהשוואה למודל Random Effects, בו הדגש בניתוח הוא על ההבדלים בין הזוגות (Between Effect). השערת האפס במבחן היא שמודל ה-Random Effects מתאים יותר למבנה הנתונים. השערה זו נדחתה ברמת מובהקות גבוהה ($p < 0.001$), כך שמודל ה-Fixed Effects נמצא מתאים, תאורטית ואמפירית, כדי לענות על שאלת המחקר.

בעיה שנייה הקיימת במודל, שבגינה הוא אינו יכול להצביע על השפעה סיבתית של מיקור חוץ על תעסוקה, היא שהקשר בין המשתנים עשוי להיות סימולטני. כלומר, ההחלטה של הפרטים על תעסוקה ועל מיקור חוץ עשויה להתקיים בו-זמנית, כך שלא ניתן להצביע על סיבתיות. בניסוח אקונומטרי של הבעיה, המודל סובל מאנדוגניות בשל סיבתיות הפוכה וסימולטניות של המשתנים. כדי להתמודד עם סוגיה זו, נעשה שימוש בשיטת Two-Stage Least Squares (2SLS), שיטה אקונומטרית המבודדת את ההשפעה הסיבתית של משתנה אנדוגני על המשתנה התלוי באמצעות שימוש במשתנה עזר (Instrumental variable – IV). בשיטה זו מתבצעת אמידה של שתי משוואות רגרסיה בזו אחר זו, כאשר בשלב הראשון נאמדת רגרסיה של המשתנה האנדוגני, כפונקציה של משתנה העזר (Z) ושל יתר המשתנים הבלתי תלויים מהמודל המקורי (משוואה 4). בשלב השני (משוואה 5), נאמדת הרגרסיה הראשית, כאשר המשתנה האנדוגני מוחלף במשתנה החזוי הנאמד ברגרסיה הראשונה ($\widehat{OS}$). כך, רק החלק האקסוגני של המשתנה הנעזר נמצא באמידה של המשוואה הסופית.

$$OS_{i,t} = \delta_0 + \delta_1 Z_{i,t} + \delta_2 X_{i,t} + v_i \quad (4)$$

$$Emp_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \widehat{OS}_{i,t} + \beta_2 X_{i,t} + e_i \quad (5)$$

על משתנה העזר לקיים שני תנאים הכרחיים כדי לפתור את בעיית האנדוגניות. תנאי אחד הוא שלמשתנה העזר צריכה להיות שונות משותפת עם המשתנה האנדוגני [$cov(Z, OS) \neq 0$]. התנאי השני הוא שאסור שתהיה למשתנה העזר שונות משותפת עם השארית [$cov(Z, e) = 0$]. כלומר, המתאם של משתנה העזר עם המשתנה התלוי (Emp) צריך להיות רק דרך המתאם שלו עם המשתנה האנדוגני (OS), מבלי להשפיע עליו בדרך אחרת.

בדיקת התנאי הראשון היא אמפירית, באמצעות אמידה של משוואה (4), היא רגרסיית השלב הראשון. אם δ_1 שונה באופן מובהק מ-0, אזי קיימת שונות משותפת בין המשתנים. לעומת זאת, בדיקה של התנאי השני לא יכולה להיעשות בצורה אמפירית ויש להצדיק את קיומו בטיעון לוגי.

בעבודה זו קיימים שני משתני עזר – שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ וממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית. משתנים אלה נבחרו משום שמיקור החוץ המתבצע בפועל על ידי משקי הבית משקף בקירוב את הזמינות של היצע העבודה למשקי בית. ההנחה בבסיס בחירה זו היא כי היצע העבודה למשקי בית משפיע על ביצוע מיקור חוץ במשק בית נתון, אך לא משפיע ישירות על תעסוקת הפרט.

כל אחד משני משתני העזר שנבחרו מתאים לניתוח אחר של השפעת מיקור חוץ על תעסוקה. המשתנה הראשון – שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ – נבנה כמשתנה עזר עבור משתנה השימוש במיקור חוץ, במודל ה-Extensive Margin. בנייתו נעשתה באמצעות חישוב ממוצעים של המשתנה הנעזר עצמו (שימוש במיקור חוץ), עבור כל רבעון בשנים 2000–2017, ובחלוקה לשבעת מחוזות המגורים בישראל.¹⁹ משום שהממוצעים חושבו עבור משתנה דיכוטומי המקבל ערכים של 0 ו-1, הם מבטאים את שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ, לפי מחוז מגורים ורבע שנה. משתנה זה משקף בקירוב את היצע העובדים במשקי בית, בתקנון למספר משקי בית בכל מחוז ובכל רבע שנה.

לשם בניית משתנה העזר השני – ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית – בוצע תהליך דומה, בו חושבו ממוצעים לפי מחוז מגורים ורבע שנה של המשתנה הנעזר במודל ה-Intensive Margin, שעות מיקור חוץ. ממוצעי השעות חושבו עבור כלל משקי הבית, לרבות אלה שאינם מבצעים מיקור חוץ (0 שעות). משתנה זה משקף בקירוב את סך השעות המוצעות לעבודה במשקי בית, בתקנון למספר משקי הבית בכל מחוז ורבע שנה.

על מנת לתפוס באופן מהימן את היצע העבודה למשקי בית בישראל, בניית המשתנים נעשתה בקובץ נתונים של סקר כוח אדם המכיל את כלל משקי הבית מכל קבוצות האוכלוסייה בשנים 2000–2017. לאחר מכן, הוצמדו הערכים המתאימים לכל אחד מהזוגות בקובץ המעובד, לפי רבע השנה ומחוז המגורים.

בניית משתנה עזר עבור משתנה אנדוגני באמצעות ממוצעים של המשתנה עצמו בחיתוכים שונים (חיתוכי מיקום וזמן במקרה זה), היא פרקטיקה מוכרת להתמודדות עם בעיית אנדוגניות

¹⁹ שבעת מחוזות המגורים בישראל הם: צפון, חיפה, מרכז, תל-אביב, ירושלים, דרום ויו"ש. בשנים 2000–2005 מחוז עזה אוחד יחד עם מחוז הדרום.

(Batistatou and McNamee 2008; Craig et al. 2016). זאת ועוד, בשל מספרם הגדול של משקי הבית בכל אחד מהתאים הסטטיסטיים (רבע שנה $\times$ מחוז) לא קיים חשש למתאם מלאכותי בין משתני מיקור החוץ של משק בית נתון לבין הממוצעים שמתקבלים עבור סך משקי הבית במחוז בכל רבע שנה.

הבחירה לבחון את זמינות היצע העבודה למשקי בית בחלוקה למחוזות מגורים, נובעת מהנחה שהיצע זה הוא מקומי. כלומר, עבודה המוצעות על ידי עובדי משק בית באזור גאוגרפי אחד לא תוצע על ידם גם באזור אחר, משום שהעלויות הכרוכות בניידות (במונחי כסף וזמן) בין אזורים גאוגרפיים שונים הופכות זאת ללא כדאי עבור העובדים. מעבר לזאת, סביר להניח שעובדי משק בית יוכלו למצוא ביקוש לעבודתם בסביבה הקרובה, כך שהתמריץ הקיים עבורם בהתניידות לאזור אחר הוא קטן. חישובים עצמיים שנעשו בהתבסס על נתוני סקר כוח אדם תומכים בהנחה תאורטית זו, ומראים כי בשנים 2012–2017 כ-90% מהמועסקים במשקי בית עובדים ביישוב מגוריהם או בקרבתו (בנפת המגורים), בהשוואה ל-60% בלבד מכלל העובדים במשק.

כאמור, התנאי הראשון הנדרש במודל 2SLS, קיומה של שונות משותפת של משתנה העזר והמשתנה הנעזר, ניתן לבחינה אמפירית באמצעות מובהקות מקדם הרגרסיה של משתנה העזר ברגרסית השלב הראשון. לפי מקדמי הרגרסיות הללו (לוחות א-6 ו-א-8 בנספח), משתני העזר מתואמים באופן חיובי ומובהק עם משתני מיקור החוץ עבור יהודים לא-חרדים, בשני סוגי הניתוח (Intensive Margin ו-Extensive Margin).

תוצאות אלה אינן מפתיעות, משום שככל שהיצע העבודה למשקי בית גדול יותר, כך גדלה האפשרות של משק בית לבצע מיקור חוץ באמצעות שכירת שירותיו של עובד משק בית. מנגד, כאשר הזמינות של עובדי משק בית נמוכה, האפשרות של משקי בית לבצע מיקור חוץ מצטמצמת, אפילו אם יחפצו בכך. זאת ועוד, היצע מצומצם של עובדי משק בית מגדיל את "עלויות העסקה" שבמציאת עובד אמין ומוכשר לעבודה הנדרשת (Raz-Yurovich 2014), כך שהסבירות לביצוע מיקור חוץ קטנה.

מנגד, במודלים עבור חרדים כמעט ולא קיים מתאם בין משתנה העזר ומשתנה מיקור החוץ. מבחינה זו, משתני העזר הם בעלי תוקף עבור יהודים לא-חרדים, אך אינם כאלה עבור חרדים. בשל האופי המתבדל של האוכלוסייה החרדית, אחת הסברות האפשריות היא כי שוק העבודה למשקי בית חרדים הוא נפרד, ועל כן לא נאמד היצע העבודה המתאים למשקי בית אלה. אולם, גם בנייה של משתני העזר בנפרד עבור כל אחת מקבוצות האוכלוסייה לא סייעה בקבלת מקדמים מובהקים

סטטיסטית של משתנה העזר במודלים של החברה החרדית. יתר על כן, משתני העזר שנבנו בנפרד לאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית הציגו מקדמים מובהקים פחות של משתני העזר, מאשר המקדמים של משתני העזר שנבנו ללא הפרדה בין קבוצות האוכלוסייה השונות. ממצא זה מרמז על כך שקיימים קשרים בין האוכלוסיות השונות בנוגע לשוק העבודה למשקי בית.

קיומו של התנאי השני, שלא קיימת השפעה ישירה של משתנה היצע העבודה על משתנה התעסוקה (המשתנה התלוי), לא ניתן לבחינה אמפירית. עם זאת, נראה כי התנאי מתקיים, משום שהיצע העבודה למשקי בית לא משפיע באופן ישיר על התעסוקה של הפרטים, אלא רק דרך התיווך של משתנה מיקור החוץ. הייתה עשויה להיות השפעה ישירה של היצע העבודה למשקי בית על משתני התעסוקה אילו הייתה חפיפה משמעותית בין היצע העבודה הכללי של עובדים לבין היצע העבודה של עובדי משקי בית. ואולם, לפי נתוני סקר כוח אדם, רק 1.3% מסך המועסקים בגילי 18–64 בשנים 2000–2017 היו מועסקים כעובדי משק בית. בהתייחס למועסקים בעלי השכלה גבוהה, השיעור אף יורד ל-0.4% מהמועסקים. נוסף על כך, במקרים בהם עובדי משק הבית הם עובדים זרים, היצע זה אקסוגני לחלוטין משום שהעובדים הזרים לא נכללים באוכלוסיית הסקר. אם כן, נראה כי החפיפה בין היצע העבודה למשקי בית לבין התעסוקה הכללית היא מזערית, בייחוד בקרב בעלי השכלה גבוהה. לאור האמור לעיל, נראה כי מתקיים גם התנאי השני לבחירה של משתנה עזר תקף, וכי לא קיימת השפעה ישירה של משתני העזר על המשתנים התלויים במחקר.

נוסף על הדרישות שפורטו לעיל, משתנה עזר המשולב במודל Fixed Effects צריך להיות בעל שונות לאורך זמן, שכן אחרת השפעתו תתבטל. היצע מקומי של עובדי משק בית הוא גורם המשתנה לאורך זמן, ועל כן הוא מתאים למודל.

במהלך המחקר נעשו ניסיונות לבנייה של משתני עזר נוספים שיבטאו בקירוב את זמינות היצע העבודה למשקי בית. משתנה מסוג אחד ניסה לתפוס את היצע העבודה למשקי בית באמצעות המספר הממוצע של עובדים בענף שירותים למשקי בית. במשתנה עזר אחר חושבו שיעורי התעסוקה של נשים בעלות השכלה נמוכה, מתוך הנחה שהן אלה המהוות את היצע העבודה העיקרי לעובדי משק בית. במשתנה עזר נוסף נעשה ניסיון לאמוד את ההיצע דרך שיעור האבטלה של נשים, מתוך הנחה שהעסקה במשק בית נעשית במקרים רבים באופן לא רשמי, ומתאימה כעבודה זמנית לנשים מובטלות. בכלל הניסיונות הללו לא נמצאו מתאמים חזקים עם משתני מיקור החוץ, בכל סוגי המודלים השונים. חלק מהסיבה לכך היא ככל הנראה משום שרבים מעובדי משק הבית הם לא-ישראלים, שאינם חלק מאוכלוסיית הסקר. לכן, אומדן ההיצע לפי העסקה בפועל למשקי בית נראה כחשוב בעל הקירוב הטוב ביותר למצב במציאות.

פרק ג': תוצאות

סטטיסטיקה תיאורית

בלוח 1 מופיעה סטטיסטיקה תיאורית של המשתנים בהם נעשה שימוש בכלל המודלים במחקר, בפילוח לפי מגדר ולפי שלוש רמות השכלה. הנתונים בלוח זה מוצגים עבור יהודים לא-חרדים, האוכלוסייה המרכזית הנחקרת בעבודה זו. לוח מקביל עבור חרדים מוצג בנספח (לוח א-1).

לוח 1: סטטיסטיקה תיאורית, יהודים לא חרדים							
גברים				נשים			
מקס'	ממוצע	סט. תקן	מינ'	מקס'	ממוצע	סט. תקן	מינ'
השכלה נמוכה							
1	0.36	0.85	0	1	0.48	0.63	0
97	21.8	37.8	0	97	19.4	20.4	0
1	0.25	0.07	0	1	0.23	0.06	0
48	3.20	0.50	0	48	3.19	0.45	0
0.52	0.10	0.29	0.10	0.52	0.10	0.29	0.10
5.25	1.10	2.95	0.51	5.25	1.10	2.95	0.51
1	0.45	0.72	0	1	0.41	0.78	0
97	19.5	23.5	0	97	23.0	34.0	0
1	0.46	0.30	0	1	0.42	0.24	0
12	1.45	1.52	0	12	1.47	1.31	0
השכלה בינונית							
1	0.31	0.89	0	1	0.42	0.78	0
97	20.0	40.5	0	97	19.2	26.4	0
1	0.32	0.11	0	1	0.32	0.11	0
48	3.56	0.76	0	48	3.66	0.78	0
0.52	0.10	0.29	0.10	0.52	0.09	0.29	0.10
5.25	1.08	2.94	0.51	5.25	1.08	2.97	0.51
1	0.39	0.81	0	1	0.34	0.86	0
97	19.2	27.2	0	97	21.3	39.0	0
1	0.47	0.34	0	1	0.46	0.30	0
12	1.39	1.49	0	11	1.42	1.41	0
השכלה גבוהה							
1	0.26	0.92	0	1	0.35	0.86	0
97	18.9	41.9	0	97	18.9	29.4	0
1	0.44	0.27	0	1	0.43	0.25	0
48	5.46	1.91	0	48	5.30	1.80	0
0.52	0.10	0.31	0.10	0.52	0.09	0.30	0.10
5.25	1.04	3.15	0.51	5.25	1.05	3.11	0.51
1	0.36	0.84	0	1	0.29	0.91	0
97	19.4	28.0	0	97	19.8	40.8	0
1	0.48	0.38	0	1	0.49	0.38	0
12	1.41	1.59	0	12	1.39	1.53	0

ממוצע משתנה סטטוס התעסוקה, המשתנה התלוי הראשון במחקר, משקף למעשה את שיעור התעסוקה, לפי מגדר ורמת השכלה. כפי שעולה מלוח 1, שיעור התעסוקה של נשים וגברים עולה עם רמת ההשכלה. עבור נשים, שיעור התעסוקה בקרב בעלות השכלה נמוכה הוא 63%, בקרב בעלות השכלה בינונית הוא 78%, ובקרב בעלות השכלה גבוהה – 86%. עבור גברים, שיעורי התעסוקה הם 85%, 89% ו-92% להשכלה נמוכה, בינונית וגבוהה, בהתאמה. המשתנה התלוי השני במחקר, מספר שעות העבודה בדרך כלל, עולה גם הוא עם רמת ההשכלה, כשהממוצעים לנשים הם 20.4, 26.4 ו-29.4 להשכלה נמוכה, בינונית וגבוהה, בהתאמה. גם עבור הגברים יש עלייה בממוצע שעות העבודה עם העלייה ברמת ההשכלה – 37.8 שעות לבעלי השכלה נמוכה, 40.5 שעות לבעלי השכלה בינונית ו-41.9 שעות לבעלי השכלה גבוהה.

כצפוי, שני משתני מיקור החוץ עולים גם הם יחד עם רמת ההשכלה. שיעור המשתמשים במיקור חוץ (כפי שמשתקף בממוצע המשתנה שימוש במיקור חוץ) הוא 6% לנשים בעלות השכלה נמוכה, 11% לנשים בעלות השכלה בינונית ו-25% לנשים בעלות השכלה גבוהה. ערכים אלו דומים לממוצע המשתנה לגברים – 7%, 11% ו-27% לבעלי השכלה נמוכה, בינונית וגבוהה, בהתאמה. באופן דומה, ממוצע שעות מיקור החוץ גם כן עולה עם רמת ההשכלה עבור גברים ונשים. לנשים – 0.45 שעות לבעלות השכלה נמוכה, 0.78 לבעלות השכלה בינונית ו-1.80 לבעלות השכלה גבוהה (הממוצעים כוללים ערכים של 0). לגברים – 0.50, 0.76 ו-1.91 לבעלי השכלה נמוכה, בינונית וגבוהה, בהתאמה.

מבנה הפרק הוא כמפורט להלן. בשלב הראשון, מוצגת ההשפעה של השימוש במיקור חוץ על סטטוס התעסוקה. בתחילה, מופיעים הממצאים לגבי ההשפעה על תעסוקת נשים וגברים בנפרד, ולאחר מכן מוצגים הממצאים אודות ההשפעה על שני בני הזוג במשותף. בשלב השני, מוצגת ההשפעה של מספר שעות מיקור החוץ על מספר שעות העבודה בדרך כלל של הפרטים. גם בחלק זה מופיעה קודם כל ההשפעה על שעות העבודה של נשים וגברים בנפרד, ולאחר מכן מוצגת ההשפעה על שני בני הזוג יחד. ממצאי המחקר המוצגים בפרק הם עבור יהודים לא-חרדים. הממצאים עבור האוכלוסייה החרדית מצורפים בנספח, אך קיימת התייחסות לממצאים אלה בגוף הטקסט. הרגרסיות המוצגות בפרק הן רגרסיות השלב השני במודלים של Fixed Effects 2SLS. רגרסיות השלב הראשון במודלים אלו מוצגות בנספח.

השפעת מיקור חוץ על תעסוקה בשוק העבודה (Extensive Margin)

בלוח 2 מוצגות תוצאות רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS, בהן המשתנה התלוי הוא סטטוס התעסוקה (משתנה דיכוטומי האם מועסק/ת) עבור יהודים לא-חרדים, בחלוקה לפי מגדר ו-3 רמות השכלה. ממצאי הרגרסיות בלוח 2 מצביעים על כך שלשימוש במיקור חוץ יש השפעה חיובית ומובהקת ($p < 0.05$) על יציאה לתעסוקה של נשים בעלות השכלה גבוהה, כשגודל המקדם הוא 0.238 (רגרסיה 3). עבור נשים בעלות השכלה נמוכה ובינונית ועבור גברים בכל רמות ההשכלה לא נמצאה השפעה מובהקת של מיקור חוץ במשק הבית על תעסוקה.

לוח 2: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, יהודים לא-חרדים (Extensive Margin) – סטטוס תעסוקה						
	גברים			נשים		
	(6) השכלה גבוהה	(5) השכלה בינונית	(4) השכלה נמוכה	(3) השכלה גבוהה	(2) השכלה בינונית	(1) השכלה נמוכה
שימוש במיקור חוץ	-0.00410 (0.0959)	0.198 (0.174)	-0.0120 (0.265)	0.238* (0.121)	0.132 (0.162)	0.402 (0.515)
סטטוס התעסוקה של בן / בת הזוג	0.00919* (0.00451)	0.00365 (0.00531)	0.00463 (0.00496)	0.0121† (0.00646)	0.0155* (0.00615)	0.00896 (0.00778)
מספר ילדים	0.00324 (0.00351)	-0.000790 (0.00372)	0.00942** (0.00356)	-0.0255*** (0.00416)	-0.0226*** (0.00450)	-0.00998† (0.00514)
ילד בגילי 0-4 במשק הבית	-0.00149 (0.00503)	-0.00560 (0.00562)	0.00775 (0.00670)	-0.0235*** (0.00587)	-0.0107 (0.00686)	-0.0182† (0.0103)
קבוע	0.913*** (0.0200)	0.872*** (0.0154)	0.828*** (0.0169)	0.837*** (0.0244)	0.782*** (0.0169)	0.621*** (0.0269)
מספר תצפיות	139,236	113,405	109,229	167,083	131,688	89,929
מספר פרטים	32,384	29,813	29,679	38,468	34,796	25,022
F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)	62.35	38.31	27.38	66.81	68.97	13.93
F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)	43.74	26.81	19.92	46.25	47.13	10.76

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, † $p < 0.1$

לבד מן רמת המובהקות של המקדמים, אחד התנאים לשימוש במודל רגרסיה מסוג 2SLS, כאמור, הוא קורלציה חזקה של משתנה העוזר (IV) עם המשתנה האנדוגני. עבור יהודים לא-חרדים, משתנה העוזר נמצא מתואם באופן מובהק עם משתנה מיקור החוץ ברגרסיות לנשים ולגברים, בכל רמות ההשכלה (לוחות א-6 וא-8 בנספח). בקרב חרדים, השפעת משתנה העוזר על משתנה מיקור החוץ נמצאה מובהקת בחלק מרגרסיות ה-Extensive Margin בלבד – עבור גברים בעלי השכלה נמוכה, ובמידת מובהקות פחותה ברגרסיות עבור נשים בעלות השכלה נמוכה ובינונית (לוחות א-10 וא-12).

בנספח). ממצאים אלו מצביעים על כך שהשימוש במשתנה העזר מתאים לאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, אך מתאים במידה פחותה משמעותית לאוכלוסייה החרדית.

מעבר לקיומה של השפעה מובהקת של משתנה העזר על המשתנה האנדוגני, השפעה זו צריכה להיות גם חזקה באופן מספק. כאשר נעשה שימוש במשתנה עזר חלש, מקדם הרגרסיה של המשתנה האנדוגני עשוי להיות מוטה ובלתי מהימן. מבחן F בשלב הראשון של הרגרסיה במודל 2SLS (Cragg-Donald F-Stat) מאפשר לאמוד את עוצמתו של משתנה העזר. כאשר נעשה שימוש בסטיות תקן מתוקנות (בשל הטרוסקדסטיות) ונמצא במודל משתנה אנדוגני יחיד, כפי שמתקיים במודלים במחקר זה, קיים מבחן F נוסף לבחינה של עוצמת משתנה העזר ברגרסיית השלב הראשון – מבחן F של Kleibergen-Paap (Kleibergen and Paap 2006). מקדמי רגרסיה של המשתנה הנעזר (האנדוגני) הנחשבים למהימנים מבחינת עקיבות והיעדר הטיה, מתקבלים עבור ערכי F סטטיסטי הגדולים מ-10, לפי כלל האצבע במאמרם של סטייגר וסטוק (Staiger and Stock 1997), וגדולים מ-16.38, לפי הערך הקריטי במאמרם של סטוק ויוגו (Stock and Yogo 2005).²⁰ משום שבמודל זה נעשה שימוש בסטיות תקן מתוקנות, ערכי ה- F המדווחים בטקסט הם של Kleibergen-Paap.

ברגרסיות שלב ראשון של המודלים המוצגים בלוח 2 (ראו ממצאים מפורטים של רגרסיות השלב הראשון בנספח), משתנה העזר נמצא חזק עבור בעלי השכלה בינונית ($F=47.13$ לנשים, $F=26.81$ לגברים) ובעלי השכלה גבוהה ($F=46.25$ לנשים, $F=43.74$ לגברים). ממצא זה מצביע על כך שאיכותו של משתנה העזר גדלה ככל שרמת ההשכלה עולה. עבור בעלי השכלה נמוכה, משתנה העזר חלש יחסית עבור נשים ($F=10.76$) וחזק יותר עבור גברים ($F=19.92$). עבור נשים וגברים בחברה החרדית משתנה העזר נמצא כחלש ולא מהימן במידה מספקת לפי ערכי ה- F ברגרסיות השלב הראשון (לוח א-2 עד א-5 בנספח).

תעסוקה של בן הזוג משפיעה באופן חיובי, אך חלש, על תעסוקה של נשים בעלות השכלה בינונית ($p<0.05$) ובמידת מובהקות קטנה גם על תעסוקה של נשים בעלות השכלה גבוהה ($p<0.1$). עבור גברים בעלי השכלה גבוהה קיימת גם כן השפעה חיובית ומובהקת ($p<0.05$) של תעסוקת בת הזוג. עבור גברים ברמות השכלה אחרות לא קיימת השפעה מובהקת של תעסוקת בת הזוג.

עוד עולה מהממצאים בלוח 2 כי למספר הילדים במשק הבית יש השפעה שלילית ומובהקת מאוד ($p<0.001$) על תעסוקה של נשים בעלות השכלה בינונית וגבוהה, אך לא נמצאה השפעה כזו על

²⁰ ערכי המבחן מדווחים בהתבסס על פלט הפקודה `xtivreg2` בתוכנת Stata (Schaffer 2010).

תעסוקה של גברים בעלי השכלה ברמות אלה. נוסף על כך, קיומו של ילד בגילי 0–4 במשק הבית משפיע באופן שלילי ומובהק על התעסוקה של נשים בעלות השכלה גבוהה. למשתנה אין השפעה על תעסוקה של נשים ברמות השכלה אחרות או על תעסוקה של גברים בכל רמות ההשכלה. תוצאה מעניינת עבור גברים חרדים היא כי בקרב בעלי השכלה נמוכה קיימת השפעה חיובית ומובהקת של הימצאות ילד בגילי 0–4 במשק הבית על סטטוס התעסוקה (לוח א-2 בנספח).

לוח 3 מציג מודל של השפעת השימוש במיקור חוץ על סטטוס התעסוקה של שני בני הזוג יחד, בהתבסס על רגרסיות Fixed Effects 2SLS. בלוח מוצגות רגרסיות עבור 9 טיפוסים שונים של זוגות, לפי קומבינציות רמות ההשכלה של שני בני הזוג – 3 רמות השכלה לאישה ו-3 רמות השכלה לגבר. ניתוח עבור בני הזוג יחד, לפי קומבינציות השכלה שונות הוא בעל חשיבות על מנת לבחון האם הממצאים האמפיריים מתיישבים עם התיאוריה של מיקוח בין בני הזוג. במקרים בהם רמת ההשכלה של האישה גבוהה מרמת ההשכלה של הגבר, גם יכולת ההשתכרות שלה תהיה גבוהה יותר על פי רוב. במצב זה, התיאוריה חוזה סבירות גבוהה יותר להשתלבות של האישה בשוק העבודה, תוך שימוש במיקור חוץ. מתוך הנחה שהשתלבות האישה בשוק העבודה לא משפיעה לשלילה על התעסוקה של בן הזוג, השפעת מיקור חוץ צפויה להיות על שני בני הזוג יחד.

מהלוח עולה כי למיקור חוץ, ככלל, אין השפעה מובהקת על מספר המועסקים מבין שני בני הזוג, בכל קומבינציות ההשכלה של בני הזוג.²¹ עבור טיפוס אחד בלבד, זוגות בהם לשני בני הזוג השכלה בינונית (רגרסיה 5), נמצא כי למיקור חוץ יש השפעה חיובית עם מקדם בגודל 0.597, אך היא מובהקת באופן שולי בלבד ($p < 0.1$).

מעניין לציין כי ברגרסיות (5), (8) ו-(9), בהן לשני בני הזוג השכלה בינונית או גבוהה, למספר הילדים יש השפעה שלילית ומובהקת על מספר המועסקים. כאשר לשני בני הזוג השכלה גבוהה (רגרסיה 9) גם להימצאותו של ילד בגיל 0–4 במשק הבית השפעה שלילית ומובהקת על מספר המועסקים. עם זאת, כאשר השכלת האישה גבוהה משמעותית מהשכלת הגבר, כלומר לאישה השכלה גבוהה ולגבר השכלה נמוכה (רגרסיה 7), לא נמצאה השפעה שלילית של מספר הילדים או של הימצאותו של ילד בגיל 0–4 במשק הבית על מספר המועסקים.

²¹ תוצאות דומות התקבלו בבנייה אחרת של מודל זה, בה במקום מספר המועסקים כמשתנה תלוי הוצב משתנה דיכוטומי המקבל ערך 1 כששני בני הזוג מועסקים וערך 0 אחרת (רק אחד מהם מועסק או ששניהם אינם מועסקים).

לוח 3: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, יהודים לא-חרדים משתנה תלוי – מספר מועסקים (Extensive Margin)									
(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה לשני בני הזוג	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לשני בני הזוג	
0.0469 (0.184)	0.301 (0.443)	0.142 (0.460)	0.346 (0.320)	0.597 [†] (0.329)	0.507 (0.737)	0.163 (0.681)	3.001 (3.102)	0.272 (0.886)	שימוש במיקור חוץ
-0.0197** (0.00699)	-0.0324** (0.0109)	0.00182 (0.0145)	-0.0184 (0.0124)	-0.0374*** (0.00921)	-0.00574 (0.0133)	-0.000692 (0.0215)	-0.0817 (0.0519)	0.00975 (0.00769)	מספר ילדים
-0.0239* (0.0102)	-0.0271 [†] (0.0146)	-0.00142 (0.0202)	-0.0221 (0.0174)	-0.0254 [†] (0.0145)	0.00556 (0.0213)	0.0421 (0.0503)	0.00212 (0.0542)	-0.0154 (0.0162)	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
1.796*** (0.0467)	1.775*** (0.0632)	1.702*** (0.0702)	1.596*** (0.0544)	1.655*** (0.0299)	1.589*** (0.0709)	1.478*** (0.0962)	1.404*** (0.162)	1.358*** (0.0425)	קבוע
109,578	40,423	13,294	30,275	58,319	36,154	4,615	16,003	64,964	מספר תצפיות
25,168	10,203	3,557	7,982	16,226	10,411	1,326	4,813	18,558	מספר זוגות
43.71	9.786	7.463	20.95	32.84	6.755	5.758	1.577	8.433	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
31.35	6.083	4.824	13.14	23.99	4.756	3.098	1.311	6.629	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, [†] p<0.1

השפעת מיקור חוץ על מספר שעות העבודה בדרך כלל (Intensive Margin)

בלוח 4 מוצגות רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS המציגות את ההשפעה של מספר שעות מיקור החוץ על מספר שעות העבודה בדרך כלל של בני הזוג, בפילוח לפי מגדר ורמת השכלה. הממצא המרכזי העולה מלוח 4 הוא כי כל שעת מיקור חוץ מגדילה בממוצע ב-1.44 את שעות העבודה של נשים בעלות השכלה גבוהה ($p < 0.05$). כפי שעולה מהלוח, ערך ה-F ברגרסיית השלב הראשון הוא גבוה עבור נשים וגברים בעלי השכלה גבוהה ($F = 24.53$ ו- $F = 28.55$, בהתאמה). משמע, מקדמי הרגרסיה במשוואות (3) ו-(6), משוואות הנשים והגברים בעלי ההשכלה הגבוהה, בעלי מהימנות גבוהה מבחינת עוצמתו של משתנה העזר.

לוח 4: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, יהודים לא-חרדים
משתנה תלוי – שעות עבודה בדרך כלל (Intensive Margin)

	גברים			נשים		
	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה
שעות מיקור חוץ	0.0656 (0.645)	3.403 (2.278)	-1.821 (1.886)	1.435* (0.719)	-0.140 (1.410)	0.543 (1.105)
שעות העבודה של בן / בת הזוג	0.247*** (0.0105)	0.174*** (0.0113)	0.172*** (0.00802)	0.206*** (0.00578)	0.152*** (0.00456)	0.108*** (0.00468)
מספר ילדים	1.376** (0.445)	0.576 (0.419)	0.809** (0.251)	-2.798*** (0.499)	-1.397*** (0.312)	-0.530* (0.217)
ילד בגילי 0-4 במשק הבית	0.786† (0.465)	-0.590 (0.537)	1.104* (0.464)	-2.411*** (0.504)	-0.322 (0.388)	-0.485 (0.452)
קבוע	32.39*** (0.461)	32.52*** (1.038)	33.12*** (0.758)	23.52*** (0.530)	22.66*** (0.739)	17.29*** (0.550)
מספר תצפיות	138,779	113,228	109,122	160,916	128,867	88,925
מספר פרטים	32,342	29,790	29,665	37,761	34,336	24,858
F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)	40.16	10.44	17.42	35.76	14.08	28.16
F סטטיסטי בשלב II (Kleibergen-Paap)	28.55	7.807	10.39	24.53	8.514	20.90

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
*** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, † $p < 0.1$

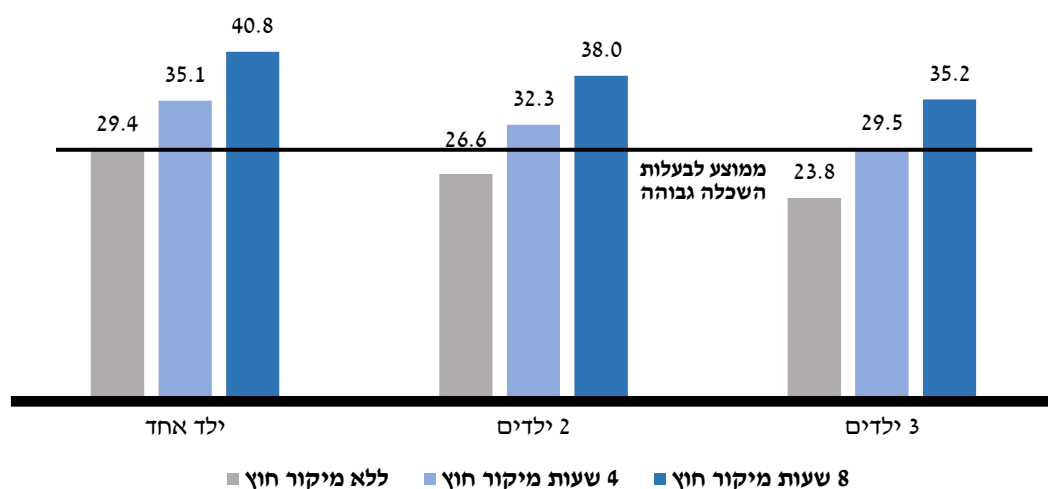
בכל משוואות הרגרסיה במודל זה שעות העבודה של בן או בת הזוג משפיעות באופן חיובי ומובהק על שעות העבודה של הפרטים. בקרב נשים, השפעת שעות העבודה של בן הזוג על שעות העבודה של האישה גדלה ככל שעולה רמת ההשכלה. בקרב גברים בעלי השכלה גבוהה, ההשפעה של שעות עבודת בת הזוג גם כן גדולה יותר מאשר עבור גברים בעלי השכלה בינונית או נמוכה.

כצפוי, מספר הילדים במשק הבית הוא בעל השפעה שלילית ומובהקת על שעות העבודה של נשים, בכל רמות ההשכלה. ההשפעה השולית השלילית של ילד נוסף במשק הבית גדלה ככל שרמת ההשכלה של הנשים עולה ומגיעה להפחתה של 2.8 שעות בקרב נשים בעלות השכלה גבוהה. עבור גברים, נמצאה השפעה חיובית ומובהקת של מספר הילדים על שעות העבודה של בעלי השכלה נמוכה וגבוהה ($p < 0.01$). עבור בעלי השכלה בינונית לא נמצא אפקט מובהק של מספר הילדים.

למשתנה ילד בגילי 0–4 במשק הבית השפעה שלילית ומובהקת עבור נשים בעלות השכלה גבוהה בלבד, כאשר ההשפעה השולית של המשתנה היא -2.41 שעות. עבור גברים, נמצאה השפעה חיובית מובהקת ($p < 0.05$) של המשתנה בקרב בעלי השכלה נמוכה. בקרב גברים בעלי השכלה בינונית לא נמצאה השפעה ובקרב גברים בעלי השכלה גבוהה נמצאה השפעה חיובית מובהקת באופן שולי ($p < 0.1$) של ילד בגילי 0–4 במשק הבית על מספר שעות העבודה.

הממצאים המרכזיים עבור נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה מומחשים להלן באמצעות סימולציה של שעות העבודה, על בסיס מקדמי רגרסיה (3) בלוח 4, ובחלוקה לפי מספר ילדים ומספר שעות מיקור חוץ (תרשים 9). כך למשל, שימוש במיקור חוץ של 4 שעות שבועיות (המצב השכיח בקרב המבצעים מיקור חוץ) מגדיל בממוצע את מספר שעות העבודה של נשים משכילות ב-6 שעות שבועיות בקירוב, ל-35.1 שעות לנשים עם ילד אחד, 32.3 שעות לנשים עם שני ילדים ו-29.5 שעות לנשים עם שלושה ילדים. מיקור חוץ של 8 שעות בשבוע מגדיל את שעות העבודה של נשים אלה ביותר מ-11 שעות, ל-40.8 שעות, 38.0 שעות ו-35.2 שעות לנשים עם ילד אחד, שני ילדים ושלושה ילדים, בהתאמה.

תרשים 9: סימולציית שעות עבודה לפי מספר ילדים ושעות מיקור חוץ
נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה

הערה: מבוסס על מקדמי רגרסיה (3) בלוח 4. הסימולציה נעשתה עבור נשים ללא ילדים בטווח הגיל 0–4, שבני זוגם עובדים 41.9 שעות (ממוצע שעות העבודה של גברים בעלי השכלה גבוהה).

לוח 5 מציג מודל בו נאמדת ההשפעה של שעות מיקור החוץ על סך שעות העבודה של שני בני הזוג, לפי שילוב רמת ההשכלה של בני הזוג, בדומה ללוח 3 לעיל. כפי שעולה מהממצאים, בכל קומבינציות ההשכלה, לא נמצאה השפעה של שעות מיקור חוץ על מספר שעות העבודה המשותפות של בני הזוג. משתנה העזר נמצא חזק בעיקר בעבור שני בני זוג בעלי השכלה גבוהה (רגרסיה 9, $F=27.21$) ובמידה פחותה בעבור שני בני זוג בעלי השכלה נמוכה (רגרסיה 1, $F=14.23$).

מספר הילדים, כמו גם הימצאותו של ילד בגילי 0–4 במשק הבית משפיע באופן שלילי על סך שעות העבודה של בני הזוג עבור חלק מקומבינציות ההשכלה. ברגרסיה (9) ההשפעה של משתנה מספר הילדים היא בהפחתה של 2.98 שעות, והשפעה זו מובהקת מאוד ($p<0.001$). מקדם של משתנה הילד הצעיר (בגילי 0–4) נמצא גם הוא שלילי ומובהק ($p<0.05$) ברמה של -2.15 שעות. ברגרסיה (5) למספר הילדים גם כן השפעה שלילית מובהקת עם מקדם של -2.58. משתנה הילד הצעיר ברגרסיה זו מובהק ברמה שולית ($p<0.1$) עם השפעה של -1.96.

לוח 5: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, יהודים לא-חרדים משתנה תלוי – סך שעות עבודה בדרך כלל (Intensive Margin)									
(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה לשני בני הזוג	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לשני בני הזוג	
0.814	20.18	-17.31	9.785	3.333	-5.085	-1.173	2.912	1.078	שעות מיקור חוץ
(0.968)	(33.12)	(35.94)	(15.48)	(3.403)	(5.687)	(6.960)	(7.536)	(2.220)	
-2.976***	-5.843	7.333	-3.801	-2.583***	-0.811	-0.376	-1.300	0.0144	מספר ילדים
(0.894)	(6.986)	(15.64)	(4.731)	(0.751)	(0.793)	(1.621)	(1.128)	(0.409)	
-2.146*	-7.539	-5.220	-4.116	-1.955†	1.964	-3.083	-1.351	0.681	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
(0.936)	(10.44)	(6.286)	(2.608)	(1.036)	(1.294)	(3.109)	(1.976)	(0.906)	
74.22***	58.94*	76.47***	58.28***	68.31***	68.55***	60.58***	59.61***	52.18***	קבוע
(0.917)	(23.29)	(16.25)	(12.90)	(1.728)	(3.334)	(7.178)	(3.308)	(0.986)	
105,323	38,939	12,926	29,663	56,950	35,386	4,544	15,735	64,337	מספר תצפיות
24,668	9,988	3,491	7,887	15,967	10,244	1,316	4,754	18,452	מספר פרטים
37.85	0.609	0.467	0.719	9.424	4.690	1.663	2.238	20.50	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
27.21	0.392	0.278	0.599	5.040	2.479	1.781	1.801	14.23	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)
סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1									

פרק ד': דיון וסיכום

מחקר זה בחן את ההשפעה של מיקור חוץ שמבצעים משקי בית על סטטוס התעסוקה ומספר שעות העבודה של בני הזוג במשק הבית. המחקר התמקד בזוגות נשואים מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית בישראל בגילי 18–64. לצד זאת, נעשה ניתוח מקביל עבור זוגות מהאוכלוסייה החרדית.

ממצאי המחקר תומכים בעדויות ממדינות שונות על כך שמיקור חוץ מסייע לנשים להפחית מהזמן שהן מקדישות לעבודות משק הבית ולטיפול בילדים ולהגדיל את הזמן המושקע בעבודה בשכר בשוק העבודה (Barone and Mocetti 2011; Cortés and Tessada 2011; Halldén and Stenberg 2019; Raz-Yurovich and Marx 2019; He and Wu 2019; 2014). תוצאות המחקר מראות שהשפעה מובהקת של מיקור חוץ על תעסוקת נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה. מבחינת השפעה על סטטוס התעסוקה של נשים אלה, נמצא כי מיקור חוץ מגדיל את הסיכוי להיות מועסקת בכ-24% בממוצע. בהתייחס להשפעה על מספר שעות העבודה של נשים אלה, כל שעת מיקור חוץ מגדילה את שעות העבודה השבועיות שלהן ב-1.44 שעות. הנתונים מצביעים על כך שמיקור חוץ היא פרקטיקה נפוצה יחסית בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה, כש-25% מנשים אלה מבצעות מיקור חוץ. עבור נשים בקבוצות השכלה אחרות לא נמצא אפקט מובהק של מיקור החוץ על תעסוקה, ממצא שניתן להסביר בכך שהרווח של הנשים המשכילות מיציאה לעבודה הוא הגבוה ביותר, שכן ההפרש בין שכרן השעתי לעלות השעתית של מיקור חוץ הוא הגדול ביותר (Barone and Mocetti 2011; Raz-Yurovich and Marx 2019). הממצאים באשר להשפעה של מיקור חוץ על נשים משכילות יותר מאשר על נשים בעלות השכלה בינונית או נמוכה, או על גברים, עולים בקנה אחד עם ספרות קודמת בתחום (Farré et al. 2011; Forlani et al. 2015; Hazan and Zoabi 2015; Raz-Yurovich and Marx 2018, 2019).

בשונה מהנשים, בקרב גברים יהודים לא-חרדים לא נמצאה כלל השפעה של מיקור חוץ על תעסוקה, הן בהשפעה על סטטוס התעסוקה והן בהשפעה על מספר שעות העבודה. זאת, חרף העובדה שבכל רמות ההשכלה שיעורי הגברים המבצעים מיקור חוץ אינם נמוכים משיעורי הנשים העושות זאת. יתר על כן, גם השפעתם של ילדים על תעסוקת גברים שונה מהותית מהשפעתם על תעסוקת נשים. בעוד בעבור נשים קיימת השפעה שלילית של ילדים על התעסוקה, בעבור גברים לא קיימת השפעה כזו כלל, והיא אף חיובית בחלק מהמקרים. ההשפעה החיובית מרמזת על כך שהצורך הגובר בפרנסה, כשיש מספר גדול יותר של ילדים במשק הבית, הוא זה שמשפיע על הגדלה של היקף התעסוקה. ממצאים אלה מתיישבים עם הידע המחקרי, לפיו היצע העבודה של גברים הוא קשיח

(Blau and Kahn 2007; Evers, De Mooij, and Van Vuuren 2008), ואינו מושפע לשלילה מהצורך להקצות זמן לעבודות משק הבית ולטיפול בילדים.

בסיס הנתונים של המחקר מאפשר לראות תמונה חלקית בלבד של הקצאת זמנם של בני הזוג בין שוק העבודה ומשק הבית. בעוד לגבי שוק העבודה קיים מידע רב, לא ניתן ללמוד מהנתונים על הקצאת הזמן לעבודות משק הבית ולטיפול בילדים. עם זאת, נראה כי הממצאים מוסברים באופן הטוב ביותר באמצעות מודל של התמחות וחלוקת עבודה בין בני הזוג, כמו מודל "הגבר המפרנס" (Becker 1981). שיעורי התעסוקה ושעות העבודה של הגברים גבוהים באופן ניכר מאלו של הנשים ומצביעים על התמחות מסוימת של הגברים בשוק העבודה. מנגד, היקף התעסוקה הקטן יותר של נשים ביחס לגברים מרמז על התמחות מסוימת שלהן בעבודות משק הבית ובטיפול בילדים. ההשפעה המנוגדת של ילדים על תעסוקת נשים ותעסוקת גברים מצביעה גם כן על קיומה של התמחות מגדרית. נראה כי בעוד הנשים מפחיתות משעות עבודתן כדי לפנות זמן לטיפול בילדיהן, גברים מגדילים את שעות עבודתן כדי לפרנס את ילדיהם. מעל הכל, התרומה הבלעדית של מיקור חוץ לתעסוקת נשים, ולא לתעסוקת גברים, תומכת בכך שמתקיימת חלוקת עבודה מסוימת של בני הזוג בין עבודה במשק הבית ועבודה בשוק העבודה.

בניתוח המשותף של ההשפעה על תעסוקת שני בני הזוג, הן מבחינת מספר המועסקים והן מבחינת סך שעות העבודה, לא נמצאה השפעה של מיקור חוץ בכל קומבינציות ההשכלה שנבחנו. ניתוח מסוג זה איפשר לבחון האם מיקור חוץ משפיע באופן שונה כאשר היחסיות בין רמת ההשכלה של האישה ורמת ההשכלה של הגבר משתנה. כפי שהוסבר בפרק א', מודל של מיקוח צופה כי חלוקת העבודה בין בני הזוג תתרחש לפי כוח המיקוח היחסי, הנגזר מיכולת ההשתכרות היחסית של הגבר והאישה (Lundberg and Pollak 1996). אחת התוצאות של כוח מיקוח גדול יותר עבור הנשים עשויה להיות החלטה על ביצוע מיקור חוץ במשק הבית, שלא הייתה מתרחשת אילו היה כוח המיקוח שלה קטן יותר (Cohen 1998).

ואולם, מכיוון שלא נמצאה השפעה מסוג זה בניתוח לפי קומבינציות שונות של השכלת בני הזוג, נראה כי גם מבחינה זו ממצאי המחקר מתיישבים עם קיומו של מודל החלטה משותפת, כמו מודל "הגבר המפרנס". מעבר לכך, נראה כי הממצאים מתיישבים עם ממצאים בספרות המצביעים על כך שלא ההכנסה היחסית של נשים משפיעה על שימוש במיקור חוץ, כי אם ההכנסה המוחלטת שלהן (Gupta 2006; Gupta and Ash 2008). זאת, משום שלא נמצאה השפעה של מיקור חוץ במקרים בהם השכלת האישה גבוהה מהשכלת הגבר, אך נמצאה השפעה מובהקת כאשר השכלת האישה גבוהה (ללא קשר להשכלת הגבר).

למרות שחלוקת העבודה אינה דיכוטומית כמו במודל המסורתי של התמחות מלאה, תוצאות המחקר מצביעות על כך שהיא עדיין קיימת. לאור פערי השכר המגדריים בישראל (דגן-בוזגלו וחסון 2015 ; פוקס 2016), נראה כי רבים מהזוגות פועלים לפי רציונל של התמחות וחלוקת עבודה מגדרית, כפי שמוכתב על ידי מיקסום פונקציית התועלת המשותפת של בני משק הבית (Becker 1965). במציאות זו, מיקור חוץ הוא כלי המאפשר השתלבות גדולה יותר של נשים בשוק העבודה, תוך שינוי הכללים המסורתיים של משחק סכום אפס בהקצאת הזמן של בני הזוג.

מעבר לכך, משום שהקצאת הזמן של בני זוג נעשית בין מספר פעילויות חיים שונות (Becker 1965; Gronau 1977), למיקור חוץ עשויה להיות השפעה גם על תחומי חיים נוספים, ולא רק על תעסוקה. כך למשל, משום שהיצע העבודה של גברים הוא קשיח, ייתכן שההשפעה של מיקור חוץ עבורם ניכרת בהקצאה של פחות זמן לעבודה במשק הבית והקצאה של יותר זמן לפנאי.

התוצאות עבור החברה החרדית מצביעות על שוני גדול בין חרדים ליהודים לא-חרדים. ככלל, לא נמצאה השפעה של מיקור חוץ על משתני התעסוקה עבור נשים וגברים חרדים. קיימים הבדלים רבים בין חרדים ויהודים לא-חרדים שעשויים להביא לתוצאות שונות אלה לגבי השפעת מיקור החוץ על התעסוקה. כפי שהוזכר, דפוסי התעסוקה של חרדים שונים מהותית מאלה של יהודים לא-חרדים, כאשר מחצית מהגברים החרדים לא עובדים, ובמקרים רבים הנשים הן המפרנסות העיקריות. יתר על כן, הציפייה החברתית מהגברים היא להקדיש את זמנם ללימוד התורה, בעוד מהנשים מצופה למלא הן את התפקיד המסורתי של אם ועקרת בית והן את תפקיד המפרנסת העיקרית. במצב זה, קיים אתגר גדול עבור הנשים החרדיות בשילוב משפחה ועבודה, אך מקור הקושי עבורן הוא אחר מאשר בעבור הנשים היהודיות הלא-חרדיות. בעוד החרדיות עובדות בעיקר לצורך פרנסה, וההשכלה שהן רוכשות היא לרוב אינה אקדמית, יהודיות לא-חרדיות נכנסות לשוק העבודה במטרה לפתח קריירה ורבות מהן רוכשות השכלה גבוהה (Goldin 2006 ; מילצקי 2017 ; נריה בן-שחר 2008 ; קלעג'י ובראון-לבנסון 2017).

לאור האמור לעיל, ייתכן כי שאיפות שונות לגבי שוק העבודה מביאות נשים חרדיות ולא-חרדיות לשימוש בכלים שונים להתמודדות עם שילוב עבודה ומשפחה. בפרט, ייתכן כי במקום לבצע מיקור חוץ, נשים חרדיות מתמודדות עם הקונפליקט בין עבודה ומשפחה באמצעות צמצום שעות עבודתן בהשוואה ליהודיות לא-חרדיות (קסיר (קלינר) ואחרים 2018). ניתן לפרש מציאות זו בכך שקיימים חסמים עבור הנשים החרדיות בביצוע של מיקור חוץ. חסמים מסוג זה יכולים לנבוע למשל מתפיסות נורמטיביות על שימוש במיקור חוץ (Raz-Yurovich 2012; Windebank 2010). במקרים בהן נשים חרדיות מציבות בראש סדר העדיפויות את מחויבותן לתפקיד המסורתי, בהתאם לציפייה

החברתית-קהילתית, נוצר חסם הנובע משיקולים נורמטיביים. במצב זה, גם כאשר מיקור חוץ הוא זמין, נשים חרדיות עשויות לבחור שלא להשתמש בו.

סברה נוספת באשר להבדלים בתוצאות בין האוכלוסייה החרדית והאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית היא שבחברה החרדית נעשה שימוש במיקור חוץ בלתי-פורמלי, שלא נושא עלות כספית, באמצעות הסתייעות בבני משפחה. כך למשל, בחברה החרדית נפוצה עזרה לאמהות בטיפול בילדים, המוענקת על ידי בנותיהן הבוגרות (קוליק 2012).²² מיקור חוץ בלתי-פורמלי מהווה תחליף למיקור חוץ בתשלום ועשוי להשפיע רבות על התוצאות עבור החברה החרדית, אולם בסיס הנתונים במחקר לא מאפשר להבחין בסוג זה של מיקור חוץ.

לממצאי המחקר לגבי נשים יהודיות לא-חרדיות עשויות להיות השפעות על המדיניות הציבורית הנוגעת לתעסוקת נשים, ובעיקר עבור בעלות השכלה גבוהה. כאמור, שימוש במיקור חוץ נמצא כגורם התומך בשיעורי התעסוקה הגבוהים של נשים אלה, כמו גם במספר הגבוה של שעות עבודתן. הסימולציות המוצגות בתרשים 9 לעיל (פרק ג') מראות כי מיקור חוץ של 4 שעות מסייע לנשים בעלות השכלה גבוהה להגדיל את מעורבותן בשוק העבודה בכ-6 שעות, ומיקור חוץ של 8 שעות מגדיל בממוצע את שעות העבודה של נשים אלה בכ-11 שעות.

ואולם, מחישובים עצמיים על בסיס הנתונים של המחקר עולה כי בין השנים 2000–2017 הצטמצם משמעותית השימוש שעושות נשים יהודיות לא-חרדיות בעלות השכלה גבוהה במיקור חוץ, מ-32% מהנשים בשנת 2000 ל-21% בשנת 2017. מנגד, בשנים אלו חלה עלייה ניכרת בהשכלתן של נשים. בשנת 2000 היו 29% מהנשים בעלות השכלה גבוהה, כשבשנת 2017 שיעור הנשים שרכשו השכלה גבוהה כבר עמד על 51%. לפיכך, למרות ששיעור הנשים עבורן מיקור חוץ הוא הרווחי ביותר עלה בחדות, באותה התקופה חלה ירידה ניכרת בשיעור המשתמשות במיקור חוץ בקרב נשים אלה.

הסיבות לירידה בשיעור המבצעות מיקור חוץ עשויות להיות רבות, וחקירתן היא מעבר להיקפה של עבודה זו. ייתכן כי מציאות זו משקפת שינויים בהעדפות של משקי הבית בישראל, כמו העדפה לשימוש במסגרות טיפול בילדים על פני העסקת מטפל או מטפלת במשק הבית. עם זאת, ירידה זו עשויה לשקף היווצרות של חסמים המקשים על משקי בית לבצע מיקור חוץ. אם זהו אכן המקרה, לאור הממצאים אודות היתרונות שבמיקור חוץ, על מובילי מדיניות לשקול לפעול להסרת חסמים

²² סיוע של סבים וסבתות לטיפול בילדים הוא נדיר יותר בחברה החרדית, הן בשל מספרם הרב של הנכדים והן משום שדור הסבים והסבתות צעיר יחסית, ועדיין עוסקים בעצמם בגידול ילדים (מלחי ואברמובסקי 2015).

אלה. מחקר עתידי בתחום יכול לבחון את הגורמים לירידה בשימוש במיקור חוץ בישראל בשני העשורים האחרונים ולנסות להצביע על קיומם של חסמים הניתנים להסרה באמצעות מדיניות.

קיימים מספר ניסיונות מדיניות בעולם לעידוד של מיקור חוץ. מדיניות שהופעלה בשוודיה באמצעות הפחתת המיסוי על העסקת עובדים במשק הבית הציעה סובסידיה עקיפה ועודדה מיקור חוץ במשק הבית באמצעות הפחתת העלויות הכרוכות בהעסקה (Halldén and Stenberg 2014). מדיניות השוברים הבלגית והצרפתית מסבסדת באופן ישיר העסקה של עובדים לביצוע מטלות משק הבית. נוסף על התמיכה בתעסוקה של נשים בעלות השכלה גבוהה, למדיניות זו יתרונות נוספים כמו העלאת שיעורי התעסוקה של עובדים ללא הכשרה והפחתה של העסקה באופן לא-רשמי (Raz-Yurovich and Marx 2018). במקרים מסוימים, קיימת אספקה ממשלתית במימון מלא של שירותים למשקי בית, כמו בתכנית לטיפול באוכלוסייה הבוגרת ביפן (Shimizutani, Suzuki, and Noguchi 2008). הניסיון הנצבר בתוכניות מדיניות אלה מצביע על היתרונות הגלומים ביישום תוכניות מסוג זה במשק הישראלי.

אחת המגבלות המרכזיות בבסיס הנתונים של המחקר הנוכחי היא שלא מתאפשר להבחין בין שני סוגי מיקור חוץ מרכזיים השונים מהותית זה מזה – טיפול בילדים וניקיון הבית. לכל אחד משני הסוגים של מיקור החוץ עשויות להיות השפעות שונות על פרטים ומשקי בית, והם עשויים להשפיע באופנים שונים ובמידות שונות על תעסוקה של גברים ונשים. מגבלה אחרת במחקר היא כי ייתכן שחלק ממשקי הבית מוסרים מידע לא מדויק אודות ביצוע של מיקור חוץ. בישראל קיימת העסקה לא-חוקית יחסית נרחבת של עובדים זרים במשקי בית (אקשטיין 2010). משום שהעונשים בחוק להעסקה כזו הם כבדים, ייתכן כי משקי בית המעסיקים באופן לא חוקי חוששים לדווח על כך בסקר רשמי של מדינת ישראל. דיווח שגוי עשוי לפגום במובהקות התוצאות וליצור הטיה מסוימת. מכיוון שההטיה במקרה זה היא כלפי מטה (הערכת חסר של השפעת מיקור החוץ), היא אינה פוגמת במובהקות הממצאים לגבי נשים בעלות השכלה גבוהה.

מגבלה נוספת של בסיס הנתונים היא חוסר היכולת לזהות מי משלם עבור העסקה במשק הבית. במקרים בהם מדובר בבעלי מוגבלות, בחולים ובקשישים, קיים מיקור חוץ המשולם, בחלקו לפחות, על ידי גוף חיצוני כגון המוסד לביטוח לאומי. מיקור חוץ מסוג זה לא דומה באופיו למיקור חוץ המשולם על ידי משק הבית, וככל הנראה אינו משפיע על תעסוקה באותו אופן. עם זאת, בשל חוסר היכולת לזהות מיקור חוץ המשולם בידי גורם חיצוני, לא ניתן לנכות את השפעתו במחקר זה.

תוצאות המחקר מראות כי מיקור חוץ הוא כלי משמעותי המאפשר לנשים להגדיל את מעורבותן בשוק העבודה ולאזן באופן טוב יותר בין משפחה לעבודה. עידוד השימוש בכלי זה עשוי לסייע בעתיד לצמצום של הפער המגדרי בתעסוקה ובשכר, ויחד עם הסרתם של חסמים נוספים, אף להביא לסגירתו המלאה של הפער המגדרי.

רשימת מקורות

- אקשטיין, צבי. 2010. שוק העבודה בישראל לנוכח האתגרים בעתיד: העסקת עובדים זרים. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה – פורום קיסריה 2010.
- אקשטיין, צבי, אסנת ליפשיץ וטלי לרום. 2017. תמורות בשוק העבודה. נייר מדיניות 2017.04. הרצליה: מכון אהרן למדיניות כלכלית.
- גרוס, ג'וסלין וברברה סבירסקי. 2002. סקרי תקצוב זמן ושוויון מגדרי. תל אביב: מרכז אדוה.
- דגן-בוזגלו, נוגה ויעל חסון. 2015. פערי שכר מגדריים בישראל: תמונת מצב, 2015. תל אביב: מרכז אדוה.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. 2015. סקרי כוח אדם 2012. פרסום מס' 1565.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם, [גברים מועסקים לפי היקף עבודה](#), 2018.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם, [נשים מועסקות לפי היקף עבודה](#), 2018.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם, [ממוצע שעות עבודה לשבוע למועסק \(כולל נעדרים זמנית מעבודתם\)](#), 2018.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2018, [לוח 12.47](#).
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחזיות אוכלוסייה לישראל 2015–2065, חלופה בינונית, שנת 2018.
- המוסד לביטוח לאומי, https://www.btl.gov.il/benefits/Long_Term_Care/sherutim/Pages/tipulbabit.aspx.
- הריס-אולשק, רונית. 2015. שילוב עבודה משפחה: חלוקת התפקידים במשק הבית. משרד הכלכלה – מחקר וכלכלה.
- זיכרמן, חיים ולי כהנר. 2012. חרדיות מודרנית: מעמד ביניים חרדי בישראל. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חליחל, אחמד. 2017. פריון של נשים יהודיות בישראל לפי מידת הדתיות שלהן בשנים 1979–2017. סדרת ניירות עבודה, מס' 101. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ישיב, ערן וניצה קסיר (קלינר). 2012. נשים ערביות בשוק העבודה בישראל: מאפיינים וצעדי מדיניות. סדרת מאמרים לדיון, 2012.05. ירושלים: בנק ישראל – חטיבת המחקר.

מילצקי, יהודית. 2017. מפרנסות על החומה: נשים חרדיות בסביבת עבודה הטרוגנית. המכון החרדי למחקרי מדיניות.

מלאך, גלעד, דורון כהן, וחיים זיכרמן. 2015. מכניסה לתעסוקה לתעסוקה מכניסה - תכנית אב לתעסוקת חרדים. מחקר מדיניות 111. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

מלחי, אסף ומרים אברמובסקי. 2015. שילוב משפחה ועבודה בקרב נשים חרדיות - סיכום תמות מרכזיות במסגרת מחקר איכותני. ירושלים: משרד הכלכלה – מחקר וכלכלה.

משה, נטע. 2016. נתונים על תעסוקת חרדים. ירושלים: הכנסת – מרכז המחקר והמידע.

נריה בן-שחר, רבקה. 2008. "הנשים החרדיות ותקשורת ההמונים בישראל – דפוסי חשיפה ואופני קריאה." האוניברסיטה העברית בירושלים.

סיוון, עמנואל. 1991. "תרבות המובלעת." אלפיים: כתב-עת בינתחומי לעיון, הגות וספרות 4: 45–98.

פוקס, הדס. 2016. "פערים מגדריים בשוק העבודה: שכר וקייטוב תעסוקתי." עמ' 57–99 בתוך דוח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות 2016. ירושלים: מרכז טאוב.

פיכטלברג-ברמץ, אסנת ומירב גרינשטיין. 2015. הסדרים לטיפול בילדים בגיל הרך: מגמות נוכחיות והשינויים שחלו בעשור האחרון. ירושלים: משרד הכלכלה – מחקר וכלכלה.

פרידמן, ישראל, נאוה שאול-מנע, ניר פוגל, דמיטרי רומנוב, דן עמדי, מרק פלדמן, רות סחייק, שיפריס גוסטבו וחיים פורטנוי. 2011. שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל. נייר טכני מספר 25. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פרידמן, מנחם. 1988. האשה החרדית. ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל.

קוליק, ליאת. 2012. תחושת העצמה, ערכי חיים ומרכזיות חיי העבודה בקרב נשים חרדיות המצויות בשוק העבודה. המוסד לביטוח לאומי.

קלעג'י, תהילה וארנה בראון-לבנסון. 2017. השתלבות מתבדלת: חרדים אקדמאים במשק הישראלי. מחקר מדיניות 115. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

קסיר (קלינר), ניצה, שלומית שהינו-קסלר ואסף צחור-שי. 2018. "בין בחירה לאין ברירה: מה משפיע על היקף המשרה של נשים חרדיות?". עמ' 433–456 בתוך *המשפט והחרדים בישראל* נערך על ידי חיים זיכרמן ויורם מרגליות. תל אביב.

רגב, איתן. 2013. "השכלה ותעסוקה במגזר החרדי." בתוך *דוח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות 2013*. ירושלים: מרכז טאוב.

שוורץ, אביעד. 2017. "הרכב המצטרפים לשוק העבודה בעשורים הראשונים של שנות האלפיים." עמ' 46–53 בתוך *הסקירה הפיסקלית התקופתית ולקט ניתוחים מחקריים*. ירושלים: בנק ישראל – חטיבת המחקר.

שחר, אלה. 2012. *עלות הטיפול בילדים בגיל הרך והשפעתה על היצע העבודה של נשים*. סדרת מאמרים לדיון 2012.12. ירושלים: בנק ישראל – חטיבת המחקר.

שטייר, חיה. 2010. "סוף עידן המפרנס היחיד: משפחות בנות שני מפרנסים בישראל." עמ' 17–45 בתוך *משפחות עובדות: הורים בשוק העבודה בישראל – היבטים חברתיים, כלכליים ומשפטיים* נערך על ידי ורדה מילבאואר וליאת קוליק. ראשון לציון: פלס.

Aassve, Arnstein, Bruno Arpino, and Alice Goisis. 2012. "Grandparenting and Mothers' Labour Force Participation: A Comparative Analysis Using the Generations and Gender Survey." *Demographic Research* 27: 53–84.

Aassve, Arnstein, Elena Cottini, and Agnese Vitali. 2013. "Youth Prospects in a Time of Economic Recession." *Demographic Research* 29: 949–62.

Acemoglu, Daron, David H. Autor, and David Lyle. 2004. "Women, War, and Wages: The Effect of Female Labor Supply on the Wage Structure at Midcentury." *Journal of Political Economy* 112(3): 497–551.

Adda, Jérôme, Christian Dustmann, and Katrien Stevens. 2017. "The Career Costs of Children." *Journal of Political Economy* 125(2): 293–337.

Aguilar, Mark and Erik Hurst. 2007. "Measuring Trends in Leisure: The Allocation of Time Over Five Decades." *The Quarterly Journal of Economics* 122(3): 969–1006.

- Álvarez, Begoña and Daniel Miles. 2006. "Husbands' Housework Time: Does Wives' Paid Employment Make a Difference?" *Investigaciones Economicas* 30(1): 5–31.
- Antonopoulos, Rania. 2008. *The Unpaid Care Work-Paid Work Connection*. Levy Economics Institute of Bard College. Working Paper, No. 541. Annandale-on-Hudson, NY.
- Barone, Guglielmo and Sauro Mocetti. 2011. "With a Little Help from Abroad: The Effect of Low-Skilled Immigration on the Female Labour Supply." *Labour Economics* 18(5): 664–75.
- Bartley, Sharon J., Priscilla W. Blanton, and Jennifer L. Gilliard. 2005. "Husbands and Wives in Dual-Earner Marriages: Decision-Making, Gender Role Attitudes, Division of Household Labor, and Equity." *Marriage & Family Review* 37(4): 69–94.
- Batistatou, Evridiki and Roseanne McNamee. 2008. "Instrumental Variables vs. Grouping Approach for Reducing Bias Due to Measurement Error." *International Journal of Biostatistics* 4(1): Article 8.
- Bauernschuster, Stefan and Martin Schlotter. 2015. "Public Child Care and Mothers' Labor Supply—Evidence from Two Quasi-Experiments." *Journal of Public Economics* 123: 1–16.
- Becker, Gary S. 1965. "A Theory of the Allocation of Time." *The Economic Journal* 75(299): 493–517.
- Becker, Gary S. 1981. *A Treatise on the Family*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Becker, Gary S. 1985. "Human Capital, Effort, and the Sexual Division of Labor." *Journal of Labor Economics* 3(1, Part 2): S33–58.
- Bell, David N. F. and David G. Blanchflower. 2011. "Young People and the Great Recession." *Oxford Review of Economic Policy* 27(2): 241–67.

- Bell, Lisa, Gary Burtless, Janet Gornick, and Timothy M. Smeeding. 2007. *Failure to Launch: Cross-National Trends in the Transition to Economic Independence*. LIS Working Paper Series, No. 456. Luxembourg: Luxembourg Income Study (LIS).
- Bertrand, Marianne, Emir Kamenica, and Jessica Pan. 2015. "Gender Identity and Relative Income within Households." *Quarterly Journal of Economics* 130(2): 571–614.
- Bettendorf, Leon J. H., Egbert L. W. Jongen, and Paul Muller. 2015. "Childcare Subsidies and Labour Supply — Evidence from a Large Dutch Reform." *Labour Economics* 36: 112–23.
- Bianchi, Suzanne M. and Melissa A. Milkie. 2010. "Work and Family Research in the First Decade of the 21st Century." *Journal of Marriage and Family* 72(3): 705–25.
- Bianchi, Suzanne M., Melissa A. Milkie, Liana C. Sayer, and John P. Robinson. 2000. "Is Anyone Doing the Housework? Trends in the Gender Division of Household Labor." *Social Forces* 79(1): 191–228.
- Bianchi, Suzanne M., Liana C. Sayer, Melissa A. Milkie, and John P. Robinson. 2012. "Housework: Who Did, Does or Will Do It, and How Much Does It Matter?" *Social Forces* 91(1): 55–63.
- Bittman, Michael, Paula England, Liana Sayer, Nancy Folbre, and George Matheson. 2003. "When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work." *American Journal of Sociology* 109(1): 186–214.
- Blau, Francine D., Peter Brummund, and Albert Yung-Hsu Liu. 2013. "Trends in Occupational Segregation by Gender 1970–2009: Adjusting for the Impact of Changes in the Occupational Coding System." *Demography* 50(2): 471–92.
- Blau, Francine D. and Lawrence M. Kahn. 2007. "Changes in the Labor Supply Behaviour of Married Women: 1980–2000." *Journal of Labor Economics* 25(3): 393–438.

- Blau, Francine D. and Lawrence M. Kahn. 2013. "Female Labor Supply: Why Is the United States Falling Behind?" *American Economic Review* 103(3): 251–56.
- Blau, Francine D. and Lawrence M. Kahn. 2017. "The Gender Wage Gap: Extent, Trends, and Explanations." *Journal of Economic Literature* 55(3): 789–865.
- Brines, Julie. 1994. "Economic Dependency, Gender, and the Division of Labor at Home." *American Journal of Sociology* 100(3): 652–88.
- Ceci, Stephen J., Donna K. Ginther, Shulamit Kahn, and Wendy M. Williams. 2014. "Women in Academic Science." *Psychological Science in the Public Interest* 15(3): 75–141.
- Cohen, Philip N. 1998. "Replacing Housework in the Service Economy: Gender, Class, and Race-Ethnicity in Service Spending." *Gender and Society* 12(2): 219–31.
- Connelly, Rachel. 1992. "The Effect of Child Care Costs on Married Women's Labor Force Participation." *Review of Economics and Statistics* 74(1): 83–90.
- Cooke, Lynn Prince. 2009. "Gender Equity and Fertility in Italy and Spain." *Journal of Social Policy* 38(1): 123–40.
- Correll, Shelley J., Stephen Benard, and In Paik. 2007. "Getting a Job: Is There a Motherhood Penalty?" *American Journal of Sociology* 112(5): 1297–1339.
- Cortés, Patricia and José Tessada. 2011. "Low-Skilled Immigration and the Labor Supply of Highly Skilled Women." *American Economic Journal: Applied Economics* 3(3): 88–123.
- Craig, Lyn and Janeen Baxter. 2016. "Domestic Outsourcing, Housework Shares and Subjective Time Pressure: Gender Differences in the Correlates of Hiring Help." *Social Indicators Research* 125(1): 271–88.
- Craig, Lyn, Francisco Perales, Sergi Vidal, and Janeen Baxter. 2016. "Domestic Outsourcing, Housework Time, and Subjective Time Pressure: New Insights From Longitudinal Data." *Journal of Marriage and Family* 78(5): 1224–36.

- Dahan, Momi. 2007. "Why Has the Labor-Force Participation Rate of Israeli Men Fallen?" *Israel Economic Review* 5(2): 95–128.
- Dujardin, Claire, Muriel Fonder, and Bernard Lejeune. 2018. "Does Formal Child Care Availability for 0–3 Year Olds Boost Mothers' Employment Rate? Panel Data Based Evidence from Belgium." *Annals of Economics and Statistics* (129): 103.
- Duvander, Ann-Zofie, Trude Lappegård, and Gunnar Andersson. 2010. "Family Policy and Fertility: Fathers' and Mothers' Use of Parental Leave and Continued Childbearing in Norway and Sweden." *Journal of European Social Policy* 20(1): 45–57.
- England, Paula, Jonathan Bearak, Michelle J. Budig, and Melissa J. Hodges. 2016. "Do Highly Paid, Highly Skilled Women Experience the Largest Motherhood Penalty?" *American Sociological Review* 81(6): 1161–89.
- Esping-Andersen, Gøsta and Francesco C. Billari. 2015. "Re-Theorizing Family Demographics." *Population and Development Review* 41(1): 1–31.
- European Commision. 2018. *Barcelona Objectives*.
- Evers, Michiel, Ruud De Mooij, and Daniel Van Vuuren. 2008. "The Wage Elasticity of Labour Supply: A Synthesis of Empirical Estimates." *De Economist* 156(1): 25–43.
- Falzone, Joseph S. 2015. "On the Sidelines: Labor Force Participation of Prime Age Men." *SAGE Open* 5(1): 1–6.
- Farré, Lidia, Libertad González, and Francesc Ortega. 2011. "Immigration, Family Responsibilities and the Labor Supply of Skilled Native Women." *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy* 11(1): Article 34.
- Fernandez, Raquel., Alessandra Fogli, and Claudia Olivetti. 2004. "Mothers and Sons: Preference Formation and Female Labor Force Dynamics." *The Quarterly Journal of Economics* 119(4): 1249–99.

- Ferrant, Gaëlle, Luca Maria Pesando, and Keiko Nowacka. 2014. *Unpaid Care Work: The Missing Link in the Analysis of Gender Gaps in Labour Outcomes*. OECD Development Centre.
- Forlani, Emanuele, Elisabetta Lodigiani, and Concetta Mendolicchio. 2015. "Impact of Low-Skilled Immigration on Female Labour Supply." *The Scandinavian Journal of Economics* 117(2): 452–92.
- Fullerton, Howard N. Jr. 1999. "Labor Force Participation: 75 Years of Change, 1950-1998 and 1998-2005." *Monthly Labor Review* 122(3): 2–12.
- Gjerdingen, Dwenda K. and Bruce A. Center. 2005. "First-Time Parents' Postpartum Changes in Employment, Childcare, and Housework Responsibilities." *Social Science Research* 34(1): 103–16.
- Goldin, Claudia. 1990. *Understanding the Gender Gap: An Economic History of American Women*. New York: Oxford University Press.
- Goldin, Claudia. 1991. "The Role of World War II in the Rise of Women's Employment." *The American Economic Review* 81(4): 741–56.
- Goldin, Claudia. 2004. "The Long Road to the Fast Track: Career and Family." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 596(1): 20–35.
- Goldin, Claudia. 2006. "The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family." *The American Economic Review* 96(2): 1–21.
- Goldin, Claudia. 2014. "A Grand Gender Convergence: Its Last Chapter." *American Economic Review* 104(4): 1091–1119.
- Goldscheider, Frances, Eva Bernhardt, and Trude Lappegård. 2015. "The Gender Revolution: A Framework for Understanding Changing Family and Demographic Behavior." *Population and Development Review* 41(2): 207–39.

- Gregory, Mary and Sara Connolly. 2008. "The Price of Reconciliation: Part-Time Work, Families and Women's Satisfaction." *Economic Journal* 118(526): F1–7.
- Gronau, Reuben. 1977. "Leisure, Home Production and Work - The Theory of The Allocation of Time Revisited." *Journal of Political Economy* 85(6): 1099–1123.
- Grunow, Daniela, Florian Schulz, and Hans-Peter Blossfeld. 2012. "What Determines Change in the Division of Housework over the Course of Marriage?" *International Sociology* 27(3): 289–307.
- Gupta, Sanjiv. 2006. "Her Money, Her Time: Women's Earnings and Their Housework Hours." *Social Science Research* 35(4): 975–99.
- Gupta, Sanjiv and Michael Ash. 2008. "Whose Money, Whose Time? A Nonparametric Approach to Modeling Time Spent on Housework in the United States." *Feminist Economics* 14(1): 93–120.
- Gutiérrez-Domènech, Maria. 2005. "Employment after Motherhood: A European Comparison." *Labour Economics* 12(1): 99–123.
- Halldén, Karin and Anders Stenberg. 2014. *The Relationship between Hours of Domestic Services and Female Earnings: Panel Register Data Evidence from a Reform*. IZA Discussion Paper Series, No. 8675. Bonn, Germany: IZA.
- Härkönen, Juho, Anna Manzoni, and Erik Bihagen. 2016. "Gender Inequalities in Occupational Prestige across the Working Life: An Analysis of the Careers of West Germans and Swedes Born from the 1920s to the 1970s." *Advances in Life Course Research* 29: 41–51.
- Havnes, Tarjei and Magne Mogstad. 2011. "Money for Nothing? Universal Child Care and Maternal Employment." *Journal of Public Economics* 95(11–12): 1455–65.
- Hazan, Moshe and Hosny Zoabi. 2015. "Do Highly Educated Women Choose Smaller Families?" *The Economic Journal* 125(587): 1191–1226.

- He, Guangye and Xiaogang Wu. 2019. "Foreign Domestic Helpers Hiring and Women's Labor Supply in Hong Kong." *Chinese Sociological Review* 51(4): 397–420.
- Hederos Eriksson, Karin and Anders Stenberg. 2015. *Gender Identity and Relative Income within Households: Evidence from Sweden*. IZA Discussion Paper Series, No. 9533. Bonn, Germany: IZA.
- Hirsch, Barry T. 2005. "Why Do Part-Time Workers Earn Less? The Role of Worker and Job Skills." *ILR Review* 58(4): 525–51.
- Kan, Man Yee. 2008. "Does Gender Trump Money? Housework Hours of Husbands and Wives in Britain." *Work, Employment and Society* 22(1): 45–66.
- Killewald, Alexandra. 2011. "Opting Out and Buying Out: Wives' Earnings and Housework Time." *Journal of Marriage and Family* 73(2): 459–71.
- Killewald, Alexandra and Margaret Gough. 2010. "Money Isn't Everything: Wives' Earnings and Housework Time." *Social Science Research* 39(6): 987–1003.
- Kleibergen, Frank and Richard Paap. 2006. "Generalized Reduced Rank Tests Using the Singular Value Decomposition." *Journal of Econometrics* 133(1): 97–126.
- Kraus, Vered. 2002. *Secondary Breadwinners: Israeli Women in the Labor Force*. Greenwood Publishing Group.
- Krueger, Alan B. 2017. "Where Have All the Workers Gone?: An Inquiry into the Decline of the U.S. Labor Force Participation Rate." *Brookings Papers on Economic Activity* 2017(2): 1–87.
- Lachance-Grzela, Mylène and Geneviève Bouchard. 2010. "Why Do Women Do the Lion's Share of Housework? A Decade of Research." *Sex Roles* 63(11–12): 767–80.
- Lam, Chun Bun, Susan M. McHale, and Ann C. Crouter. 2012. "The Division of Household Labor: Longitudinal Changes and Within-Couple Variation." *Journal of Marriage and Family* 74(5): 944–52.

- Lefebvre, Pierre and Philip Merrigan. 2008. "Child Care Policy and the Labor Supply of Mothers with Young Children: A Natural Experiment from Canada." *Journal of Labor Economics* 26(3): 519–48.
- van der Lippe, Tanja, Vincenz Frey, and Milena Tsvetkova. 2013. "Outsourcing of Domestic Tasks." *Journal of Family Issues* 34(12): 1574–97.
- van der Lippe, Tanja, Kea Tijdens, and Esther De Ruijter. 2004. "Outsourcing of Domestic Tasks and Time-Saving Effects." *Journal of Family Issues* 25(2): 216–40.
- Lisbon European Council 23 and 24 March 2000 – Presidency conclusion, http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm.
- Lokshin, Michael M. 2004. "Household Childcare Choices and Women's Work Behavior in Russia." *The Journal of Human Resources* 39: 1094–1115.
- Lundberg, Shelly and Robert A. Pollak. 1996. "Bargaining and Distribution in Marriage." *Journal of Economic Perspectives* 10(4): 139–58.
- Mandel, Hadas and Moshe Semyonov. 2005. "Family Policies, Wage Structures, and Gender Gaps: Sources of Earnings Inequality in 20 Countries." *American Sociological Review* 70(6): 949–67.
- Mandel, Hadas and Moshe Semyonov. 2006. "A Welfare State Paradox: State Interventions and Women's Employment Opportunities in 22 Countries." *American Journal of Sociology* 111(6): 1910–49.
- McElroy, Marjorie B. and Mary Jean Horney. 1981. "Nash-Bargained Household Decisions: Toward a Generalization of the Theory of Demand." *International Economic Review* 22(2): 333–49.
- McIntosh, Bryan, Ronald McQuaid, Anne Munro, and Parviz Dabir-Alai. 2012. "Motherhood and Its Impact on Career Progression." *Gender in Management: An International Journal* 27(5): 346–64.

- Mincer, Jacob. 1962. "Labor Force Participation of Married Women: A Study of Labor Supply." Pp. 63–106 in *Aspects of Labor Economics*. Vol. 1. Princeton University Press.
- Mincer, Jacob and Solomon Polachek. 1974. "Family Investments in Human Capital: Earnings of Women." *Journal of Political Economy* 82(2, Part 2): S76–108.
- Moreno-Colom, Sara. 2017. "The Gendered Division of Housework Time: Analysis of Time Use by Type and Daily Frequency of Household Tasks." *Time & Society* 26(1): 3–27.
- OECD. 2012. *Closing the Gender Gap: Act Now*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. 2017. *The Pursuit of Gender Equality: An Uphill Battle*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. 2018. *OECD Employment Outlook 2018*. Paris: OECD Publishing.
- OECD.stat, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=LFS_D.
- Okun, Barbara S. 2016. "An Investigation of the Unexpectedly High Fertility of Secular, Native-Born Jews in Israel." *Population Studies* 70(2): 239–57.
- Okun, Barbara S. and Liat Raz-Yurovich. 2019. "Housework, Gender Role Attitudes, and Couples' Fertility Intentions: Reconsidering Men's Roles in Gender Theories of Family Change." *Population and Development Review* 45(1): 169–96.
- Oppenheimer, Valerie Kincade, Matthijs Kalmijn, and Nelson Lim. 1997. "Men's Career Development and Marriage Timing During a Period of Rising Inequality." *Demography* 34(3): 311.
- Parsons, Donald O. 1980. "The Decline in Male Labor Force Participation." *Journal of Political Economy* 88(1): 117–34.

- Plantenga, Janneke, Chantal Remery, Melissa Siegel, and Loredana Sementini. 2008. "Childcare Services in 25 European Union Member States: The Barcelona Targets Revisited." Pp. 27–53 in *Childhood: Changing Contexts*. Vol. 25, edited by A. Leira and C. Saraceno. Emerald Group Publishing Limited.
- Pollak, Robert A. 2012. "Allocating Time: Individuals' Technologies, Household Technology, Perfect Substitutes, and Specialization." *Annals of Economics and Statistics* (105/106): 75–97.
- Potuchek, Jean L. 1997. *Who Supports the Family?: Gender and Breadwinning in Dual-Earner Marriages*. Stanford University Press.
- Raz-Yurovich, Liat. 2012. *Normative and Allocation Role Strain: Role Incompatibility, Outsourcing, and the Transition to a Second Birth in Eastern and Western Germany*. MPIDR Working Paper, WP 2012-024. Max Planck Institute for Demographic Research.
- Raz-Yurovich, Liat. 2014. "A Transaction Cost Approach to Outsourcing by Households." *Population and Development Review* 40(2): 293–309.
- Raz-Yurovich, Liat. 2016. "Outsourcing of Housework and the Transition to a Second Birth in Germany." *Population Research and Policy Review* 35(3): 401–17.
- Raz-Yurovich, Liat and Ive Marx. 2018. "What Does State-Subsidized Outsourcing of Domestic Work Do for Women's Employment? The Belgian Service Voucher Scheme." *Journal of European Social Policy* 28(2): 104–15.
- Raz-Yurovich, Liat and Ive Marx. 2019. "Outsourcing Housework and Highly Skilled Women's Labour Force Participation—An Analysis of a Policy Intervention." *European Sociological Review* 35(2): 205–24.
- Rees, Albert. 1974. "An Overview of the Labor-Supply Results." *The Journal of Human Resources* 9(2): 158–80.

- de Ruijter, Esther and Tanja van der Lippe. 2007. "Effects of Job Features on Domestic Outsourcing as a Strategy for Combining Paid and Domestic Work." *Work and Occupations* 34(2): 205–30.
- de Ruijter, Esther, Tanja van der Lippe, and Werner Raub. 2003. "Trust Problems in Household Outsourcing." *Rationality and Society* 15(4): 473–507.
- Ruppanner, Leah E. 2010. "Cross-National Reports of Housework: An Investigation of the Gender Empowerment Measure." *Social Science Research* 39(6): 963–75.
- Schaffer, Mark E. 2010. "XTIVREG2: Stata Module to Perform Extended IV/2SLS, GMM and AC/HAC, LIML and k-Class Regression for Panel Data Models."
- Schober, Pia S. 2013. "Gender Equality and Outsourcing of Domestic Work, Childbearing, and Relationship Stability Among British Couples." *Journal of Family Issues* 34(1): 25–52.
- Sevilla-Sanz, Almudena, Jose Ignacio Gimenez-Nadal, and Cristina Fernández. 2010. "Gender Roles and the Division of Unpaid Work in Spanish Households." *Feminist Economics* 16(4): 137–84.
- Shimizutani, Satoshi, Wataru Suzuki, and Haruko Noguchi. 2008. "The Socialization of At-Home Elderly Care and Female Labor Market Participation: Micro-Level Evidence from Japan." *Japan and the World Economy* 20: 82–96.
- Staiger, Douglas and James H. Stock. 1997. "Instrumental Variables Regression with Weak Instruments." *Econometrica* 65(3): 557–86.
- Stock, James H. and Motohiro Yogo. 2005. "Testing for Weak Instruments in Linear IV Regression." *Identification and Inference for Econometric Models: Essays in Honor of Thomas Rothenberg* 109–20.
- Sullivan, Oriel and Jonathan Gershuny. 2013. "Domestic Outsourcing and Multitasking: How Much Do They Really Contribute?" *Social Science Research* 42(5): 1311–24.

- Vlasblom, Jan Dirk and Joop J. Schippers. 2004. "Increases in Female Labour Force Participation in Europe: Similarities and Differences." *European Journal of Population* 20(4): 375–92.
- West, Candice and Don H. Zimmerman. 1987. "Doing Gender." *Gender and Society* 1(2): 125–51.
- Williamson, Oliver E. 1981. "The Economics of Organization: The Transaction Cost Approach." *American Journal of Sociology* 87(3): 548–77.
- Windebank, Jan. 2010. "Barriers to Outsourcing Domestic Chores in Dual-earner Households." *International Journal of Sociology and Social Policy* 30(7/8): 387–98.
- Yavorsky, Jill E., Claire M. Kamp Dush, and Sarah J. Schoppe-Sullivan. 2015. "The Production of Inequality: The Gender Division of Labor Across the Transition to Parenthood." *Journal of Marriage and Family* 77(3): 662–79.

סטטיסטיקה תיאורית וממצאים – האוכלוסייה החרדית

לוח א-1: סטטיסטיקה תיאורית, חרדים								
גברים				נשים				משתנים
מקס'	ממוצע	סט. תקן	מינ'	מקס'	ממוצע	סט. תקן	מינ'	
השכלה נמוכה								
1	0.48	0.36	0	1	0.50	0.45	0	סטטוס תעסוקה (כן/לא)
97	12.0	19.2	0	97	16.3	11.4	0	שעות עבודה בדרך כלל
1	0.07	0.25	0	1	0.23	0.06	0	שימוש במיקור חוץ
48	0.44	2.97	0	48	3.07	0.41	0	שעות מיקור חוץ
0.52	0.26	0.08	0.10	0.52	0.08	0.26	0.10	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
5.25	2.82	1.08	0.51	5.25	1.05	2.76	0.51	ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית
1	0.65	0.48	0	1	0.50	0.44	0	סטטוס תעסוקה של בן הזוג
97	15.8	17.1	0	97	20.7	15.3	0	שעות העבודה של בן הזוג
1	0.68	0.47	0	1	0.50	0.57	0	מספר ילדים
13	3.49	2.51	0	13	2.63	3.25	0	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
השכלה בינונית								
1	0.60	0.49	0	1	0.46	0.68	0	סטטוס תעסוקה (כן/לא)
97	21.1	22.4	0	97	17.2	17.6	0	שעות עבודה בדרך כלל
1	0.09	0.29	0	1	0.26	0.07	0	שימוש במיקור חוץ
48	0.57	3.04	0	48	2.93	0.47	0	שעות מיקור חוץ
0.52	0.27	0.08	0.10	0.52	0.08	0.27	0.10	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
5.25	2.75	1.07	0.51	5.25	1.10	2.84	0.51	ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית
1	0.69	0.46	0	1	0.49	0.40	0	סטטוס תעסוקה של בן הזוג
97	17.3	17.8	0	97	20.2	13.6	0	שעות העבודה של בן הזוג
1	0.56	0.50	0	1	0.47	0.66	0	מספר ילדים
12	3.11	2.42	0	13	2.50	3.35	0	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
השכלה גבוהה								
1	0.77	0.42	0	1	0.34	0.86	0	סטטוס תעסוקה (כן/לא)
97	28.5	22.5	0	97	17.1	22.9	0	שעות עבודה בדרך כלל
1	0.18	0.38	0	1	0.34	0.14	0	שימוש במיקור חוץ
48	0.95	3.30	0	48	3.75	0.85	0	שעות מיקור חוץ
0.52	0.26	0.08	0.10	0.52	0.07	0.26	0.10	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
5.25	2.68	1.03	0.51	5.25	1.04	2.74	0.51	ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית
1	0.77	0.42	0	1	0.49	0.57	0	סטטוס תעסוקה של בן הזוג
97	20.5	18.2	0	97	22.5	20.4	0	שעות העבודה של בן הזוג
1	0.37	0.48	0	1	0.50	0.56	0	מספר ילדים
12	2.88	2.37	0	12	2.36	3.19	0	ילד בגילי 0-4 במשק הבית

לוח א-2: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, חרדים
 משתנה תלוי – סטטוס תעסוקה (Extensive Margin)

גברים			נשים			
(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	
-8.493	-2.032	-0.345	-8.108	0.179	-0.408	שימוש במיקור חוץ
(47.70)	(3.963)	(0.346)	(88.41)	(0.539)	(0.761)	
-0.172	0.0509	0.0111	0.0512	0.0130	0.0160	סטטוס התעסוקה של בן / בת הזוג
(0.955)	(0.0625)	(0.00900)	(0.480)	(0.0139)	(0.0209)	
0.121	0.0255	0.00582	0.0792	0.00142	-0.00772	מספר ילדים
(0.601)	(0.0379)	(0.00506)	(0.959)	(0.00563)	(0.00963)	
-0.216	0.0403	0.0433**	-0.0842	-0.0258	0.0233	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
(1.004)	(0.0541)	(0.0151)	(0.497)	(0.0197)	(0.0298)	
2.140	0.644**	0.327***	1.729	0.679***	0.480***	קבוע
(7.820)	(0.238)	(0.0177)	(8.959)	(0.0273)	(0.0255)	
4,131	8,755	33,895	10,591	26,925	11,028	מספר תצפיות
1,106	2,448	8,405	2,557	6,835	2,993	מספר פרטים
0.0380	0.408	14.76	0.0105	8.218	5.204	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
0.0318	0.307	10.75	0.00848	4.852	5.353	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
 *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-3: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, חרדים משתנה תלוי – מספר מועסקים (Extensive Margin)									
(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה לשני בני הזוג	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לשני בני הזוג	
-3.328 (4.514)	-2.839 (7.662)	8.676 (71.27)	-0.395 (5.256)	7.151 (19.11)	-0.336 (0.719)	3.063 (1.927)	-0.639 (0.892)	-1.173 (1.500)	שימוש במיקור חוץ
0.0941 (0.106)	-0.00662 (0.0739)	-0.0656 (0.683)	-0.00719 (0.0260)	-0.0398 (0.226)	-0.00453 (0.00877)	0.0666 (0.134)	-0.00842 (0.0745)	0.00834 (0.0186)	מספר ילדים
-0.537 (0.769)	-0.0326 (0.272)	-0.390 (3.129)	0.0292 (0.725)	-0.0216 (0.298)	0.0357 (0.0262)	0.108 (0.234)	-0.0255 (0.107)	0.0426 (0.0671)	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
2.283* (0.987)	1.890† (1.063)	0.949 (2.275)	1.412*** (0.323)	0.731 (0.964)	1.046*** (0.0380)	0.791* (0.350)	1.200*** (0.151)	0.860*** (0.0508)	קבוע
2,719	2,947	4,206	1,206	4,546	19,415	243	1,080	9,180	מספר תצפיות
717	790	1,060	349	1,365	5,138	75	317	2,572	מספר זוגות
0.801	0.237	0.0184	0.0635	0.175	8.932	2.329	5.845	2.699	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
0.599	0.158	0.0152	0.0684	0.142	5.400	1.725	4.919	2.560	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
 *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-4: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, חרדים
 משתנה תלוי – שעות עבודה בדרך כלל (Intensive Margin)

גברים			נשים			
(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	
-10.17 (12.46)	8.077 (19.20)	0.312 (2.672)	-0.313 (4.218)	8.934 (10.13)	1.822 (3.903)	שעות מיקור חוץ
0.356*** (0.0604)	0.102 (0.154)	0.0843*** (0.0138)	0.208*** (0.0183)	0.107* (0.0416)	0.119*** (0.0185)	שעות העבודה של בן / בת הזוג
0.991 (1.141)	-0.511 (2.402)	0.283 (0.361)	-0.453 (0.520)	-0.464 (0.529)	-0.857 (0.816)	מספר ילדים
0.356 (3.929)	0.479 (2.175)	0.660 (0.758)	1.967 (1.982)	-3.792 (2.763)	0.568 (1.478)	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
27.80* (11.81)	16.05** (5.963)	9.066*** (0.793)	19.24*** (3.090)	15.89*** (2.134)	11.34*** (1.176)	קבוע
4,116	8,734	33,862	10,004	25,457	10,732	מספר תצפיות
1,102	2,441	8,403	2,485	6,645	2,946	מספר פרטים
0.604	0.306	2.580	1.350	1.408	2.015	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
1.125	0.239	2.343	1.941	1.086	2.534	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
 *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-5: רגרסיות במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, חרדים

משתנה תלוי – סך שעות עבודה בדרך כלל (Intensive Margin)

(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה לשני בני הזוג	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לשני בני הזוג	
-16.30 (12.28)	5.497 (5.539)	28.49 (350.9)	-37.98 (155.9)	-7.367 (11.36)	9.744 (11.41)	-1,639 (187,748)	-2.161 (8.813)	3.836 (9.332)	שעות מיקור חוץ
-0.925 (2.396)	-0.572 (3.540)	-6.017 (73.26)	-2.182 (3.475)	-1.320 (1.720)	0.000404 (0.585)	-195.9 (22,489)	-0.395 (3.596)	-0.896 (1.808)	מספר ילדים
-8.107 (13.77)	1.102 (4.771)	-2.669 (89.40)	26.84 (91.56)	-0.482 (3.836)	-2.028 (3.611)	-64.27 (7,296)	-7.155 (6.079)	0.170 (1.695)	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
78.35*** (19.30)	42.27*** (10.95)	39.70 (89.82)	65.84 (72.62)	44.87*** (6.521)	26.08*** (2.775)	965.7 (107,480)	41.58*** (7.786)	26.37*** (2.501)	קבוע
2,629	2,730	3,940	1,175	4,341	18,246	239	1,068	8,916	מספר תצפיות
704	756	1,020	344	1,318	4,981	73	315	2,531	מספר פרטים
1.171	3.300	0.00640	0.0473	0.724	1.585	0.000106	0.743	0.825	F סטטיסטי בשלב I (Cragg-Donald)
2.399	1.854	0.00699	0.0695	1.459	1.131	7.49e-05	2.604	0.944	F סטטיסטי בשלב I (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

רגרסיות שלב ראשון – האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית

לוח א-6: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, יהודים לא-חרדים						
משתנה תלוי – שימוש במיקור חוץ (Extensive Margin)						
גברים			נשים			
(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	
0.295*** (0.0447)	0.206*** (0.0399)	0.143*** (0.0320)	0.279*** (0.0410)	0.253*** (0.0369)	0.106** (0.0324)	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
0.0246*** (0.00489)	0.0177*** (0.00382)	0.00938*** (0.00269)	0.0230*** (0.00575)	0.0118** (0.00411)	0.00585† (0.00346)	סטטוס התעסוקה של בן / בת הזוג
0.0233*** (0.00406)	0.0105** (0.00360)	0.00127 (0.00261)	0.0210*** (0.00375)	0.00877** (0.00317)	0.00254 (0.00259)	מספר ילדים
0.0175* (0.00714)	0.00430 (0.00655)	-0.00256 (0.00460)	0.0147* (0.00655)	-1.53e-05 (0.00535)	0.000272 (0.00490)	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
139,236 32,384	113,405 29,813	109,229 29,679	167,083 38,468	131,688 34,796	89,929 25,022	מספר תצפיות מספר פרטים
62.35	38.31	27.38	66.81	68.97	13.93	F סטטיסטי (Cragg-Donald)
43.74	26.81	19.92	46.25	47.13	10.76	F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-7: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, יהודים לא-חרדים משתנה תלוי – שימוש במיקור חוץ (Extensive Margin)								
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
השכלה נמוכה לשני בני הזוג	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לשני בני הזוג
שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ	0.0926*	0.0963	0.422†	0.142*	0.257***	0.310*	0.201*	0.291***
	(0.0360)	(0.0841)	(0.240)	(0.0652)	(0.0525)	(0.141)	(0.0817)	(0.0519)
מספר ילדים	0.000281	0.0153*	0.00246	-0.00132	0.00635	0.0162*	0.0176**	0.0251***
	(0.00296)	(0.00723)	(0.0124)	(0.00525)	(0.00510)	(0.00767)	(0.00666)	(0.00492)
ילד בגילי 0-4 במשק הבית	8.19e-05	-0.00368	0.0132	-0.0155†	0.00877	0.00163	0.00660	0.0186*
	(0.00527)	(0.0142)	(0.0255)	(0.00871)	(0.00809)	(0.0151)	(0.0139)	(0.00850)
מספר תצפיות	64,964	16,003	4,615	36,154	58,319	13,294	40,423	109,578
מספר זוגות	18,558	4,813	1,326	10,411	16,226	7,982	10,203	25,168
F סטטיסטי (Cragg-Donald)	8.433	1.577	5.758	6.755	32.84	20.95	9.786	43.71
F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)	6.629	1.311	3.098	4.756	23.99	13.14	6.083	31.35

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
 *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-8: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, יהודים לא-חרדים

משתנה תלוי – שעות מיקור חוץ (Intensive Margin)

גברים			נשים			
(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	
0.241***	0.0942**	0.110**	0.204***	0.102**	0.146***	ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית
(0.0450)	(0.0337)	(0.0340)	(0.0411)	(0.0349)	(0.0319)	
0.0142***	0.00415***	0.00269***	0.00546***	0.00144*	0.000650	שעות העבודה של בן / בת הזוג
(0.00113)	(0.000822)	(0.000676)	(0.000766)	(0.000560)	(0.000598)	
0.601***	0.133**	0.0493	0.609***	0.167***	-0.00236	מספר ילדים
(0.0753)	(0.0469)	(0.0307)	(0.0726)	(0.0403)	(0.0271)	
0.475***	0.130†	0.0573	0.485***	0.109	0.123*	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
(0.107)	(0.0695)	(0.0595)	(0.104)	(0.0676)	(0.0607)	
138,779	113,228	109,122	160,916	128,867	88,925	מספר תצפיות
32,342	29,790	29,665	37,761	34,336	24,858	מספר פרטים
40.16	10.44	17.42	35.76	14.08	28.16	F סטטיסטי (Cragg-Donald)
28.55	7.807	10.39	24.53	8.514	20.90	F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-9: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, יהודים לא-חרדים משתנה תלוי – שעות מיקור חוץ (Intensive Margin)								
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
השכלה נמוכה לשני בני הזוג	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לשני בני הזוג
0.149***	0.0907	0.173	0.113	0.121*	0.0530	-0.0597	0.0445	0.283***
(0.0395)	(0.0676)	(0.130)	(0.0716)	(0.0538)	(0.0685)	(0.113)	(0.0711)	(0.0542)
-0.00574	0.0485	-0.0935	0.0327	0.139*	0.301**	0.445*	0.197*	0.813***
(0.0295)	(0.0957)	(0.184)	(0.0730)	(0.0702)	(0.0999)	(0.183)	(0.0828)	(0.108)
0.126†	0.141	0.0598	0.0411	0.127	0.100	-0.123	0.295†	0.628***
(0.0744)	(0.130)	(0.265)	(0.121)	(0.0947)	(0.184)	(0.222)	(0.154)	(0.149)
64,337	15,735	4,544	35,386	56,950	29,663	12,926	38,939	105,323
18,452	4,754	1,316	10,244	15,967	7,887	3,491	9,988	24,668
20.50	2.238	1.663	4.690	9.424	0.719	0.467	0.609	37.85
F סטטיסטי (Cragg-Donald)								
14.23	1.801	1.781	2.479	5.040	0.599	0.278	0.392	27.21
F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)								
סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1								

רגרסיות שלב ראשון – האוכלוסייה החרדית

לוח א-10: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, חרדים משתנה תלוי – שימוש במיקור חוץ (Extensive Margin)						
גברים			נשים			
(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	
-0.0379	0.0672	0.181**	0.0115	0.154*	0.184*	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
(0.213)	(0.121)	(0.0552)	(0.125)	(0.0700)	(0.0793)	
-0.0191	0.0133	0.00810	0.00520	0.0183**	0.0154	סטטוס התעסוקה של בן / בת הזוג
(0.0295)	(0.0126)	(0.00555)	(0.0154)	(0.00708)	(0.0108)	
0.0128	0.00779	0.00870**	0.0107	0.00593	0.00773	מספר ילדים
(0.0111)	(0.00945)	(0.00319)	(0.00946)	(0.00379)	(0.00504)	
-0.0194	-0.00183	0.0143	-0.00515	0.0130	0.0154	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
(0.0541)	(0.0238)	(0.00909)	(0.0239)	(0.0118)	(0.0163)	
4,131	8,755	33,895	10,591	26,925	11,028	מספר תצפיות
1,106	2,448	8,405	2,557	6,835	2,993	מספר פרטים
0.0380	0.408	14.76	0.0105	8.218	5.204	F סטטיסטי (Cragg-Donald)
0.0318	0.307	10.75	0.00848	4.852	5.353	F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים

*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1

לוח א-11: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, חרדים משתנה תלוי – שימוש במיקור חוץ (Extensive Margin)									
(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
השכלה גבוהה לשני בני הזוג	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לשני בני הזוג	
-0.217	0.0925	-0.0240	0.0848	-0.0607	0.184*	1.211	0.699*	0.147	שיעור משקי הבית המבצעים מיקור חוץ
(0.280)	(0.233)	(0.195)	(0.324)	(0.161)	(0.0792)	(0.922)	(0.315)	(0.0921)	
0.0212	0.000778	0.00951	0.00193	0.0111	0.00696	-0.0347	0.0259	0.00898	מספר ילדים
(0.0164)	(0.0222)	(0.0134)	(0.0136)	(0.0113)	(0.00441)	(0.0594)	(0.0166)	(0.00562)	
-0.151	-0.0319	0.0437	0.135	0.00449	0.00816	-0.0131	0.00128	0.0255	ילד בגילי 0-4 במשק הבית
(0.104)	(0.0262)	(0.0359)	(0.0845)	(0.0399)	(0.0123)	(0.0826)	(0.0313)	(0.0194)	
2,719	2,947	4,206	1,206	4,546	19,415	243	1,080	9,180	מספר תצפיות
717	790	1,060	349	1,365	5,138	75	317	2,572	מספר זוגות
0.801	0.237	0.0184	0.0635	0.175	8.932	2.329	5.845	2.699	F סטטיסטי (Cragg-Donald)
0.599	0.158	0.0152	0.0684	0.142	5.400	1.725	4.919	2.560	F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)
סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים *** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1									

לוח א-12: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS לפי מגדר ורמת השכלה, חרדים
 משתנה תלוי – שעות מיקור חוץ (Intensive Margin)

	גברים			נשים		
	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה	השכלה גבוהה	השכלה בינונית	השכלה נמוכה
ממוצע שעות מיקור חוץ למשק בית	-0.0999 (0.0942)	-0.0496 (0.101)	0.0585 (0.0382)	-0.113 (0.0814)	0.0526 (0.0505)	0.0886 (0.0557)
שעות העבודה של בן / בת הזוג	0.00420 (0.00274)	0.00826* (0.00327)	0.00420*** (0.00120)	-0.00148 (0.00334)	0.00359* (0.00146)	0.00171 (0.00182)
מספר ילדים	-0.0191 (0.0747)	0.113 (0.218)	0.112* (0.0509)	0.0451 (0.221)	0.0285 (0.0410)	0.190† (0.108)
ילד בגילי 0-4 במשק הבית	0.0264 (0.226)	0.000815 (0.223)	0.174* (0.0884)	0.303 (0.290)	0.251* (0.115)	-0.252 (0.327)
מספר תצפיות	4,116	8,734	33,862	10,004	25,457	10,732
מספר פרטים	1,102	2,441	8,403	2,485	6,645	2,946
F סטטיסטי (Cragg-Donald)	0.604	0.306	2.580	1.350	1.408	2.015
F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)	1.125	0.239	2.343	1.941	1.086	2.534

סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים
 *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$, † $p < 0.1$

לוח א-13: רגרסיות שלב ראשון במודל Fixed Effects 2SLS עבור זוגות לפי רמת השכלה של בני הזוג, חרדים								
משתנה תלוי – שעות מיקור חוץ (Intensive Margin)								
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
השכלה נמוכה לשני בני הזוג	השכלה נמוכה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה נמוכה לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה בינונית לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה בינונית לשני בני הזוג	השכלה בינונית לאישה, השכלה גבוהה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה נמוכה לגבר	השכלה גבוהה לאישה, השכלה בינונית לגבר	השכלה גבוהה לשני בני הזוג
0.0600	0.270	-0.00189	0.0645	0.104	0.0439	-0.0102	-0.361	-0.234
(0.0617)	(0.167)	(0.218)	(0.0606)	(0.0858)	(0.166)	(0.122)	(0.265)	(0.151)
0.180	0.239	-0.119	0.0166	0.0296	0.00750	0.206	0.115	-0.0279
(0.123)	(0.215)	(0.223)	(0.0426)	(0.168)	(0.0491)	(0.156)	(0.745)	(0.108)
-0.0173	-0.148	-0.0397	0.285*	0.0360	0.585	0.252	-0.0437	-0.519
(0.203)	(0.285)	(0.290)	(0.145)	(0.335)	(0.361)	(0.227)	(0.411)	(0.465)
8,916	1,068	239	18,246	4,341	1,175	3,940	2,730	2,629
2,531	315	73	4,981	1,318	344	1,020	756	704
F סטטיסטי (Cragg-Donald)	0.825	0.743	0.000106	1.585	0.724	0.00640	3.300	1.171
F סטטיסטי (Kleibergen-Paap)	0.944	2.604	7.49e-05	1.131	1.459	0.00699	1.854	2.399
סטיות תקן מתוקנות מופיעות בסוגריים								
*** p<0.001, ** p<0.01, * p<0.05, † p<0.1								